

POLSKIE TOWARZYSTWO ENTOMOLOGICZNE

**WIADOMOŚCI
ENTOMOLOGICZNE**
t. XI, nr 3

POZNAŃ

1992

Wskazówki dla autorów

● „Wiadomości Entomologiczne” zamieszczają oryginalne artykuły materiałowe, artykuły przeglądowe, dyskusyjne, notatki faunistyczne i krótkie doniesienia naukowe, których głównym podmiotem są owady, artykuły metodyczne, historiograficzne (w tym biograficzne), recenzje prac entomologicznych oraz sprawozdania, komunikaty i inne materiały kronikarskie z zakresu szeroko pojętej działalności entomologicznej. Prace publikowane są w języku polskim. Dopuszcza się, w uzasadnionych przypadkach, możliwość drukowania oryginalnych prac materiałowych w języku angielskim, z obszernym polskim streszczeniem i objaśnieniami tabel oraz rycin także w języku polskim. Możliwość nieodpłatnego publikowania w „Wiadomościach Entomologicznych” mają tylko pełnoprawni członkowie Polskiego Towarzystwa Entomologicznego.

● Objętość artykułów nadsyłanych do druku nie może przekraczać objętości równoważnej 290 wierszom po maksymalnie 65 znaków (około 10 stron znormalizowanego maszynopisu, włączając w to tabele i ryciny). Artykuły przekraczające ustaloną objętość mogą być przyjęte jedynie po pisemnym zadeklarowaniu przez autora, pokrycia kosztów edycji objętości ponadnormatywnej. Krótkie doniesienia, recenzje, sprawozdania, komunikaty i materiały kronikarskie nie powinny przekraczać 2 stron maszynopisu. Redakcja zastrzega sobie prawo skracania tekstów recenzji, sprawozdań, komunikatów i materiałów kronikarskich oraz poprawiania usterek stylistycznych i dotyczących nazewnictwa, bez uzgodnienia z autorem.

● Osoby nie będące członkami Polskiego Towarzystwa Entomologicznego mają prawo drukowania swoich prac tylko za pełną odpłatnością kosztów edycji.

● Maszynopisy (znormalizowane – z marginesem 4 cm i podwójnym odstępem między wierszami) należy nadsyłać w trzech egzemplarzach, z których jeden musi być oryginałem. Maszynopisy nie mogą zawierać żadnych wyróżnień czcionek (spacji, wersalików, podkreśleń itp.), ani też poprawek robionych atramentem lub ołówkiem. Nadesłany maszynopis powinien zawierać:

- tytuł pracy w języku polskim, pod nim w języku angielskim, zamieszczone na 1/3 wysokości od góry pierwszej strony;
- pełne brzmienie imienia i nazwiska autora(ów) pod tytułem angielskim, pod nazwiskiem dokładny adres (w przypadku krótkich doniesień, recenzji, sprawozdań i komunikatów, imię i nazwisko autora wraz z miejscowością należy umieścić na końcu pracy);
- abstrakt w języku angielskim, zawierający maksymalnie zwięzłe przedstawienie zawartości i wyników pracy (w przypadku oryginalnych prac materiałowych, dyskusyjnych i notatek faunistycznych).

Ponadto do artykułu może być dołączone możliwie krótkie streszczenie w języku angielskim (dotyczy to w szczególności prac przeglądowych, metodycznych i historiograficznych, w których nie obowiązuje zamieszczanie abstraktu). Dopuszcza się możliwość nadsyłania tytułu, abstraktu i streszczenia wyłącznie w języku polskim, przy czym kosztem ich tłumaczenia, podobnie jak weryfikacji nadesłanych tekstów angielskich, obciążony zostanie autor.

● Rysunki i wykresy należy wykonać czarnym tuszem na kalce technicznej lub białym papierze. Fotografie powinny być czarno-białe, kontrastowe, wykonane na papierze błyszczącym. Na marginesie maszynopisu zaleca się zaznaczyć ołówkiem miejsca, w których mają być umieszczone ryciny i tabele. Ryciny muszą być zblokowane, przy czym liczba bloków winna być ograniczona do koniecznego minimum, a ich wielkość nie powinna przekraczać formatu A3. Ryciny, które były już reprodukowane, należy w opisie odpowiednio oznaczyć. Liczba fotografii i tabel powinna być maksymalnie ograniczona. Rysunki, fotografie i wykresy należy znakować liczbami arabskimi, a ich detale literami, natomiast tabele liczbami rzymskimi. Objaśnienia rycin należy zamieścić oddzielnie, a objaśnienia tabel łącznie z nimi, w języku polskim i angielskim.

POLSKIE TOWARZYSTWO ENTOMOLOGICZNE

**WIADOMOŚCI
ENTOMOLOGICZNE**
t. XI, nr 3

POZNAŃ

1992

Redakcja

Lech Buchholz (sekretarz), Marek Bunalski, Stanisław Burdajewicz (redaktor naczelny), Jerzy M. Gutowski, Janusz Nowacki (zastępca redaktora naczelnego), Andrzej Woźnica

Copyright by Polskie Towarzystwo Entomologiczne
Poznań 1992

ISBN 83-01-08125-2
ISSN 0138-0737

Wydano z pomocą finansową Komitetu Badań Naukowych

Adres redakcji
ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań, tel. 47-44-91 w. 39

Wydanie I. Nakład 550 + 50 egz. Ark. druk. 4. Ark. wyd. 4,5.
Fotoskład ZP WELCOMP – tel. (061) 139-300.
Druk: Drukarnia Kolejowa, ul. Kolejowa 27, Poznań.

TREŚĆ

LECH BOROWIEC, JAROSŁAW KANIA, MAREK WANAT – Chrząszcze (<i>Coleoptera</i>) nowe dla Puszczy Białowieskiej	133
TADEUSZ WOJAS – Nowe stanowiska kilku rzadkich gatunków biegaczowatych (<i>Coleoptera, Carabidae</i>) w Polsce	143
BERNARD STANIEC – <i>Aleochara breiti</i> GANGLBAUER, 1897 (<i>Coleoptera, Staphylinidae</i>) – nowy dla fauny Polski przedstawiciel kusakowatych	149
EDWARD BARANIAK – Rozsiedlenie w Polsce gatunków z rodzaju <i>Swammerdamia</i> HÜBNER, 1825 (<i>Lepidoptera, Yponomeutidae</i>)	155
EDWARD BARANIAK – Gatunki z rodzaju <i>Rhigognostis</i> STAUDINGER, 1857 (<i>Lepidoptera, Plutellidae</i>) w Polsce	161
MAREK BĄKOWSKI – Przezierniki (<i>Lepidoptera, Sesiidae</i>) miasta Poznania i okolic	169
ANTONI P. CIEPIELA – Biochemiczne wskaźniki warunkujące wybór i akceptację rośliny żywicielskiej przez mszyce zbożowe (<i>Homoptera, Aphididae</i>)	175
Materiały historiograficzne	
WANDA M. WEINER – Pamięci prof. CLAUDE DELAMARE DEBOUTTEVILLE (1918–1990)	179
Krótkie doniesienia: 45 Nowe stanowiska polskich <i>Tachyporinae</i> (<i>Coleoptera, Staphylinidae</i>) – L. BOROWIEC; 46 Nowe stanowiska <i>Abax schueppeli rendschmidti</i> (GERM.) (<i>Coleoptera, Carabidae</i>) w Beskidach Zachodnich – T. WOJAS; 47 Biegaczowate (<i>Coleoptera, Carabidae</i>) nowe dla polskich Bieszczadów – T. WOJAS; 48 <i>Quedius (Microsaurus) ochripennis</i> (MÉNÉTR.) (<i>Coleoptera, Staphylinidae</i>) w Bieszczadach – T. WOJAS; 49 Nowe stanowisko <i>Dirhagus lepidus</i> (ROSENH.) (<i>Coleoptera, Eucnemidae</i>) w dolinie Dunajca (Karpaty Zachodnie) – M. OSSOWSKA; 50 Stanowiska rzadkich gatunków ryjkowców (<i>Coleoptera, Curculionidae</i>) w Polsce – J. KANIA; 51 Nowe stanowiska <i>Chrysis rutilans</i> OLIVIER, 1790 i <i>Ch. longula</i> ABEILLE DE PERRIN, 1879 (<i>Hymenoptera, Chrysididae</i>) w Polsce – P. SZAFRAŃSKI	183
Kronika entomologiczna	189
Recenzje	142, 148, 154, 188, 174

CONTENTS

LECH BOROWIEC, JAROSŁAW KANIA, MAREK WANAT – <i>Coleoptera</i> new for the Białowieża Primeval Forest	133
TADEUSZ WOJAS – New localities of several rare ground beetles (<i>Coleoptera, Carabidae</i>) in Poland	143
BERNARD STANIEC – <i>Aleochara breiti</i> GANGLBAUER, 1897 (<i>Coleoptera, Staphylinidae</i>) – a staphylinid beetle new for the fauna of Poland	149
EDWARD BARANIAK – Distribution of species of the genus <i>Swammerdamia</i> HÜBNER, 1825 (<i>Lepidoptera, Yponomeutidae</i>) in Poland	155
EDWARD BARANIAK – Species of the genus <i>Rhigognostis</i> STAUDINGER, 1857 (<i>Lepidoptera, Plutellidae</i>) in Poland	161
MAREK BĄKOWSKI – The Clearwings (<i>Lepidoptera, Sesiidae</i>) of Poznań and vicinity . . .	169
ANTONI P. CIEPIELA – Biochemical markers determining choice and acceptance host plant by cereal aphids (<i>Homoptera, Aphididae</i>)	175
Historiographic material	
WANDA M. WEINER – In Memoriam prof. CLAUDE DELAMARE DEBOUTTEVILLE (1918–1990). .	179
Short communication: 45 New records of Polish <i>Tachyporinae</i> (<i>Coleoptera, Staphylinidae</i>) – L. BOROWIEC; 46 New localities of <i>Abax schueppeli rendschmidtii</i> (GERM.) (<i>Coleoptera, Carabidae</i>) in western Beskidy Mts. – T. WOJAS; 47 Ground beetles (<i>Coleoptera, Carabidae</i>) new to the fauna of Polish part of Bieszczady Mts. – T. WOJAS; 48 <i>Quedius (Microsaurus) ochripennis</i> (MÉNÉTR.) (<i>Coleoptera, Staphylinidae</i>) in Bieszczady Mts. – T. WOJAS; 49 A new locality of <i>Dirhagus lepidus</i> (ROSENH.) (<i>Coleoptera, Eucnemidae</i>) in the Dunajec valley (W. Karpathians) – M. OSSOWSKA; 50 New records of Polish weevils (<i>Coleoptera, Curculionidae</i>) – J. KANIA; 51 New records of <i>Chrysis rutilans</i> OLIVIER, 1790 i <i>Ch. longula</i> ABEILLE DE PERRIN, 1879 (<i>Hymenoptera, Chrysididae</i>) from Poland – P. SZAFRAŃSKI	183
Entomological chronicle	189
Reviews	142, 148, 154, 168, 174

Chrząszcze (*Coleoptera*) nowe dla Puszczy Białowieskiej*

Coleoptera new for the Białowieża Primeval Forest

LECH BOROWIEC, JAROSŁAW KANIA, MAREK WANAT

Instytut Zoologiczny i Muzeum Przyrodnicze Uniwersytetu Wrocławskiego, ul. Sienkiewicza 21,
50-335 Wrocław

ABSTRACT. Three hundred and four beetle species new to Białowieża Primeval Forest are recorded. Seven of them are new to the Polish fauna: *Arthrolips piceus* (COM.), *Cyphon hilaris* NYHOLM, *Latridius nidicola* (PALM), *Melanophthalma curticolis* MANN., *Mordellistena weisei* SCHILS., *Neuraphes plicicollis* REITT., and *Orthopterus intersitus* BRUCE.

Puszcza Białowieska, z uwagi na zachowany pierwotny lub zbliżony do naturalnego stan lasów, stanowi jeden z najcenniejszych obszarów chronionych w Europie. Duża powierzchnia, silne zróżnicowanie środowiskowe, oraz położenie geograficzne powodują, że na terenie Puszczy występują unikalne mikrosiedliska, które zamieszkują liczne reliktowe gatunki chrząszczy. Z uwagi na oddalenie od ośrodków entomologicznych, w Puszczy Białowieskiej nie prowadzono dokładnych badań nad składem fauny chrząszczy tego obszaru, dominują prace przyczynkarskie, a jedynie niektóre rodziny są przedmiotem szczegółowych studiów (*Buprestidae*, *Cerambycidae*, *Curculionidae*). Ostatnim doniesieniem, obejmującym większą liczbę gatunków (80) jest praca KUBISZA i SZWAŁKI (1991), jednak dla wielu rodzin chrząszczy z terenu Puszczy nadal brak jest jakichkolwiek informacji.

Nasza notatka ma na celu uzupełnienie niektórych luk w poznaniu chrząszczy fauny Puszczy Białowieskiej, zwłaszcza w odniesieniu do rodzin słabo w Polsce badanych. Owady zbierano głównie podczas intensywnej eksploracji w czerwcu 1991 roku, a także dorywczo w lipcu 1982 roku, oraz dodatkowo w trakcie prowadzonych przez M. WANATA intensywnych badań faunistycznych nad *Curculionoidea* w latach 1983, 1985–1986. Okazy dowodowe znajdują się w kolekcjach autorów.

* Druk pracy w 15% sfinansowany przez Instytut Zoologiczny Uniw. Wrocławskiego.

Dla często powtarzających się stanowisk zastosowano następujące skrót:

- CZ – Czerlonka
 OP – Odziały północne 161–163
 PB – Polana Białowieska
 PN – Park Narodowy
 PO – Pogorzelce
 RK – Rezerwat Krajobrazowy

Pełne dane podano tylko dla rzadkich i sporadycznie notowanych gatunków.

Część nowych dla Polski gatunków zostało opublikowanych wcześniej (BOROWIEC, 1991). Nazewnictwo przyjęto głównie za „Katalogiem fauny Polski”, ze zmianami wynikającymi z potrzeby stosowania Kodeksu Nomenklatury Zoologicznej. W obrębie poszczególnych rodzin gatunki uporządkowano w kolejności alfabetycznej.

HYDRAENIDAE: *Elophorus arvernicus* (MULS.) – PB; *Hydrochus brevis* (HERBST) – PN; *H. carinatus* GERM. – PB.

HYDROPHILIDAE: *Anacaena lutescens* (STEPH.) – PB, Białowieża, nad Narewką, 17 VI 1991, 2 exx. – do tej pory wykazywany tylko z trzech krain, prawdopodobnie występuje w całym kraju, ale mylony z pokrewnymi gatunkami; *Cercyon analis* (PAYK.) – OP, PB; *C. atricapillus* (MARSH.) – OP; *C. lateralis* (MARSH.) – PN; *C. lugubris* (OL.) – PN; *C. pygmaeus* (ILL.) – OP, PB; *C. tristis* (ILL.) – PB, PN; *Cryptopleurum crenatum* (PANZ.) – PB; *C. subtile* SHARP – OP, 24 VI 1991, 2 exx. wysiane z przemy zeszłorocznego siana – gatunek zawleczony z Japonii, będący na terenie Europy w silnej ekspansji – niedawno (BOROWIEC, KANIA, 1991) wykazany po raz pierwszy z Polski na podstawie okazów łowionych na Roztoczu, Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej, i w Sudetach Wschodnich; *Enochrus melanocephalus* (OL.) – PB; *Sphaeridium lunatum* F. – PB; *S. marginatum* F. – PB.

STAPHYLINIDAE: *Aleochara brevipennis* GRAV. – PB; *A. verna* SAY – OP, PN; *Anthophagus angusticollis* MANN – PN; *Aploderus caelatus* (GRAV.) – PN; *Astenus pulchellus* (HEER) – PB; *Atemeles pubicollis* (BRIS.) – CZ; *Atheta aterrima* (GRAV.) – OP; *A. atramentaria* (GYLL.) – PN; *A. boletophila* (TOMS.) – PN; *A. celata* (ER.) – PN, RK; *A. coriaria* (KRAATZ) – PN; *A. crassicornis* (F.) – PN; *A. dadopora* THOMS. – PN; *A. excavata* (GYLL.) – PN; *A. liturata* (STEPH.) – PN, oddz. 399, 15–27 VI 1991, 3 exx. – notowany tylko z Dolnego Śląska, Beskidu Wschodniego i Bieszczadów; *A. macrocera* (THOMS.) – OP; *A. nigra* (KRAATZ) – OP; *A. pallidicornis* (THOMS.) – PN; *A. parvula* (MANN.) – PN; *A. repanda* (MULS. et REY) – PN; *A. sodalis* (ER.) – PN; *A. sordidula* (ER.) – OP;

A. trinotata (KRAATZ) – PB, PN; *Autalia longicornis* SCHEERP. – PN, oddz. 399, 20 VI 1991, 1 ex. wysiany ze ściółki – rzadki gatunek, podany tylko z Roztocza; *A. rivularis* (GRAV.) – OP; *Baptolinus affinis* (PAYK.) – PO; *B. pilicornis* (PAYK.) – PN; *Bolitochara pulchra* (GRAV.) – OP; *Cordalia obscura* (GRAV.) – PN; *Cypha longicorne* (PAYK.) – PB; *Cyphea curtula* (ER.) – OP, 24 VI 1991, 1 ex, PN, oddz. 373, 25 VI 1991, 1 ex. – bardzo rzadki gatunek, u nas znany tylko ze Śląska, Gór Świętokrzyskich i Beskidu Wschodniego; *Dadobia immersa* (ER.) – PB; *Dinaraea linearis* (GRAV.) – PN; *Emus hirtus* (L.) – PB; *Euryusa sinuata* ER. – RK; *Eusphalerum longipenne* (ER.) – PK; *Evanystes circellaris* (GRAV.) – PN; *Gabrius lividipes* (BAUDI) – PB; *Gyrophana affinis* (SAHLB.) – PN; *G. bihamata* THOMS. – PN, RK; *G. nitidula* (GYLL.) – PN, oddz. 399, 15–27 VI 1991, 1 ex. – górski gatunek, notowany tylko z trzech południowych krain; *Haploglossa gentilis* (MÄRK.) – RK; *Heterothops dissimilis* (GRAV.) – PB, PN; *Homalota plana* (GYLL.) – OP; *Hygronoma dimidiata* (GRAV.) – PN; *Ilyobates nigricollis* (PAYK.) – PN; *Lathrobium fulvipenne* (GRAV.) – RK; *L. terminatum* GRAV. – PB; *L. volgense* HOCHH. PB; *Leptacinus intermedius* DONISTH. – OP, PB; *L. sulcifrons* (STEPH.) – OP; *Liogluta nitidula* (KR.) – PB; *Lithocharis nigriceps* KR. – OP, 24 VI 1991, 1 ex. wysiany z przemy zeszłorocznego siana – notowany tylko z Niziny Mazowieckiej, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej i Dolnego Śląska; *Lordithon striatus* (OL.) – PN; *L. trimaculatus* (PAYK.) – PN; *L. trinotatus* (ER.) – PN; *Megarhithus denticollis* (BECK) – PN; *M. sinuaticollis* (LAC.) – PN; *Mycetoporus brunneus* (MARSH.) – OP; *M. longulus* MANN. – PN; *M. splendidus* (GRAV.) – OP, PN; *Myllaena intermedia* ER. – PN; *Nehemitropia sordida* (MARSH.) – OP; *Ocyusa maura* (ER.) – PN; *Oligota apicata* ER. – PN, 20 VI 1991, 2 exx. wysiane ze ściółki – gatunek pochodzący z Nowego Świata, obecnie szeroko rozmieszczony, ale z Polski podany tylko z 5 krain; *O. pusillima* (GRAV.) – OP; *Olophrum assimile* (PAYK.) – PN; *Omalius excavatum* STEPH. – PN; *O. rivulare* (PAYK.) – PB, PN; *Oxypoda spectabilis* MÄRK. – PN; *Philonthus addendus* SHARP – PN; *P. albipes* (GRAV.) – OP; *P. carbonarius* (GYLL.) – PB; *P. chalceus* STEPH. – PN; *P. cruentatus* (GMEL.) – PN; *P. fuscipennis* (MANN.) – PN, *P. laminatus* (CREUTZ.) – PN; *P. sanguinolentus* (GRAV.) – PB, *P. tenuis* (F.) – PB; *P. umbratilis* MULS. et REY – PB, PN; *P. varius* (GYLL.) – PB, PN; *Phloeonomus lapponicus* (ZETT.) – OP, PB; *P. planus* (PAYK.) – PB, PN, RK; *P. punctipennis* THOMS. – PN; *Phyllodrepa floralis* (PAYK.) – PB, PN; *P. linearis* (ZETT.) – PN, oddz. 399, 15–27 VI 1991, 1 ex. – gatunek borealno-górski, z Polski notowany tylko z trzech krain południowych; *P. nigra* (GRAV.) – PN; *Placusa incompleta* SJÖB. – PN, oddz. 399, 15–27 VI 1991, 1 ex. – wykazywany tylko z Pojezierza Mazurskiego i Bieszczadów; *P. tachyporoides* (WALTL) – PB, PN, RK; *Proteinus macropterus* (GYLL.) – PB; *Quedius limbatus* (HEER) – PN; *Q. scitus* (GRAV.) – PN; *Rugilus erichsoni* (FAUV.) – OP, PN; *R. orbiculatus* (PAYK.) – PN; *Sepedophilus littoreus* (L.) – PB; *S. obtusus* (LUZE) – łąki przed BPN, 17 VI 1991, 1 ex. – z Polski nie był wykazywany w sposób pewny, jedynie SCHÜLKE i UHLIG

(1989) w rewizji grupy *S. pedicularius* podają *S. obtusus* z „VR Polen Schlesien”, ale bez dokładnego stanowiska; *Staphylinus dimidiaticornis* GEMM. – PN; *Stenus cautus* ER. – PN; *S. latifrons* ER. – PN; *S. ludyi* FAUV. – PB; *S. pallipes* GRAV. – RK; *Tachinus fimetarius* GRAV. – PB, PN, RK; *T. laticollis* GRAV. – PN; *T. proximus* (KRAATZ) – PN; *T. subterraneus* (L.) – PN; *Tachyporus hypnorum* (F.) – PB; *T. obtusus* (L.) – PB; *Zyras lugens* (GRAV.) – PN.

MICROPEPLIDAE: *Micropeplus porcatus* (PAYK.) – PB; *M. tesserula* CURTIS – RK, 15–27 VI 1991, 1 ex na sągu dębówm – gatunek borealno-górski, z Polski notowany tylko z Sudetów i Beskidu Zachodniego.

SCAPHIDIIDAE: *Scaphisoma boleti* (PANZ.) – PN, PO.

PSELAPHIDAE: *Batrisodes venustus* (REICH.) – PB, PN; *Batrisus formicarius* AUBÉ – PN; *Bibloporus bicolor* (DENNY) – PN; *Brachygluta fossulata* (REICH.) – PB; *Bryaxis curtisii* (LEACH) – PN; *B. puncticollis* (DENNY) – PN; *Bythinus burrelli* DENNY – PB, PN; *Euplectus brunneus* (GRIMM.) – PB, RK; *E. karstenii* (REICH.) – PN; *E. kirbii* DENNY – PB, Park Pałacowy, 15 VI 1991, 10 ex., RK, wysiany z próchna z dziupli topoli, 16 VI 1991, 2 ex., PN, 18 VI 1991, oddz. 399, 2 ex., 20 VI 1991, 3 ex. wysiane ze ściółki – dotychczas znany tylko z dwóch stanowisk, na Górnym Śląsku i Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej; *E. punctatus* MULS. et REY – PB, PO; *Plectophloeus nitidus* (FAIRM.) – PB, Park Pałacowy, 15 VI 1991, 6 ex., PN, oddz. 399, 18 VI 1991, 3 ex. wysiany z mchu porastającego drzewo, 20 VI 1991, 2 ex. wysiane ze ściółki – rzadki gatunek, w Polsce notowany tylko z Górnego Śląska i Roztocza; *Pselaphaulax dresdensis* (HERBST) – PN; *Saulcyella schmidtii* (MÄRK.) – OP, PN; *Trimium brevicorne* (REICH.) – PB, PN; *Trisemmus impressus* (PANZ.) – PB.

SCYDMAENIDAE: *Euconnus pubicollis* (MÜLL. et KUNZE) – PB, PN; *Microscydmus nanus* (SCHAUM) – PN; *Neuraphes elongatulus* (MÜLL. et KUNZE) – PN; *N. plicicollis* REITT. – PN, oddz. 399, 20 VI 1991, 2 ex. wysiane ze ściółki – szeroko rozmieszczony w Europie gatunek, ale rzadko spotykany, nowy dla fauny Polski; *N. talparum* LOKAY – PN, oddz. 399, 20 VI 1991, 1 ex. wysiany ze ściółki – notowany tylko ze Śląska i Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej; *Scydmaenus hellwigii* (HERBST) – PN; *S. perrisi* (REITT.) – PN, oddz. 373, 23 VI 1991, 9 ex. – notowany tylko z Dolnego i Górnego Śląska, oraz Gór Świętokrzyskich; *Scydmoraphes minutus* (CHAUD.) – PN; *Stenichnus godarti* (LATR.) – PB, PN.

LEPTINIDAE: *Leptinus testaceus* MÜLL. – PN, RK.

COLONIDAE: *Colon latum* KR. – PN.

CATOPIDAE: *Nargus velox* (SPENCE) – PN; *Sciodrepoides fumatus* (SPENCE) – PN.

LEIODIDAE: *Agathidium atrum* (PAYK.) – PB; *A. badium* (ER.) – PN; *A. discoideum* ER. – PN, oddz. 398, 399, 15–27 VI 1991, 7 exx. – gatunek borealno górski, u nas znany tylko z 4 krain górskich; *A. mandibulare* STURM – PN; *A. nigripenne* (F.) – PN; *A. rotundatum* (GYLL.) – PB; *Leiodes polita* (MARSH.) – PB.

PTILIIDAE: *Nossidium pilosellum* (MARSH.) – PN, 20 VI 1991, 1 ex. wysiany ze ściółki – u nas znany tylko z 5 krain – stanowisko z Puszczy Białowieskiej jest prawdopodobnie najdalej wysuniętym na północny wschód w Europie; *Ptenidium pusillum* (GYLL.) – PN; *P. turgidum* THOMS. – PB, Park Pałacowy, 17 VI 1991, 1 ex. wysiany ze ściółki – dość częsty gatunek, ale z Polski znany tylko z 5 krain.

HISTERIDAE: *Abraeus granulum* ER. – PN; *A. perpusillus* (MARSH.) – PN; *Acritus nigricornis* (HOFFM.) – OP; *Gnathoncus nannetensis* (MARS.) – PN; *Hololepta plana* (SULZ.) – OP, PB; *Margarinotus carbonarius* (HOFFM.) – OP; *M. striola succicola* (THOMS.) – PN; *Plegaderus caesus* (HERBST) – OP; *P. dissectus* ER. – PN.

SCARABAEIDAE: *Psammobius sulcicollis* (ILL.) – PN.

CLAMBIDAE: *Clambus armadillo* (DE GEER) – OP; *C. punctulum* (BECK) – PB, PN; *C. radula* E.-Y. – PN, oddz. 399, 15–27 VI 1991, 1 ex., wysiany z dziupli lipy – z Polski znany jest tylko jeden okaz złowiony w Warszawie-Łazienkach.

HELODIDAE: *Cyphon hilaris* NYHOLM – PN, oddz. 314, 27 VI 1991, 3 exx. – szeroko rozmieszczony gatunek, ale zwykle nie odróżniany od pokrewnych – nowy dla fauny Polski; *C. ochraceus* STEPH. – PB, PN, PO; *C. padi* (L.) – PB; *C. palustris* THOMS. – PB; *C. pubescens* (F.) – PB; *C. ruficeps* TOURN. – PO, 15–27 VI 1991, 1 ex., w olsie – bardzo rzadki gatunek, notowany tylko z Dolnego Śląska i Beskidu Zachodniego.

EUCINETIDAE: *Eucinetus haemorrhoidalis* (GERM.) – PB.

LYCIDAE: *Platycis cosnardi* (CHEVR.) – PN, RK.

CANTHARIDAE: *Cantharis pallida* GOEZE – PN, PO; *C. pellucida* F. – PN; *Malthinus biguttatus* (L.) – OP; *Malthodes crassicornis* (MAEK.) – PB, Park Pałacowy, 17 VI 1991, 1 ex., PN, 18 VI 1991, 1 ex. – gatunek borealno-górski,

z Polski notowany tylko z Dolnego Śląska, Sudetów Zachodnich i Beskidu Wschodniego; *Malthinus seriepunctatus* KIESENW. – PB, Orzeszkowo, 26 VI 1991, 1 ex. – szeroko rozmieszczony, pospolity gatunek, ale z Polski wykazany tylko z 3 krain; *Podistra rufotestacea* (LETZ.) – PN; *P. schoenherri* (DEJ.) – PN, oddz. 372, 15–27 VI 1991, 3 exx. – gatunek górski i podgórski, występujący również na reliktowych stanowiskach nizinnych na torfowiskach – w Polsce notowany z 7 krain południowych, lecz autorzy „Katalogu fauny Polski” (BURAKOWSKI i in., 1985) zakwestionowali 3 stanowiska w północnej i środkowej części kraju; *Rhagonycha atra* (L.) – OP; *R. lignosa* (MÜLL.) – PB; *R. limbata* THOMS. – PB; *R. testacea* (L.) – PN; *Silis ruficollis* (F.) – PO.

NOSODENDRIDAE: *Nosodendron fasciculare* (OL.) – PN.

DERMESTIDAE: *Globicornis nigripes* (F.) – RK.

ANOBIIDAE: *Caenocara subglobosa* (MULS. et REY) – PO; *Dorcatoma chrysolina* STURM – PN; *D. robusta* STRAND – PN, oddz. 399, 15–27 VI 1991, 1 ex. – wykazany dotychczas tylko z Pojezierza Mazurskiego i Podlasia; *Dryophilus pusillus* (GYLL.) – PN; *Ernobius angusticollis* (RATZ.) – PB; *Ptilinus pectinicornis* (L.) – PN.

PTINIDAE: *Ptinus clavipes* PANZ. – PB, PN, PO.

MELYRIDAE: *Dysytes obscurus* GYLL. – CZ, PB; *Ebaeus flavicornis* ER. – PN; *Malachius marginellus* OL. – PB; *M. scutellaris* ER. – PB.

PHALACRIDAE: *Phalacrus caricis* STURM – PB, PN; *P. substriatus* GYLL. – PO.

SPHINDIDAE: *Sphindus dubius* (GYLL.) – PB.

NITIDULIDAE: *Brachyptelolus pulicarius* (L.) – PB; *Epuraea limbata* (F.) – PN; *Melighetes denticulatus* (HEER) – PN, PO; *M. nigrescens* STEPH. – PB; *M. symphyti* (HEER) – PO; *Omosita depressa* (L.) – PN.

RHIZOPHAGIDAE: *Rhizophagus cribratus* (GYLL.) – RK; *R. parallellocollis* (GYLL.) – PB; *R. perforatus* ER. – PB.

CUCUJIDAE: *Cryptolestes duplicatus* (WALTL) – PB; *Pediacus dermestoides* (F.) – PN.

MONOTOMIDAE: *Monotoma brevicollis* AUBÉ – PB; *M. longicollis* GYLL. – OP; *M. picipes* HERBST – OP, PB.

CERYLONIDAE: *Cerylon deplanatum* GYLL. – PN; *Pseudophilothermus evanescens* (REITT.) – PN, oddz. 399, 15–27 VI 1991, 4 exx. – podawany z Pojezierza Pomorskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej i Roztocza, co było poddawane w wątpliwość przez autorów „Katalogu fauny Polski” (BURAKOWSKI i in., 1986).

CORYLOPHIDAE: *Arthrolips piceus* (COM.) – PN, oddz. 399, 15–27 VI 1991, 1 ex., pod korą martwego grabu – bardzo rzadki gatunek, rozmieszczony w południowej Europie, Austrii i Słowacji – nowy dla fauny Polski; *Orhopterus atomus* (GYLL.) – RK; *O. intersitus* BRUCE – PB, Park Pałacowy, 17 VI 1991, 4 exx. wysiane ze ściółki spod dębu, oddz. 162–163, 24 VI 1991, 5 exx. – bardzo rzadki gatunek, nowy dla fauny Polski; *O. mundus* MATT. – PO; *Sericoderus lateralis* (GYLL.) – PB.

CRYPTOPHAGIDAE: *Antherophagus nigricornis* (F.) – PB; *A. pallens* (F.) – PB; *Cryptophagus abietis* (PAYK.) – RK; *Ephistemus globulus* (PAYK.) – PB, RK; *Pteryngium crenatum* (F.) – PN, RK; *Telmatophilus caricis* – PB, PN; *T. typhae* (FALL.) – PB.

DIPHYLLIDAE: *Diplocoelus fagi* (GUÉR.) – PO.

LATHRIDIIDAE: *Corticaria elongata* (GYLL.) – PB, PO; *C. lapponica* (ZETT.) – PN, 20 VI 1991, 4 exx. wysiane ze ściółki – rzadki gatunek borealno-górski – u nas podany tylko z Gór Świętokrzyskich; *C. longicollis* (ZETT.) – OP, PN, RK; *C. serrata* (PAYK.) – OP, PB; *Corticarina similata* (GYLL.) – PO; *C. truncatella* (MOTSCH.) – PB; *Dienerella ruficollis* (MARSH.) – OP; *Enicmus fungicola* (THOMS.) – PB; PN; *E. histrio* JOY et TOM. – OP, PB, PN, PO; *Lathridius anthracinus* (MANN.) – PB, RK; *L. brevicollis* (THOMS.) – PN; *L. consimilis* MANN. – RK, 15–27 VI 1991, 3 exx., 20 VI 1991, 2 exx. – bardzo rzadki gatunek, u nas notowany tylko z 5 krain południowych, błędnie podany wcześniej z Puszczy Białowieskiej jako *L. pseudominutus* STRAND (BOROWIEC, 1991), który powinien być wykreślony z fauny Polski; *L. hirtus* GYLL. – PN, OP; *L. minutus* (L.) – OP, PB, PN, RK; *L. nidicola* (PALM) – OP, 24 VI 1991, 3 exx. wysiane z resztek siana pod karmnikiem dla zwierzyny płowej – gatunek nowy dla fauny Polski, szeroko rozmieszczony w Europie Północnej, w Europie Środkowej rzadszy (często jako synantrop), zwykle nie odróżniany od pospolitego *Lathridius minutus* (L.); *Melanophthalma curticollis* MANN. – PB, 15–27 VI 1991, 2 exx. wysiane z przyzmy siana, OP, 24 VI 1991, 2 exx. – odrębność tego gatunku została dopiero niedawno potwierdzona – do tej pory był on uważany za synonim *M. transversalis* auct. nec GYLLENHAL (= *Corticaria gibbosa* HERBST.) – gatunek zbiorczy *M. transversalis* auct. okazał się grupą 5 gatunków, niezmiernie do siebie podobnych i możliwych do odróżnienia

jedynie na podstawie budowy prącia – omawiany gatunek nie był z Polski wykazany (LETZNER (1888) podał wprawdzie z Dolnego Śląska *M. transversalis* var. *curticollis*, ale właściwie nie wiadomo jakiego gatunku to doniesienie dotyczy); *Stephostethus alternans* (MANN.) – RK, 15–27 VI 1991, 1 ex. na sągu grabowym – bardzo rzadki gatunek, z Polski notowany tylko z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Dolnego Śląska i Sudetów; *S. lardarius* (DE GEER) – PB; *S. rugicollis* (OL.) – PN; *Thes bergrothi* (REITT.) – OP.

COCCINELLIDAE: *Calvia quatuordecimguttata* (L.) – RK.

MYCETOPHAGIDAE: *Mycetophagus quadriguttatus* (MÜLL.) – PB; *Typhaea stercorea* (L.) – PN, PB.

CIIDAE: *Cis alni* GYLL. – PN; *C. castaneus* MELLIÉ – PB; *C. dentatus* MELLIÉ – PN, 23 VII 1982, 1 ex., 1 VIII 1982, 3 exx. – bardzo rzadki gatunek, notowany z Sudetów, Tatr, a ostatnio znaleziony na Dolnym Śląsku; *C. fagi* WALTZ – PN, oddz. 398, 15–27 VI 1991, 2 exx. – wykazywany tylko z 4 krain, prawdopodobnie nie odróżniany od *C. castaneus* MELL.; *C. festivus* (PANZ.) – PN, PO; *C. hispidus* (PAYK.) – OP, PN, PO; *C. lineatocribratus* MELLIÉ – PN; *C. nitidus* (F.) – PN; *Octotemnus glabriculus* (GYLL.) – PN.

ANASPIDIDAE: *Anaspis rufilabris* (GYLL.) – PB, PN.

MORDELLIDAE: *Curtimorda maculosa* (NAEZ.) – CZ; *Mordella brachyura* MULS. – PB; *M. holomelaena* APFEL. – PB; *Mordellistena humeralis* (L.) – PN; *M. parvula* (GYLL.) – PB; *M. pumila* (GYLL.) – PB; *M. saxonica* ERM. – OP, 24 VI 1991, 1 ex. – podany tylko z Wielkopolskiego Parku Narodowego; *M. weisei* SCHILS. – Białowieża, żwirownia, 22 V 1986, 1 ex., leg. J. GUTOWSKI – z Polski nie wykazany w sposób pewny, jedynie HORION (1971) w rozmieszczeniu tego gatunku podaje „Polska Zachodnia”, bez powołania się na konkretne okazy.

OEDEMERIDAE: *Nacerdes ferruginea* (SCHR.) – PB.

ANTHICIDAE: *Anthicus ater* (THUNB.) – PB; *A. floralis* (L.) – OP, PB.

ADERIDAE: *Aderus nigrinus* (GERM.) – RK; *A. oculatus* (PAYK.) – PN.

TENEBRIONIDAE: *Alphitophagus bifasciatus* (SAY) – OP; *Corticeus fasciatus* (F.) – PN; *Myrmechixenus vaporariorum* (GUÉR.) – OP.

ALLECULIDAE: *Isomira murina* (L.) – PB; *Mycetochara axillaris* (PAYK.) – PB.

CHRYSOMELIDAE: *Cryptocephalus distinguendus* SCHN. – oddz. 435; *C. sericeus* (L.) – CZ; *Donacia simplex* F. – PO; *Galerucella nymphae* (L.) – PB; *Hydrothassa hannoveriana* (F.) – PO; *Phyllotreta tetrastigma* (COM.) – PO; *P. undulata* (KUTSCH.) – PB; *Plateumaris sericea* (L.) – PN; *Psylliodes affinis* (PAYK.) – RK; *Zeugophora subspinosa* (F.) – OP.

PIŚMIENICTWO

- BOROWIEC L., 1991: Nowe i rzadkie dla Polski gatunki chrząszczy (*Coleoptera*). *Wiad. Entomol.*, **10**: 197–205.
- BOROWIEC L., KANIA J., 1991: Nowe stanowiska polskich *Hydrophilidae* (*Coleoptera*). *Wiad. Entomol.*, **10**: 133–142.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1985: Chrząszcze *Coleoptera* – *Buprestoidea*, *Elateroidea* i *Cantharoidea*. Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **10**: 1–401.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1986: Chrząszcze *Coleoptera* – *Cucujoidea*, część 2. Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **13**: 1–278.
- HORION A., 1971: Familie *Mordellidae*. Kurze faunistische Verzeichnis der mitteleuropäischen Käfer. *Entomol. Blätt.*, **66**: 1–29.
- KUBISZ D., SZWAŁKO P., 1991: Nowe dla Podlasia i Puszczy Białowieskiej gatunki chrząszczy (*Coleoptera*). *Wiad. Entomol.*, **10**: 5–14.
- LETZNER K., 1888: Fortsetzung des Verzeichnisses der Käfer Schlesiens. *Z. Ent., N.F.*, **13**: 181–236.
- SCHULKE M., UHLIG M., 1989: *Sepedophilus*-Studien I: *S. pedicularius* (GRAVENHORST, 1802) (= *Tachyporus truncatellus* GRAVENHORST, 1806) und *S. obtusus* (LUZE, 1902). *Entomol. Blätt.*, **85**: 147–164.

RECENZJE

LOPATIN K. I., COTKO E. I. (red.), 1991: Fauna i ekologija żestkokrylych Belorussii. Izdat. Nauka i Technika, Minsk. 263 ss.

W ostatnim 20-leciu daje się zauważyć bardzo znaczny wzrost zainteresowania w Białorusi pracami z zakresu faunistyki i ekologii owadów, w czym jest duża zasługa Instytutu Zoologii Białoruskiej Akademii Nauk, Białoruskiego Towarzystwa Entomologicznego oraz Białoruskiego Instytutu Naukowo-Badawczego Ochrony Roślin. One to, do tych badań potrafiły wciągnąć młode kadry entomologów z różnych placówek badawczych, szkół wyższych oraz miłośników owadów. Szczególną uwagę poświęcono chrząszczom, czego wynikiem jest m.in. recenzowana książka, zawierająca liczne i zróżnicowane prace z zakresu faunistyki i ekologii tej grupy owadów.

W Białorusi nie ma jeszcze opracowanej pełnej inwentaryzacji *Coleoptera*, co utrudnia prace ekologiczne. Dane o rozmieszczeniu i liczebności wielu gatunków opierają się jeszcze dość często nie na faktycznych danych, ale na przypuszczeniach. Niedostateczne dane utrudniają uzyskanie informacji potrzebnych do „Czerwonej Księgi Białorusi”. Tylko niektóre grupy, jak *Carabidae*, *Chrysomelidae*, *Cerambycidae* i *Curculionidae* są tam dość dobrze opracowane,

W tym zbiorze zamieszczone są prace faunistyczne dotyczące m.in. *Carabidae*, *Scarabaeidae*, *Staphylinidae*, *Histeroidea*, *Coccinellidae*, *Oedemeridae*, *Leiodidae*, *Hydrophilidae*, *Lathridiidae*, *Cerambycidae* oraz informacje o nowych dla Białorusi gatunkach.

Najbardziej interesujące dane z zakresu ekologii zawierają prace o *Carabidae* i *Staphylinidae*, m. in. dotyczące ich roli jako wskaźników zmian zachodzących w środowisku pod wpływem melioracji odwadniających i zanieczyszczeń przemysłowych. Chrząszcze te są tam obiektem monitoringu prowadzonego nie tylko w parkach narodowych i krajobrazowych, ale i na terenach bezpośrednio zagrożonych, głównie przez przemysł. Autorzy wielu prac cytują źródłowe polskie publikacje, w znacznej części z okresu międzywojennego 20-lecia.

Omawiany zbiór prac będzie szczególnie interesujący dla naszych koleopterologów zajmujących się fauną oraz zmianami w niej zachodzącymi, we wschodnich i północno-wschodnich regionach Polski, ze względu na sąsiedztwo z Białorusią.

CZESŁAW KANIA, Wrocław

ERRATA

W zamieszczonej w poprzednim numerze pracy J. M. GUTOWSKIEGO „*Chlorophorus gracilipes* (FALDERMANN, 1835) – nowy dla fauny Polski przedstawiciel kózkowatych (*Coleoptera*, *Cerambycidae*)” (Wiad. Entomol., 1992, **11**, 2), przytaczając na str. 81 występujące w Polsce gatunki z rodzaju *Chlorophorus* CHEVR. pominięto, wskutek pomyłki drukarskiej i przeoczenia podczas korekty autorskiej, *Ch. varius* (O. F. MÜLL.).

Redakcja

Nowe stanowiska kilku rzadkich gatunków biegaczowatych
(*Coleoptera, Carabidae*) w Polsce

New localities of several rare ground beetles (*Coleoptera, Carabidae*) in Poland

TADEUSZ WOJAS

Instytut Rolnictwa i Leśnictwa Krajów Tropikalnych i Subtropikalnych AR, ul. Św. Marka 37,
31-024 Kraków

ABSTRACT. New localities for seven rare species of ground beetles in Poland are given. Comments on their distribution and ecology are also provided.

Autor podaje nie publikowane dotychczas dane dotyczące rozmieszczenia siedmiu rzadko spotykanych gatunków chrząszczy z rodziny biegaczowatych (*Carabidae*) na terenie Polski. Krótko omówione zostały również zasięgi i dotychczasowe rozszedlenie poszczególnych gatunków w Polsce oraz ich wymagania ekologiczne.

Bembidion (Semicampa) schuppelii (DEJ.)

Choć szeroko rozmieszczony w Europie Środkowej, Północnej i Wschodniej, a także na Kaukazie, w zachodniej części Syberii i w Mongolii, gatunek ten bywa znajdowany rzadko i pojedynczo. W Polsce wykazany z kilku stanowisk położonych na północy i południu kraju, głównie przed drugą wojną światową (BURAKOWSKI i in., 1973).

Chrząszcz higrofilny, zamieszkuje przeważnie muliste pobrzeża wód (PAWŁOWSKI, 1974).

Okazy zebrane przez autora pochodzą z Karpat, gdzie chrząszcz ten występuje prawdopodobnie liczniej, niż na północy kraju; były jednak złowione w pasmach górskich, z których tego gatunku nie wykazywano, tj.:

- w Beskidzie Sądeckim: Powroźnik ad Muszyna, 1 ♀, 18 V 1982, na brzegu Muszynki;
- w Beskidzie Niskim: Nowa Wieś ad Dukla, 1 ♀, 5 VII 1987; Tylawa ad Dukla, 1 ♀, 7 VII 1987 – w obu miejscowościach na piaszczysto-mulistym, umiarkowanie ocienionym brzegu Jasiołki.

Zebrane imagines były stosunkowo duże – o dł. ciała 3,2–3,4 mm (różni autorzy podają wartość od 2,5 do 3,3 mm).

Bembidion (Diplocampa) fumigatum (DUFT.)

Gatunek uważany za słonolubny, znany z Europy, Kaukazu, środkowej Azji oraz Syberii, w Polsce bardzo rzadko znajduwany, podawany z kilku stanowisk nadbałtyckich i śródlądowych, przypuszczalnie także z terenów nie zasolonych, m.in. z okolic Krakowa (MAZUR, 1939; BURAKOWSKI i in., 1973).

W zbiorze autora znajduje się okaz samicy złowionej 7 VIII 1989 do samolówki świetnej w Bielinku nad Odrą (leg. M. BUNALSKI z Akademii Rolniczej w Poznaniu). To, czy stanowisko powyższe, oddalone o około 100 km od wybrzeża Bałtyku, jest poza wpływem słonawisk, mogłyby rozstrzygnąć dalsze poszukiwania w okolicznych (także po stronie niemieckiej) biotopach naziemnych. Prawdopodobnie *B. fumigatum* nie jest obligatoryjnym halobiontem, a przynajmniej może zamieszkiwać tereny o niskim procencie soli w podłożu.

Trechus montanellus GEMM. et HAR.

Górski gatunek środkowoeuropejski, znany z Lasu Bawarskiego i Czeskiego, Sudetów Wschodnich (Masyw Śnieżnika i Jesioniki) oraz Karpat Zachodnich, zbierany sporadycznie i pojedynczo, z Polski znany z kilku okazów złowionych przed ponad siedemdziesięciu laty. Zamieszkuje biotopy wilgotne, moczarowe, prawdopodobnie jest sfagnofilny (PAWŁOWSKI, 1975).

Autor zebrał serię 4 okazów (1 ♂, 3 ♀♀) 6 XI 1991 w zachodniej części Gorców (Ludźmierz: Las Grel, część północna). Chrzążcze wysiano z kęp torfowców w podmokłym borze świerkowo-sosnowym. Okazy te mierzyły 3,4-3,6 mm, były zatem przeciętnie mniejsze od tych z Baraniej Góry i Śnieżnika. Omawiane stanowisko jest jak dotąd położone najniżej (630 m n.p.m.) oraz najdalej na wschód (19°59'E) na obszarze Polski. Pożądane są dalsze poszukiwania tego gatunku w torfiastych lasach Kotliny Nowotarskiej, gdzie jest być może szerzej rozsiedlony, a także w podmokłych fragmentach górno-regulowych borów Karpat Zachodnich. Liczba stanowisk tego stenobiontycznego gatunku prawdopodobnie maleje z powodu kurczenia się obszarów z odpowiednimi biotopami.

Patrobus septentrionis DEJ.

Występuje okołobiegunowo na półkuli północnej, w środkowej Europie ma zasięg borealno-górski. Z Polski znany dotychczas z trzech stanowisk leżących na Nizinie Wielkopolskiej oraz ogólnikowo ze Śląska, przy czym dane te wymagają potwierdzenia (BURAKOWSKI i in., 1973). W ostatnich latach wykazany z Wyżyny Łódzkiej, z okolicy Koluszek (KOWALCZYK, WATAŁA, 1986).

Gatunek higrofilny, zasiedla gliniaste i szlamiste pobrzeża wód stojących i wolno płynących, szczególnie na obszarach morenowych z licznymi zbiornikami wodnymi (BURAKOWSKI i in., 1973).

Poniżej autor podaje trzy dalsze stanowiska tego gatunku:

- Kopna Góra ad Supraśl (Puszcza Knyszyńska), 25 VIII 1985, 1 ♂ zwabiona do lampy ultrafioletowej podczas obozu naukowego studentów krakowskiej Akademii Rolniczej, prowadzonego przez mgra D. KUBISZA;
- rez. „Krajkowo” nad Wartą ad Poznań, IV 1988, 1 ♂, 1 ♀, leg. M. BUNALSKI na światło ultrafioletowe w nadrzecznych łągach (coll. M. STACHOWIAK);
- Czerwony Dwór ad Olecko (Puszcza Borecka), leg. et coll. M. STACHOWIAK, w podmokłym borze świerkowo-sosnowym z dużym udziałem torfowców w runie.

O ile stanowisko w rez. „Krajkowo” jest potwierdzeniem wcześniejszych doniesień o występowaniu *P. septentrionis* na Nizinie Wielkopolskiej, to z północno-wschodniej części kraju gatunek ten był dotychczas nieznan. Nie jest on znany również z Pojezierza Pomorskiego, gdzie najprawdopodobniej występuje ze względu na obecność typowych biotopów. Warto dodać, że jest to jedyny w pełni uskrzydłony przedstawiciel rodzaju *Patrobis* STEPH. w Polsce, co znacznie ułatwia odróżnienie go od gatunków podobnych. Właśnie ze względu na niepewność oznaczenia KUBISZ i SZWAŁKO (1991) nie uwzględnili go w wykazie chrząszczy nowych dla Podlasia.

Pterostichus (Adelosia) macer (MARSH.)

Gatunek szeroko rozprzestrzeniony w Europie, z Polski wykazany z kilkunastu stanowisk rozmieszczonych na terenie prawie całego kraju, jednak większość doniesień pochodzi sprzed kilkudziesięciu lat (BURAKOWSKI i in., 1974). Żyje na dość żyznych glebach, pod powierzchnią gruntu, z tego powodu rzadko poławiany. Częstszy w ciepłych biotopach górskich (BURAKOWSKI i in., 1974; FREUDE i in., 1976).

W zbiorze autora znajduje się jeden z trzech okazów zebranych 24 VII 1988 w Barwinku (Beskid Niski, poniżej Przełęczy Dukielskiej) przez mgra D. KUBISZA. Osobniki znaleziono w miejscu wilgotnym, na terenie otwartym, w czasie połowów na światło ultrafioletowe. Chrząszcze złowiono na ziemi, choć prawdopodobnie przyleciały do światła (*P. macer* posiada dobrze wykształcone skrzydła). Obecne stanowisko jest nowe dla polskich Karpat, dotychczas znane to: dorzecze górnej Soły (WACHTL, 1870), Rabka (ŁOMNICKI, 1908) oraz okolice Przemyśla (TRELLA, 1926).

Demetrias (Demetrias) atricapillus (L.)

Gatunek o szerokim rozsiedleniu, występuje w prawie całej Europie (prócz Fennoskandii), północnej Afryce i zachodniej Azji. W Polsce rzadki, znany z kilku stanowisk położonych w zachodniej części kraju, gdzie był poławiany przed kilkudziesięciu laty, przeważnie przed pierwszą wojną światową (BURAKOWSKI i in., 1974). W ostatnich latach wykazany z dwóch miejscowości na Wyżynie Łódzkiej (KOWALCZYK, WATAŁA, 1986).

D. atricapillus zamieszkuje otwarte, wilgotne tereny, porośnięte niską roślinnością, gdzie bywa znajdowany pod butwiejącymi resztkami roślinnymi (BURAKOWSKI i in., 1974).

Nowe, dość liczne stanowiska tego gatunku, znajdują się w Krakowie i okolicach. Są to:

- Kraków-Tynec (kilkadziesiąt okazów), Kraków-Pychowice, Kraków-Chełm leg. et coll. J. K. MŁYNARSKI (PAN Kraków), D. KUBISZ oraz autor;
- Rudno ad Krzeszowice, 2 exx., leg. J. K. MŁYNARSKI;
- Klucze ad Olkusz, 1 ex., leg. jak wyżej;
- Lanckorona ad Kalwaria Zebrzydowska, 1 ex., leg. j.w.;
- Zakliczyn nad Dunajcem ad Tarnów, 1 ex., leg. j.w.

Ostatnie z wymienionych stanowisk jest zarazem wysunięte najdalej na wschód na terenie Polski (20° 48'E). Chrząszcze zbierano w latach 1967-92, od listopada do kwietnia, przeważnie pod opadłymi liśćmi na terenach otwartych lub na skrajach lasów i zarośli, w cieplejsze dni wiosenne wychodziły na powierzchnię gruntu.

Drypta dentata (ROSSI)

Gatunek zachodnio- i południowoeuropejski, znany również z południowej części środkowej Europy oraz zachodniej Azji. W Polsce stwierdzony na kilku stanowiskach w południowej części kraju, od Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej po Pogórze Przemyskie. Znajdowany przeważnie pojedynczo, przede wszystkim w miejscach zimowania, pod kamieniami, resztkami roślinnymi i pod obłuźnioną korą u podstawy pni drzew na terenach zakrzewionych lub luźno zadrzewionych (BURAKOWSKI i in., 1974; FREUDE i in., 1976). Nierzadko łowiony licznie, np. w Krakowie, w widłach Wisły i Rudawy od ponad stu lat (m.in. zbiór STOBIECKIEGO znajdujący się w ISiEZ PAN w Krakowie). Latem chrząszcze prawdopodobnie żyją na niskiej roślinności.

Dane o nowych stanowiskach, zlokalizowanych przeważnie w Tarnowie i okolicach, uzyskałem dzięki uprzejmości dra J. K. MŁYNARSKIEGO i mgra P. SZWAŁKI. Są to:

- Tarnów, południowe rejony miasta, pojedyncze okazy;
- Piotrkowice ad Tarnów, 1 ex. (inf. P. SZWAŁKI);

- Zakliczyn nad Dunajcem i Olszowa ad Rożnów (między Tarnowem a Nowym Sączem), w Olszowej licznie – kilkadziesiąt okazów (leg. J. K. MŁYNARSKI);
- Nowy Sącz, 1 ex., 27 VI 1990, pod klasztornym murem, leg. J. K. MŁYNARSKI.

Poza ostatnim z wymienionych stanowisk, chrząszcze zbierano od listopada do kwietnia, zimujące pod kamieniami, w stertach gruzu i pod grudami gleby, na skraju pól i zarośli.

Panom dr dr J. K. MŁYNARSKIEMU i M. STACHOWIAKOWI oraz mgr mgr M. BUNALSKIEMU, D. KUBISZOWI i P. SZWAŁCE autor pragnie wyrazić serdeczne podziękowania za przekazane informacje i materiały.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1973: Chrząszcze – *Coleoptera*, Biegaczowate – *Carabidae*, część 1. Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, 2: 1–232.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1974: Chrząszcze – *Coleoptera*, Biegaczowate – *Carabidae*, część 2. Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, 3: 1–430.
- FREUDE H., HARDE K. W., LOHSE G. A., 1976: *Adephaga* 1, (Fam. *Carabidae*). Die Käfer Mitteleuropas, Bd. 2. Goecke und Evers, Verlag Krefeld. 302 ss.
- KOWALCZYK J. K., WATAŁA C. 1986: Interesujące gatunki biegaczowatych (*Coleoptera*, *Carabidae*) na Wyżynie Łódzkiej. Przegl. Zool., 30, 4: 413–415.
- KUBISZ D., SZWAŁKO P., 1991: Nowe dla Podlasia i Puszczy Białowieskiej gatunki chrząszczy (*Coleoptera*). Wiad. Entomol., 10: 5–14.
- ŁOMNICKI A. M., 1908: Chrząszcze nowe dla fauny galicyjskiej. Kosmos, 33: 84–85.
- MAZUR E., 1939: Bembidiony okolic Krakowa. Spraw. Kom. Fizjogr., 72: 477–483.
- PAWŁOWSKI J., 1974: Chrząszcze *Coleoptera*, Biegaczowate – *Carabidae*, podrodziny *Bembidiinae*, *Trechinae*. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Warszawa, XIX, 3 b: 1–94.
- PAWŁOWSKI J., 1975: *Trechinae* (*Coleoptera*, *Carabidae*) Polski. Monogr. Fauny Polski, Warszawa – Kraków, 4: 1–210.
- TRELLA T., 1926: Wykaz chrząszczy okolic Przemyśla. *Cicindelidae*, *Carabidae*, *Rhysodidae*. Pol. Pismo Ent., 5: 68–73.
- WACHTL F., 1870: Spis chrząszczy z dorzecza Soły i Koszarawy. Spraw. Kom. Fizyogr., 4: 246–262.

RECENZJE

OHNESORGE B., 1991: Tiere als Pflanzenschädlinge. Ökologische Grundlagen des Schädlingsbefalls an Kulturpflanzen. 2. neubearbeitete und erweiterte Auflage, C. Thieme Verlag Stuttgart – New York. 336 ss. (Taschenbücher: BIO)

Od ukazania się I wydania tej książki (1976), nastąpił bardzo znaczny postęp wiedzy w dziedzinie ekologii szkodników roślin. Wzrosło także zainteresowanie ochroną roślin przed szkodnikami, a zarazem pogłębiły się obawy przed ubocznymi skutkami powszechnego stosowania pestycydów. Miał to na uwadze autor. Nie odnosi się on bezkrytycznie do chemicznej ochrony roślin, ale również nie przecenia innych metod zwalczania, zwracając jednak uwagę na rosnące ich znaczenie wraz z rozwojem ekologii. Autor kompendium, profesor Instytutu Fitomedycyny Uniwersytetu w Hohenheim, jest znany i cenionym nestorem obecnych pokoleń entomologów – lekarzy roślin w Niemczech.

Kieszonkowe wydanie kompendium, spełniającego rolę podręcznika, ogranicza oczywiście pojemność jego treści. W porównaniu do I wydania, obecne jest przepracowane i rozszerzone. Autor zrezygnował jednak z rozdziałów traktujących o szkodnikach przenoszących choroby roślin, szacowania szkód i strat powodowanych przez fitofagi oraz ogólnej ekologii zwierząt. Zachował natomiast bardzo zwarte i przejrzyste opracowaną część systematyczną, w której uwzględnił budowę ciała i tryb życia poszczególnych gatunków fitofagów uznanych przez siebie za typowych przedstawicieli rzędów, rodzajów i rodzin mających znaczenie gospodarcze w ochronie roślin.

Podstawową część kompendium, potraktowanego przez autora bardzo nowocześnie, stanowią rozdziały dotyczące ekologicznych podstaw atakowania roślin uprawnych przez szkodników, ze szczególnym uwzględnieniem czynników wpływających na rozprzestrzenianie się i masowe pojawy fitofagów oraz powodowanie szkód. Zagadnienia te oraz zmiany zachodzące w znaczeniu gospodarczym szkodników omawia na przykładzie mszyc, które stały się w ostatnim 30-leciu plagą upraw zbożowych.

Uzupełnienie treści stanowią: słowniczek ważniejszych pojęć ekologicznych oraz bardzo obszerny wykaz piśmiennictwa podręcznikowego i źródłowego (ponad 250 pozycji) wykorzystanego w kompendium lub stanowiącego uzupełnienie omówionych zagadnień. Piśmiennictwo zostało uszeregowane według grup zagadnień omówionych w treści. Skorowidz łączyński i niemieckich nazw fitofagów bardzo ułatwia korzystanie z kompendium. Stanowić ono może cenną pomoc dla osób studiujących rolnictwo i leśnictwo oraz dla szerokiego kręgu biologów zainteresowanych zagadnieniami ekologii stosownej.

CZESŁAW KANIA, Wrocław

Aleochara breiti GANGLBAUER, 1897 (Coleoptera, Staphylinidae)
– nowy dla fauny Polski przedstawiciel kusakowatych

Aleochara breiti GANGLBAUER, 1897 (Coleoptera, Staphylinidae) – a staphylinid
beetle new for the fauna of Poland

BERNARD STANIEC

Zakład Zoologii Instytutu Biologii UMCS, ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin

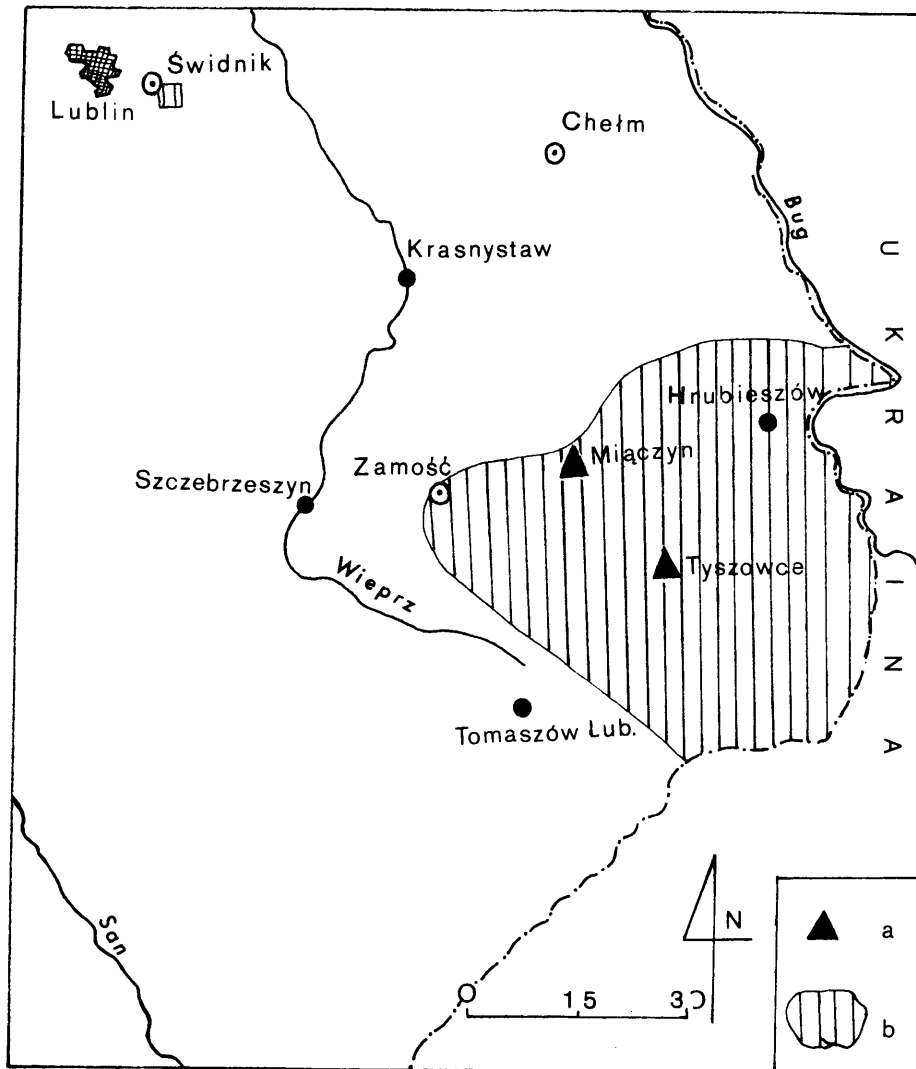
ABSTRACT. *Aleochara breiti* GANGLBAUER is new to the Polish fauna. The species has been found in Tyszowce near Hrubieszów and Miączyn near Zamość (SE Poland, Wyżyna Lubelska Region). The species was observed near or inside holes of *Spermophilus suslicus* (GÜLDENSTAEDT). The mentioned localities are the northernmost known places where this species is known to occur.

Rodzaj *Aleochara* GRAVENHORST, 1802, liczy w Europie Środkowej ok. 50 gatunków, z czego 36 dotychczas wykazano z Polski (LUCHT, 1987; BURAKOWSKI i in., 1981). Larwy gatunków z tego rodzaju prowadzą pasożytniczy tryb życia w pupariach muchówek, gdzie przechodzą hipermetamorfozę. Drapieżne imagines występują w odchodach ssaków, pod gnijącymi roślinami, na padlinie, pod opadłymi liśćmi, mchem oraz w norach ssaków, głównie gryzoni.

A. breiti GANGLBAUER jest gatunkiem związanym wyłącznie z norami susła (REITER, 1909; LIKOVSKY, 1974; KOCH, 1989). Przez KOCH'a (1989) określany jest jako stenotop i microcavernicol, a więc owad żyjący w norach lub gniazdach innych zwierząt. Jego zasięg występowania obejmuje Austrię, Niemcy (okolice Lipska), Czechosłowację, Węgry, Bułgarię (HORION, 1967; KUHN, 1913; LIKOVSKY, 1974; LUCHT, 1987; WINKLER, 1924–27). Pokrywa się on z ogólnym rozmieszczeniem susła moręgowanego – *Spermophilus citellus* (L.) w Europie Środkowej, z nor którego chrząszcz ten był dotychczas wykazywany. Występowanie susła moręgowanego w Polsce jest obecnie wątpliwe (MĘCZYŃSKI, 1985). Odkryte przez autora stanowiska *A. breiti* (Ryc. 1) występują w kolonii susła perłkowanego – *S. suslicus* (GÜLDENSTAEDT), który na Wyżynie Lubelskiej i Roztoczu osiąga zachodnią granicę zasięgu (PUCEK, 1984). Stanowiskami tymi są:

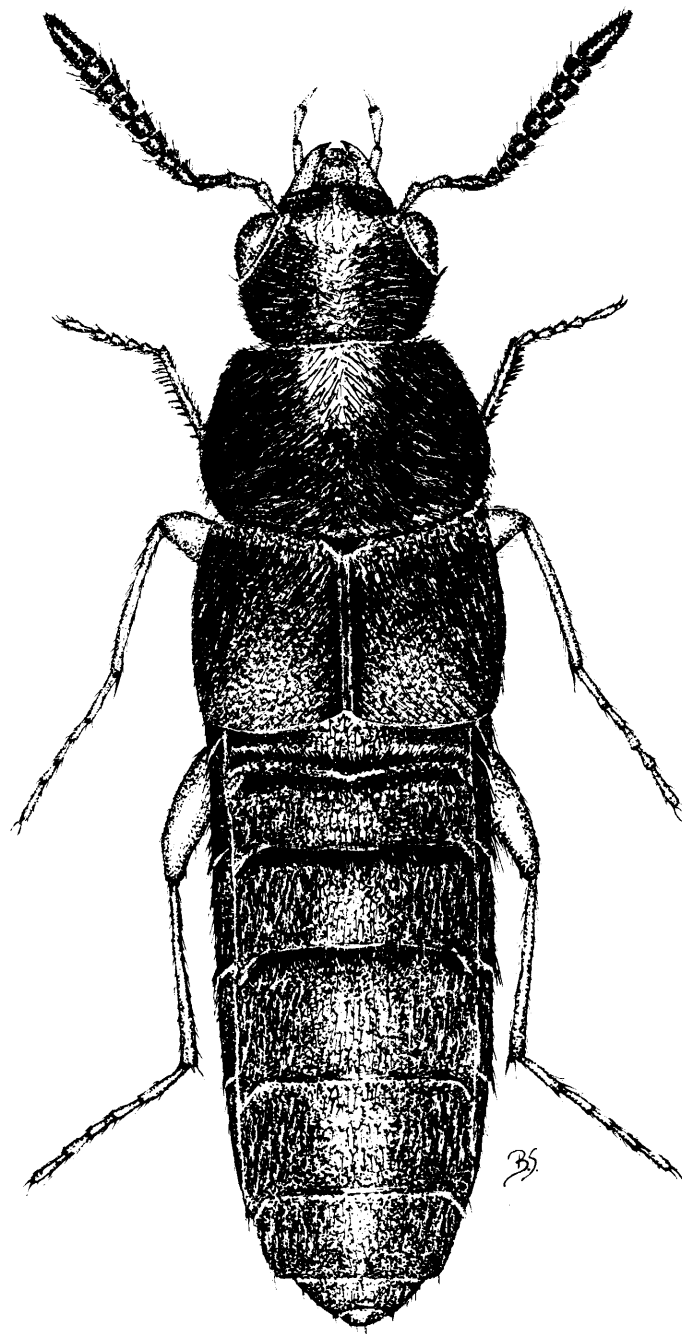
– Tyszowce koło Hrubieszowa: 21 IV 1988, 1 ♀, wymyta z nory; 4 V 1988, 4 ♂♂, 3 ♀♀, złowione na „pułapce z przynętą” (umieszczone w norze

- kawałek sera lub mięsa, owinięty sianem, wzmocniony drutem i wbity na kij);
 – Miączyn koło Zamościa: 17 VI 1988, 1 ♀, złowiona „na upatrzonego”
 w okolicach nory.

Ryc. 1. Rozmieszczenie znanych stanowisk *Aleochara breiti* (a) i zasięg występowania *Spermophilus suslicus* (b) w południowo-wschodniej Polsce.

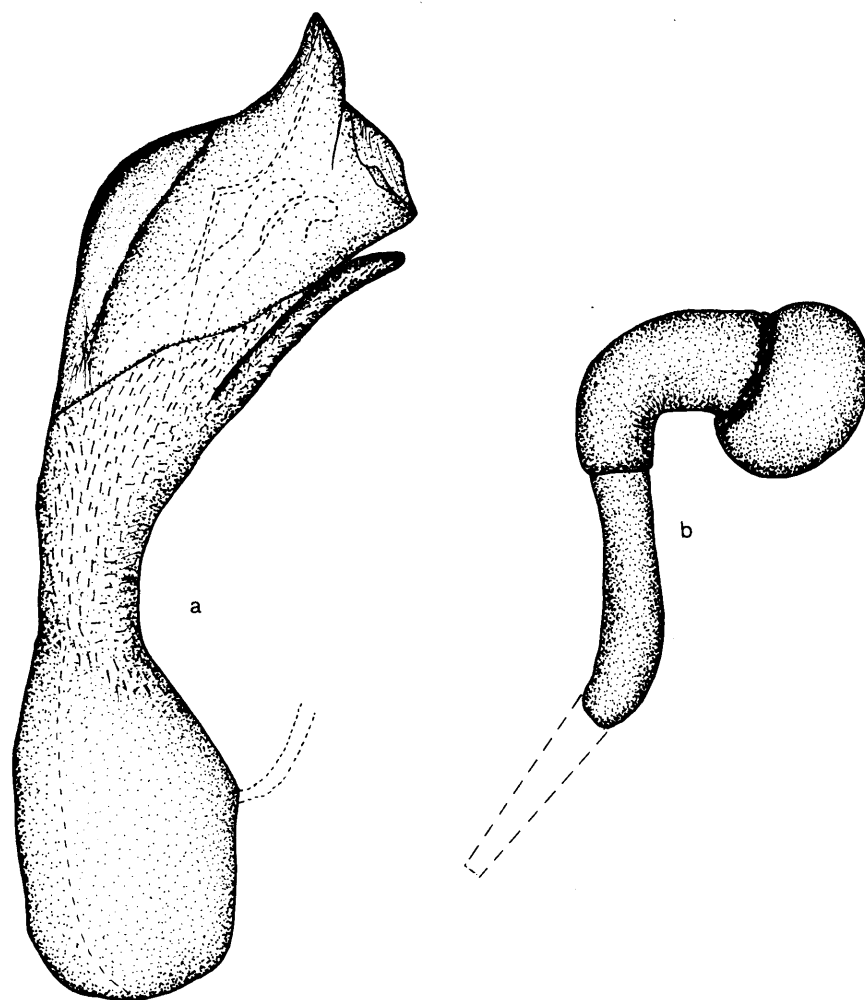
Fig. 1. Distribution of the known localities of *Aleochara breiti* (a) and distribution range of *Spermophilus suslicus* (b) in the south-eastern Poland.

Ryc. (Fig.) 2. *Aleochara breiti* GANGLBAUER - wygląd ogólny (general view).

Odkryte stanowiska są prawdopodobnie najdalej wysuniętymi na północ znanymi miejscami występowania tego kusa. Podane przez KUHN'T'a (1913) i REITER'a (1909) stanowiska z Niemiec nie są potwierdzone nowszymi danymi.

Długość ciała okazów z Polski wynosi 3,5–4,5 mm. Głowa w przybliżeniu jest trapezowata (Ryc. 2). Przedplecze jest zaokrąglone na bokach, najszersze nieco za środkiem, wyraźnie dłuższe od pokryw mierzonych wzdłuż szwu. Ciało jest błyszczące, czarne, oprócz czarnobrazowych czułków, brązowych ich członów podstawowych, żółtobrunatnego aparatu gębowego i nóg. Tylna część pokryw z dużą, słabo wyróżniającą się od tła brązowoczerwoną plamą, która może

Ryc. 3. *Aleochara breiti*: a – eedeagus (z boku), b – spermateka (z boku).

Fig. 3. *Aleochara breiti*: a – aedeagus (lateral view), b – spermatheca (lateral view).

obejmować niemal całą powierzchnię pokryw z wyjątkiem podstawy, boków i okolic szwu. Całe ciało jest pokryte dość gęsto jasnymi, słabo odstającymi, długimi włoskami. Punktowanie głowy i przedplecza jest bardzo delikatne, pokryw i odwłoka mocniejsze. Ponieważ prawidłowe oznaczenie większości gatunków z rodzaju *Aleochara* wymaga porównania narządów kopulacyjnych, zamieszczono ryciny penisa i spermateki omawianego gatunku (Ryc. 3, 4).

Ze względu na obligatoryjny związek *A. breiti* z norami susła, odkrycie nowych stanowisk tego kusaka jest możliwe tylko w południowo-wschodniej Polsce, gdzie susel perełkowany osiąga zachodnią granicę zasięgu (Ryc. 1).

Panu Prof. drowi A. SZUJECKIEMU serdecznie dziękuję za sprawdzenie oznaczenia *A. breiti* oraz Panu drowi S. MĘCZYŃSKIEMU za udostępnienie nie publikowanych danych dotyczących występowania susła perełkowanego w Polsce. Okazy dowodowe znajdują się w kolekcji autora.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCKZOWSKI M., STEFANSKA J., 1981: Chrząszcze *Coleoptera* – Kusakowate *Staphylinidae*, część 3. Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, 8: 1–330.
- HORION A., 1967: Faunistik der Mitteleuropäischen Käfer. Bd. 11: *Staphylinidae*, 3 Teil: *Habrocerinae* bis *Aleocharinae* (Ohne Subtribus *Athetae*). Überlügen-Bodensee. XXIV + 419 ss.
- KOCH K., 1989: Die Käfer Mitteleuropas. Ökologie, 1. Goecke und Evers Verlag, Krefeld. 440 ss.
- KUHNT P., 1913: Illustrierte Bestimmungs-Tabellen der Käfer Deutschlands. Ein Handbuch zum genauen und leichten Bestimmen aller in Deutschland vorkommenden Käfer. Lieferung 2–16. Stuttgart. 1138 ss.
- LIKOVSKY Z., 1974: Gatung *Aleochara*. W: H. FREUDE, K. W. HARDE, G. A. LOHSE. Die Käfer Mitteleuropas, 5; Goecke und Evers Verlag, Krefeld: 293–304.
- LUCHT H. W., 1987: Die Käfer Mitteleuropas – Katalog. Goecke und Evers Verlag, Krefeld. 342 ss.
- MĘCZYŃSKI S., 1985: Czy susel moręgowany, *Spermophilus citellus* LINNAEUS, 1766, występuje jeszcze w Polsce?. Prz. Zool., 29: 523–526.
- PUCEK Z., 1984: Klucz do oznaczania ssaków Polski. PWN, Warszawa. 384 ss.
- REITER E., 1909: Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches. Bd. 2. Schr. Dtsch. Lehrerver. Naturk., Stuttgart, 24. 392 ss.
- WINKLER A., 1924–27: Catalogus Coleopterum regionis palaearticae. I Wien. 816 ss.

RECENZJE

ZEROVA M. D., TOLKANITZ I. V., KOTENKO A. G., NAROLSKY N. B., FURSOV V. N., KONONOVA S. V., FARINETZ S. I., NIKITENKO G. N., MELIKA G. G., SVIRIDOV S. V., 1992: Entomofagi vreditelaj jabloni jugo-zapada SSSR. Izdatelstvo „Naukova Dumka”, Kijev, Akademia Nauk Ukrainy, Inst. Zool. im. I. I. Schmalhausena. 276 ss., 99 ryc., 18 tabl.

Wszyscy zainteresowani entomofagami ekologicznie związanymi ze szkodnikami owoców i liści drzew owocowych z radością powitają pierwsze monograficzne opracowanie dotyczące jabłoni.

Na książkę składają się: wstęp; główne grupy owadów-szkodników owoców, liściożernych i powodujących miny drzew owocowych oraz ich entomofagów; ogólna charakterystyka zespołu pasożytniczych i drapieżnych owadów, troficznie związanych z ważniejszymi szkodnikami liści i owoców jabłoni; klucz do entomofagów; spis literatury i dodatek.

Obecnie na terenie europejskiej części dawnego Związku Radzieckiego dominują zwójki (łącznie z *Laspeyresia pomonella*) i miernikowce. Często obserwuje się gradacje molowatych: *Yponomeuta malinellus*, a w poszczególne lata gatunków z rodziny *Pieridae*, niektórych *Lymantriidae*, *Orygidae*, *Lasiocampidae*, *Noctuidae* i chrząszczy odżywiających się kwiatami. W zespole parazytoidów dominują gatunki z rodziny *Ichneumonidae*, *Braconidae*, *Eulophidae* i *Tachinidae*. To one są podstawowymi naturalnymi regulatorami liczebności szkodników sadów. Wspomniany zespół istotnie różni się od entomofagów szkodników ssących (*Coccoidea*, *Aphidinea* i *Psyllinea*).

Wykorzystanie owadów – entomofagów w integrowanych metodach ograniczania liczebności szkodników drzew owocowych ostatnio przyciąga coraz więcej uwagi naukowców niemal całego świata (GRUYS i in., 1980; CROFT, 1982; ČAPEK i in., 1982; RACZ, 1984; HEIL i in., 1986; DURDYEV, 1987; NIEMCZYK, 1987; ANDRIESCU i in., 1988).

W omawianej publikacji podano troficzne i biocenotyczne związki entomofagów z ich żywicielami w agrocenozie sadu. Omówiono zasady wzajemnego oddziaływania gatunków w układach żywiciel-parazytoid i ofiara-drapieżca. Przedstawiono główne kierunki powstawania zespołów entomofagów. Klucz do oznaczania entomofagów jest ilustrowany kolorowymi oryginalnymi rycinami.

Książka zainteresuje zoologów, specjalistów ochrony sadów, nauczycieli akademickich i studentów.

TADEUSZ KAŻMIERCZAK, Kraków

Rozsiedlenie w Polsce gatunków z rodzaju *Swammerdamia*
HÜBNER, 1825 (*Lepidoptera*, *Yponomeutidae*)*

Distribution of species of the genus *Swammerdamia* HÜBNER, 1825
(*Lepidoptera*, *Yponomeutidae*) in Poland

EDWARD BARANIAK

Zakład Zoologii Systematycznej Uniwersytetu Adama Mickiewicza, ul. Fredry 10, 61-701 Poznań

ABSTRACT. Four species of the genus *Swammerdamia* Hb., are known from Poland. *Swammerdamia passerella* ZETT., is new for the Polish fauna. Male and female genitalia of *Swammerdamia passerella* ZETT. and *S. pyrella* (DE VILL.) are compared and illustrated. Notes on the host plants, phenology, habitat and the distribution are given.

Rodzaj *Swammerdamia* HÜBNER, 1825 reprezentowany jest w Palearktyce przez 6 gatunków, z których cztery znane są obecnie z obszaru Polski. W piśmiennictwie faunistycznym wykazywane są niezbyt często, a jest to związane z niezbyt aktywnym trybem życia. Większość gatunków łatwiej jest odnaleźć w stadium gąsienic szkieletujących liście w bardzo charakterystyczny sposób niż odłowić postacie imaginalne. Dużo kontrowersji wzbudza pozycja systematyczna gatunku *Swammerdamia passerella* ZETT., który przez niektórych współczesnych entomologów traktowany jest jako odmiana barwna gatunku *S. pyrella* DE VILL. (FRIESE, 1960; HANNEMANN, 1977). Zamieszczone w pracy dokładne opisy budowy aparatów genitalnych samic i kopolacyjnych samców tych dwóch gatunków, ilustrowane oryginalnymi rysunkami, powinny ułatwić ich oznaczenie, gdyż istniejące opisy i rysunki są mało precyzyjne (AGASSIS, 1981).

W pracy zweryfikowano oznaczenia okazów znajdujących się w kolekcjach: Instytutu Zoologii PAN (Warszawa), Instytutu Systematyki i Ewolucji PAN (Kraków), Muzeum Historii Naturalnej Uniwersytetu Wrocławskiego (Wrocław), dr Jarosława BUSZKO, Zygmunta ŚLIWIŃSKIEGO oraz własnej.

* Druk pracy w 30% sfinansowany przez Zakład Zoologii Systematycznej UAM.

Omówienie zastosowanych symboli:

- IZ – kolekcja Instytutu Zoologii PAN (Warszawa),
IZS – kolekcja Instytutu Systematyki i Ewolucji PAN (Kraków),
UW – kolekcja Muzeum Historii Naturalnej Uniwersytetu Wrocławskiego (Wrocław),
B – kolekcja dr Jarosława BUSZKO (Toruń),
ZS – kolekcja pana Zygmunta ŚLIWIŃSKIEGO (Łódź),
EB – kolekcja własna autora,
K – kolekcja Katedry Ochrony Lasu, Akademii Rolniczej (Poznań).

Swammerdamia caesiella (HÜBNER, 1796)

Stanowiska z piśmiennictwa: VV72 Szczecin – Dworzec Towarowy (BÜTTNER, 1880); VV96 Gacko (SPEISER, 1903); WR97 Topieliska w okolicy Dusznik Zdroju, XR08 Złotno, XR37 Wojtówka, XS43 Ludów (GROSCHKE, 1939); WT72 Głogów, XR25 Międzyzlesie (ZELLER, 1871); XS36 Wrocław-Leśnica, XS38 Oborniki Śląskie, XS64 Oława (FRIESE, 1960); XU72 Jeżewo (WIZE, 1921/1922); DV69 Podegrodzie, DV78 Rytro, DV79 Nowy Sącz (KLEMENSIEWICZ, 1899; SCHILLE, 1914).

Stanowiska zweryfikowane: VU90 Rzepin (IZS); VV71 Szczecin-Gumieńce (IZ); VV67 Międzyzdroje (IZ); VV71 Szczecin – Dąbie (IZ); VV72 Szczecin-Golecino (IZ), Szczecin (IZ); VV87 Sibir (IZ); XT29 Wielkopolski Park Narodowy (EB); Niwka, Osowa Góra, Puszczykowo; XU30 Poznań-Dębina (IZS); XU31 Poznań (IZ); CA57 Katowice (IZS), 35 imagines.

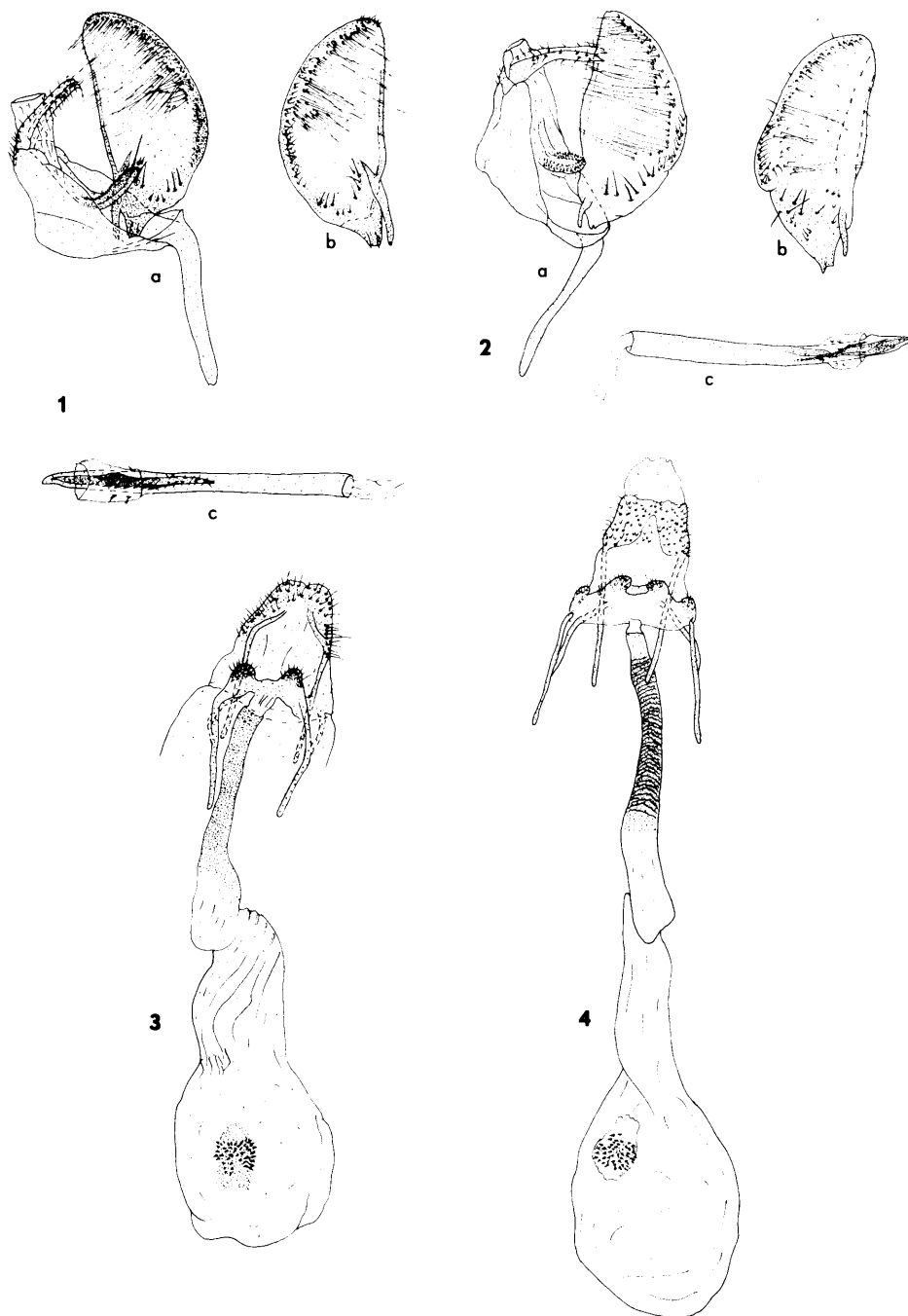
Motyle pojawiają się w dwóch pokoleniach, wiosną w maju i czerwcu i późnym latem w sierpniu i wrześniu. Gąsienice żerują na liściach brzozy (*Betula verrucosa* EBERH.).

Gatunek o zasięgu europejskim, lecz wykazywany z pojedynczych stanowisk, nie wykazany tylko z Anglii (AGASSIZ, 1981).

Swammerdamia pyrella (DE VILLERS, 1789)

Stanowiska z piśmiennictwa: VV72 Szczecin (BÜTTNER, 1880, FRIESE, 1960); XS00 Wojbórz (STEPHAN, 1925); XS36 Wrocław-Leśnica, XS46 Wrocław (FRIESE, 1960); CA41 Równica (TOLL, 1950); CD09 Bydgoszcz, CE63 Jamy (TOLL, 1935/1936); CC56 Stemplew (TOLL, 1933); Pieniny: DV57 Trzy Korony, DV67 Krościenko (BŁESZYŃSKI i in., 1965); DV78 Rytro (SCHILLE, 1895); DA14 Kraków-Bielany (ŻEBRAWSKI, 1878); DA24 Kraków (ŻEBRAWSKI, 1868; RAZOWSKI, PALIK, 1969); EA07 Lubasz w pobliżu Szczucina (NIESIOŁOWSKI, WOJTUSIAK, 1950).

Stanowiska zweryfikowane: VV67 Międzyzdroje (IZ); VV71 Szczecin – Dąbie (IZ); VV72 Szczecin (IZ); WU82 Pniewy (K); XT29 Mosina (EB); Wielkopolski

Ryc. (Fig.) 1-4. 1 - *Swammerdamia pyrella* (DE VILL.): a - aparat kopulacyjny (male genitalia), b - walwa (valva), c - edeagus (acdeagus); 2 - *S. passerella* ZETT.: a - aparat kopulacyjny (male genitalia), b - walwa (valva), c - edeagus (acdeagus); 3 - *S. pyrella* (DE VILL.) - aparat genitalny (female genitalia); 4 - *S. passerella* ZETT. - aparat genitalny (female genitalia).

Park Narodowy (EB); Jezioro, Górka, Puszczykowo; XT38 Krajkowo (EB); XT62 Zduny (EB); XU01 Bytyń (K); XU04 Obrzycko (EB); XU10 Sierosław (EB); XU11 Jankowice (EB); XU30 Poznań-Wilda (K, ZS); XU31 Poznań – Sołacz (ZS); XU72 Gniezno (IZ); XU79 Nakło (B); CD09 Bydgoszcz (IZS); CE63 Jamy (IZS); CB07 Siemianice (EB); CC93 Łódź (ZS); CD26 Lipie (B); CD25 Modliborzyce (B); CD37 Toruń (B); CD38 rezerwat „Las Piwnicki” (B, EB); CD63 Włocławek (B); DV79 Gołębki (IZS); DC45 Skierniewice (ZS); EV96 Baligród (IZS); ED79 Łomża (IZ); EE48 Ruda (B); EF41 Stawki (B); EF80 Jabłonowo (B); EF81 Gołdap (B), 132 exx..

Motyle pojawiają się w dwóch pokoleniach, w czerwcu i sierpniu. Stadia rozwojowe bardzo dobrze poznane, gdyż jest to gatunek o skłonnościach do masowych pojawów (KADŁUBOWSKI, SZMYT, 1985; MACIESIAK, 1983; MACIESIAK, BOCZEK, 1983).

W aparacie kopulacyjnym samca (Ryc. 1) gnatos w postaci wydłużonej, wyraźnie zagiętej płytki pokrytej na całej swojej szerokości bardzo drobnymi cierniami. Walwa na wierzchołku zaokrąglona, jej brzeg zewnętrzny na całej długości pokryty drobnymi cierniami. Sakus gruby, krótszy od walwy. Edeagus wyraźnie dłuższy od walwy, w jego końcowym odcinku wyraźnie widoczny jeden długi cierni oraz zgrupowane poniżej drobne ciernie.

W aparacie genitalnym samicy (Ryc. 3) płytka postwaginalna wcięta w części środkowej, dwa boczne wyrostki oddalone od siebie. Końcowy odcinek przewodu błoniasty, przewód torebki kopulacyjnej krótki, wyraźnie rozszerzający się przy jej nasadzie, inkrustowany równomiernie rozmieszczonymi drobnymi sklerytami w 2/3 swojej długości. W końcowym odcinku przewód delikatnie zagięty. Torebka kopulacyjna wydłużona, błoniasta, znamię w postaci płytki z widocznymi kolcami, tworzącymi dwa wyraźnie zgrupowania łączące się przy nasadzie.

Swammerdamia passerella ZETTERSTEDT, 1840

Stanowisko zweryfikowane: FD95 Białowieski Park Narodowy, oddział 283 (IZ – coll. Stanisława ADAMCZEWSKIEGO), 5 imagines.

Motyle pojawiają się w czerwcu. Stadia rozwojowe dość dobrze poznane (AGASSIZ, 1981); jednak opisy i rysunki zamieszczone w tej pracy są bardzo schematyczne, brak opisu chetotaksji gąsienic. Rysunek narządów kopulacyjnych samca narysowany jest w pozycji grzbietowej, co powoduje, że cechy odróżniające ten gatunek od *S. pyrella* (DE VILL.) stają się nie widoczne. Dla prawidłowej oceny cech mających znaczenie taksonomiczne, konieczne jest oddzielenie jednej z walw i ułożenie aparatu w pozycji bocznej.

W aparacie kopulacyjnym samca (Ryc. 2) gnatos w postaci szerokiej, łagodnie zagiętej płytki, pokrytej po brzegach drobnymi cierniami. Walwa na wierzchołku zaokrąglona, jej brzeg zewnętrzny bez regularnie ułożonych cierni, których występowanie ograniczone jest tylko do niewielkiego odcinka. Sakus

długi, cienki, wyraźnie jednak krótszy od walwy. Edeagus swoją długością nieznacznie przewyższa długość walwy. W jego końcowym odcinku wyraźnie widoczne zgrupowanie drobnych cierni.

W aparacie genitalnym samicy (Ryc. 4) płytka postwaginalna wcięta w środkowej części, jej dwa boczne wyrostki położone są blisko siebie. Końcowy odcinek przewodu wąski, błoniasty. Tylny odcinek przewodu torebki kopulacyjnej wyraźnie inkrustowany sklerytami ułożonymi w przebiegające okrężnie zgrupowania. Torebka kopulacyjna błoniasta, znamię w postaci płytki pokrytej regularnie rozmieszczonymi kolcami.

Gatunek o zasięgu europejskim, znany dotychczas z Anglii, Szwecji, Finlandii, Łotwy, Litwy i Estonii, stanowisko polskie znacznie rozszerza jego zasięg. Wprowadza jednocześnie nową roślinę żywicielską, brzozę niską (*Betula humilis* SCHRK.).

Swammerdamia compuctella (HERRICH-SCHAFFER, 1855)

Stanowiska z piśmiennictwa: VV96 Gacko (SPEISER, 1903); WR97 Topielska koło Dusznik Zdroju, WR98 Duszniki Zdrój (GROSCHKE, 1939; FRIESE, 1960); XV00 Smukała, CE63 Jamy (TOLL, 1935/1936); XR18 Kłodzko (STEPHAN, 1925); CA40 Tuł (TOLL, 1950); Tatry: DV35 Dolina Roztoki (BŁESZYŃSKI, 1948); Pieniny: DV47 Niedzica – Biała Skala, Czorsztyn – Zamek, DV57 Nowa Góra (BŁESZYŃSKI i in., 1965).

Stanowiska zweryfikowane: VV71 Szczecin – Dąbie (IZ); XV00 Smukała (IZS); CE63 Jamy (IZS); CA40 Tuł (IZS); CD38 Las Piwnicki (B), 17 imagines.

Motyle pojawiają się w jednym pokoleniu w czerwcu i lipcu. Stadia rozwojowe dobrze poznane, gąsienice żerują w niewielkich skupieniach, w lekko sprzędzonych liściach jarzębiny (*Sorbus aucuparia* L.) (WERNER, 1958).

Gatunek o zasięgu europejskim.

PIŚMIENNICTWO

- AGASSIZ D. J. L., 1981: *Swammerdamia passerella* (ZETTERSTEDT) (*Lepidoptera*, *Yponomeutidae*), a valid species resident in Britan. Ent. Gaz., **32**: 217–224.
- BÜTTNER F. O., 1880: Die Pommerschen insbesondere die Stettiner Microlepidopteren-Fauna (Schluss). Ent. Zeit., Stettin, **41**: 383–473.
- BŁESZYŃSKI S., RAZOWSKI J., ŻUKOWSKI R., 1965: Fauna motyli Pienin. Acta Zool. Cracov., **10**: 375–493.
- FRIESE G., 1960: Revision der palaarktischen *Yponomeutidae* unter besonderer Berücksichtigung der Genitalien. Beitr. Ent., **10**: 1–131 + 3 tabl.

- GROSCHKE F., 1939: Die Kleinschmetterlinge der Grafschaft Glatz (Unter besonderer Berücksichtigung des Gebietes der Reinerzer Weistritz und mit Ausnahme der *Zygaenidae*, *Sesiidae*, *Cossidae*, *Psychidae* und *Hepialidae*). Mitt. Münch. Ent. Ges., **29**: 643-734.
- HANNEMANN H. J., 1977: Kleinschmetterlinge oder *Microlepidoptera*. III. Federmotten (*Pterophoridae*); Gespinnstmotten (*Yponomeutidae*); Echte Motten (*Tineidae*). Jena. 273. ss.
- KADLUBOWSKI W., SZMYT J., 1985: Materiały do bionomii namiotnicy gruszowej *Swammerdamia pyrella* DE VILLERS, 1789) (*Lepidoptera*, *Yponomeutidae*). Roczn. Nauk Rol., seria E, **15**: 119-128.
- KLEMENSIEWICZ S., 1899: O nowych i mało znanych gatunkach motyli fauny galicyjskiej. Przyczynek pierwszy. Spr. Kom. Fizyogr., **34**: 176-202.
- MACIESIAK A., 1983: Zwalczenie namiotnicy gruszowej (*Swammerdamia pyrella* DE VILL.). Pr. Inst. Sad., seria A, **24**: 276-275.
- MACIESZAK A., BOCZEK J., 1983: Biologia namiotnicy gruszowej (*Swammerdamia pyrella* DE VILL.). Pr. Inst. Sad, seria A. **24**: 267-275.
- NIESIOŁOWSKI W., WOJTUSIAK R. J., 1950: Przyczynek do znajomości motyli okolic Lubasza pod Szczucinem. Pol. Pismo Ent., **19**: 256-276.
- RAZOWSKI J., PALIK E., 1969: Fauna motyli okolic Krakowa. Acta Zool. Cracov., **14**: 217-230.
- SCHILLE F., 1895: Fauna lepidopterologiczna doliny Popradu i jego dopływów. Spr. Kom. Fizyogr., **30**: 205-287.
- SCHILLE F., 1914: Motyle drobne Galicji. Kosmos, seria A, **39**: 519-598.
- SPEISER P., 1903: Die Schmetterlinge der Provinzen Ost- und Westpreussen. Beitr. Naturk. Preuss., Königsberg, **9**: 1-149.
- STEPHAN J., 1925: Die spannerartigen Nachtschmetterlinge und die Kleinschmetterlinge der Grafschaft Glatz. Dtsch. Ent. Zeit., „Iris”, **39**: 65-133.
- TOLL S., 1933: Wykaz *Microlepidoptera* znalezionych na terenie majątku Stemplew w latach 1919-1923. Pol. Pismo Ent., **12**: 28-49.
- TOLL S., 1935/1936: Przyczynek do fauny motyli tzw. drobnych województw poznańskiego i pomorskiego. Pol. Pismo Ent., **14/15**: 227-261.
- TOLL S., 1950: Przyczynek do fauny motyli tzw. drobnych (*Microlepidoptera*) Beskidu Ustrońskiego. Pr. Biol., Studia nad florą i fauną Beskidu Ustrońskiego, **2**: 165-205.
- WERNER K., 1858: Die Larvalsystematik einiger Kleinschmetterlingsfamilien. Berlin. 145 ss.
- WIZE K., 1921/1922: Dopełnienie spisu motyli z Jeżewa. Pr. Kom. Mat. Przyr., seria B, **1**: 260-268.
- ZELLER P. C., 1871: Lepidopterologische Beobachtungen im Jahre 1870. Ent. Zeit., Stettin, **32**: 49-81.
- ŻEBRAWSKI T., 1868: Dodatek do spisu owadów motylowatych. Spr. Kom. Fizyogr., **2**: 61-67.

Gatunki z rodzaju *Rhigognostis* STAUDINGER, 1857 (*Lepidoptera*,
Plutellidae) w Polsce*

Species of the genus *Rhigognostis* STAUDINGER, 1857 (*Lepidoptera*, *Plutellidae*)
in Poland

EDWARD BARANIAK

Zakład Zoologii Systematycznej Uniwersytetu Adama Mickiewicza, ul. Fredry 10, 61-701 Poznań

ABSTRACT. Three species of the genus *Rhigognostis* STGR. are known from Poland. Redescription of male and female genitalia for those species is given. Notes on the host plants, phenology, habitat and the distribution are provided.

Rodzaj *Rhigognostis* STAUDINGER, 1857 reprezentowany jest w Palearktyce przez 8 gatunków, w Europie stwierdzono dotychczas występowanie 5-ciu, z których 3 zostały wykazane z obszaru Polski. Pozycja systematyczna gatunków: *Rhigognostis wolfschlagerei* (REBEL, 1941) oraz *R. kovacsi* (GOZMANY, 1952) dotychczas nie została wyjaśniona. Gatunki tego rodzaju są bardzo podobne do siebie i w związku z tym cechy budowy zewnętrznej nie są wystarczające do poprawnego oznaczenia oraz do dokonywania opisów gatunków nowych dla wiedzy. Niezbędna jest analiza struktur aparatów genitalnych samic i kopolacyjnych samców, jest to jednak utrudnione gdyż w piśmiennictwie brak jest wyczerpujących opisów budowy tych narządów, a zamieszczone schematyczne rysunki i bardzo lakoniczne opisy są mało precyzyjne (PIERCE, METCALFE, 1935; SVENSON, 1981).

W pracy zweryfikowano oznaczenia okazów znajdujących się w kolekcjach: Instytutu Zoologii PAN (Warszawa), Instytutu Systematyki i Ewolucji PAN (Kraków), Muzeum Historii Naturalnej Uniwersytetu Wrocławskiego (Wrocław), dr Jarosława BUSZKO oraz własnej.

Omówienie zastosowanych symboli.

IZ – kolekcja Instytutu Zoologii PAN (Warszawa),

IZS – kolekcja Instytutu Systematyki i Ewolucji PAN (Kraków),

UW – kolekcja Muzeum Historii Naturalnej Uniwersytetu Wrocławskiego (Wrocław),

B – kolekcja dr Jarosława BUSZKO (Toruń),

EB – kolekcja własna autora.

* Druk pracy w 30% sfinansowany przez Zakład Zoologii Systematycznej UAM.

Rhigognostis annulatella (CURTIS, 1832)

Stanowiska z piśmiennictwa: VV67 Międzyzdroje (WOCKE, 1859); VV72 Szczecin-Mieleńska Łąka, Radolin (BÜTTNER, 1880); WR97 Topieliska koło Dusznik Zdroju (STANDFUSS, 1851; WOCKE, 1858); WR98 Duszniki Zdrój, WS26 Lubań Śląski, WS33 Szklarska Poręba, XR36 Śnieżnik (ASSMANN, 1851; WOCKE, 1874; MOESCHLER, 1884; STEPHAN, 1925; GROSCHE, 1939; SKALA, 1942); WS72 Kamienna Góra (Anonim, 1845); WT06 Węglice (HERING, 1921); WT72 Głogów (Anonim, 1843; WOCKE, 1874); XU31 Poznań (SZULCZEWSKI, 1932); CE63 Jamy, CD09 Bydgoszcz (TOLL, 1935/1936); DV25 Hala Gąsienicowa (PRÜFFER, 1923; STACH, 1936; DV78 Radziejowa, Rytro (SCHILLE, 1905; SCHILLE, 1914); DA24 Podgórze (ŻEBROWSKI, 1868; SCHILLE, 1914).

Stanowiska zweryfikowane: VU46 Bielinek nad Odrą (EB); VV71 Szczecin-Dąbie (IZ); VV72 Szczecin-Mieleńska Łąka (IZ); XT38 rezerwat „Krajkowo” (EB); XU22 Żukowo (IZS); CE63 Jamy (IZS); CD09 Bydgoszcz (IZS), 12 imagines.

Motyle pojawiają się w jednym pokoleniu w czerwcu i po przezimowaniu do kwietnia. Stadia rozwojowe słabo poznane, gąsienice żerują na warzuszce lekarskiej (*Cochlearia officinalis* L.) i chrzanie pospolitym (*Armoracia lappathifolia* GILIB.) (SPULER, 1910). Gatunek trudny do odszukania w terenie, niezbyt chętnie przylatuje do pułapek świetlnych.

W aparacie kopulacyjnym samca (Ryc. 1) tuba analna niezbyt długa, błoniasta. Wyrostki dodatkowe o zarysie trójkątnym, w wierzchołkowej części łagodnie zaokrąglone, gęsto pokryte włosowatymi kolcami. Winkulum długie i cienkie, sakus bardzo długi z zaokrąglonym wierzchołkiem. Walwa w części wierzchołkowej wyraźnie rozszerzona. Wcięcie od strony brzusznej (cecha zaznaczona strzałką) łagodne. Sakulus wydłużony, pokryty długimi włosowatymi kolcami. Edeagus (Ryc. 1c) długi, znacznie dłuższy od walwy, prosty, w części wierzchołkowej z wyraźnymi drobnymi skłerytami ułożonymi w dwie równoległe linie.

W aparacie genitalnym samicy (Ryc. 4) wargi pokładelka krótkie, szerokie. Przydatki tylne i przednie długie i cienkie. Wejście do przewodu wydłużone, w swej części środkowej wyraźnie błoniaste. Końcowy odcinek przewodu silnie rozdęty i mocno schitynizowany. W dalszym swoim przebiegu przewód torebki błoniasty, tuż przed wejściem do torebki kopulacyjnej bardzo mocno schitynizowany, tworzy wąską obrączkę. Torebka kopulacyjna owalna, błoniasta, znamion brak.

Gatunek o zasięgu europejskim.

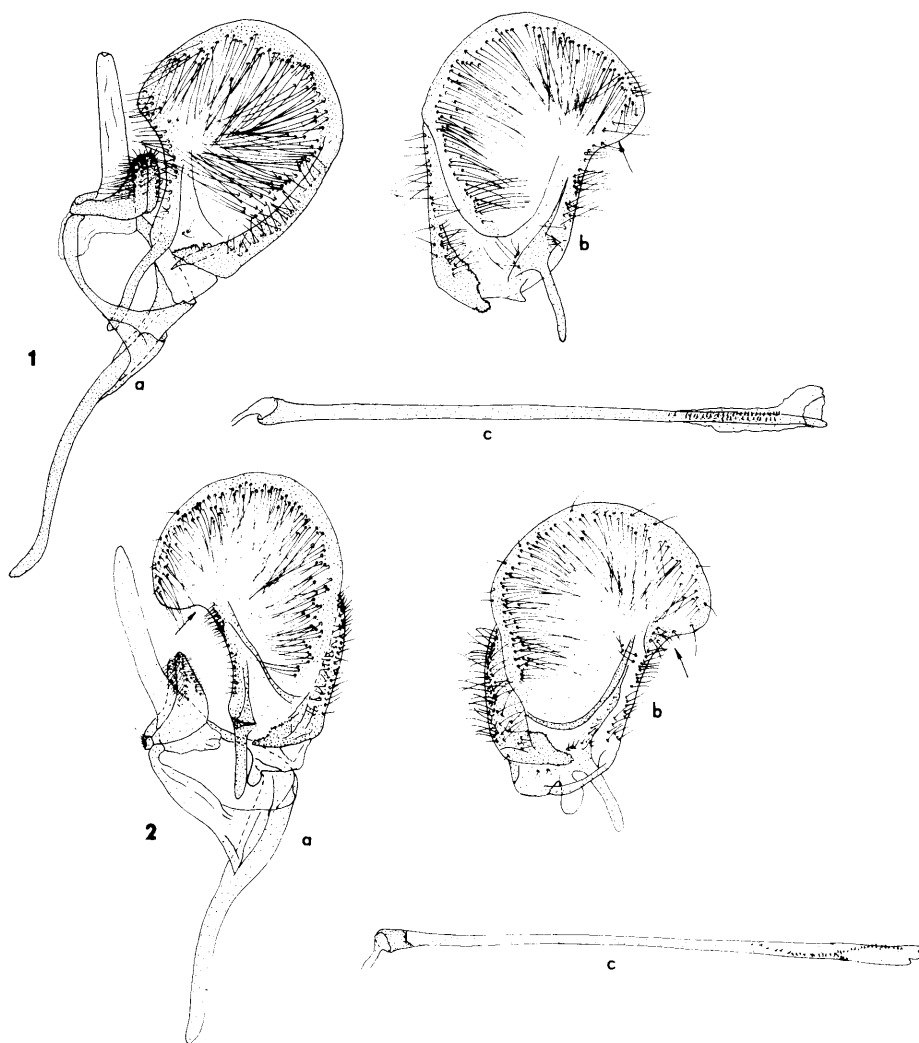
Rhigognostis incarnatella (STEUDEL, 1873)

Stanowiska zweryfikowane: XU30 Poznań (IZS); CD38 rezerwat „Las Piwnicki” (B, EB); DA24 Kraków (IZS).

Materiał zweryfikowany: 64 imagines.

Motyle pojawiają się w jednym pokoleniu w lipcu i po przezimowaniu w kwietniu. Stadia rozwojowe niezbyt dobrze poznane, gąsienice żerują na stuliszku (*Sisymbrium austriacum* L.) i czosnaczku pospolitym (*Alliaria officinalis* ANDRZ.) (FORD, 1951).

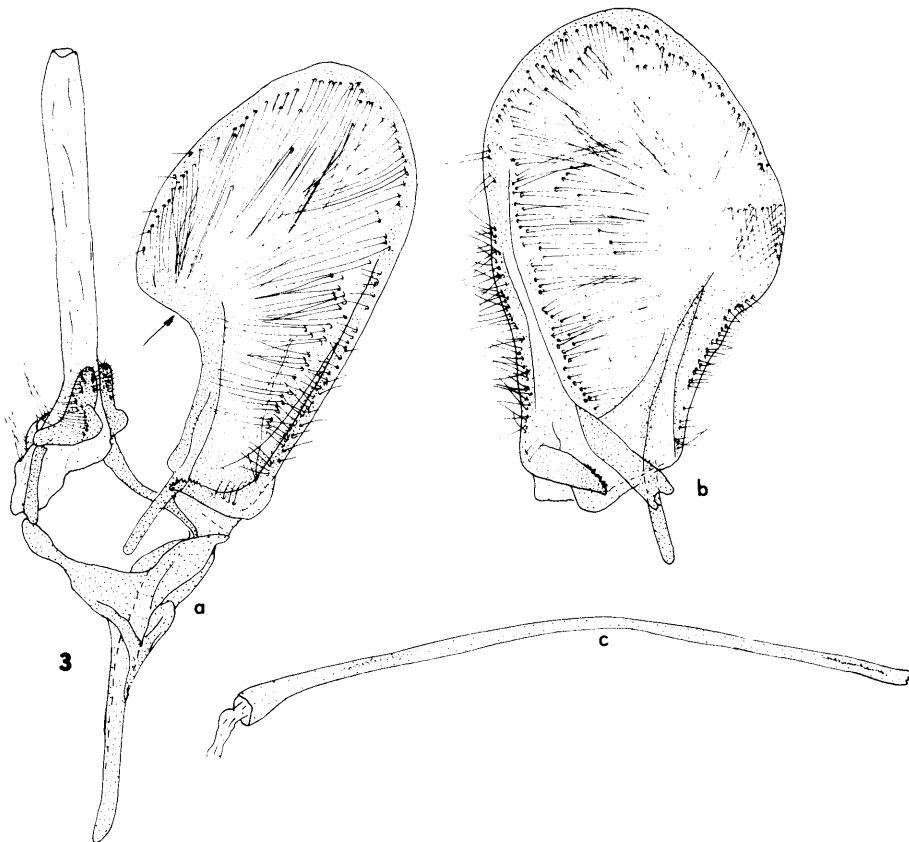
W aparacie kopulacyjnym samca (Ryc. 2) tuba analna wydłużona, błoniasta. Wyrostki dodatkowe trójkątne z wydłużonymi częściami wierzchołkowymi, pokrytymi długimi, gęsto rozmieszczonymi włosowatymi kolcami. Winkulum

Ryc. (Fig.) 1-2. 1 - *Rhigognostis annulatella* (CURT.): a - aparat kopulacyjny (male genitalia), b - walwa (valva), c - edeagus (aedeagus); *Rh. incarnatella* (STEUDEL): a - aparat kopulacyjny (male genitalia), b - walwa (valva), c - edeagus (aedeagus).

długie, cienkie. Sakus bardzo długi, tylko nieznacznie krótszy od walwy, łagodnie zwężający się na końcu. Walwa (Ryc. 2b) z wyraźnie wyodrębnionym sakulusem, gęsto pokrytym drobnymi kolcami. Walwa od strony wewnętrznej poza wierzchołkiem głęboko wcięta (cecha wskazana przy pomocy strzałki). Edeagus (Ryc. 2c) długi, znacznie dłuższy od walwy, cienki, z drobnymi sklerytami w końcowej części, układającymi się w bardzo cienką, rozgałęziającą się linię.

W aparacie kopulacyjnym samicy (Ryc. 5) wargi pokładelka szerokie, krótkie, pokryte rzadko rozmieszczonymi kolcami. Przydatki tylne długie i cienkie, przydatki przednie również cienkie lecz wyraźnie krótsze. Płytko postwaginalna wąska, w części środkowej wcięta. Wejście do przodu wydłużone z wyraźnie mocniej schitynizowanymi brzegami i błoniastym środkiem. Końcowy odcinek przewodu wyraźnie rozdęty, przewód torebki do $2/3$ swojej długości mocno schitynizowany, tuż przed wejściem do torebki kopulacyjnej kolankowato zagięty i na tym odcinku wyraźnie słabiej schitynizowany. Samo

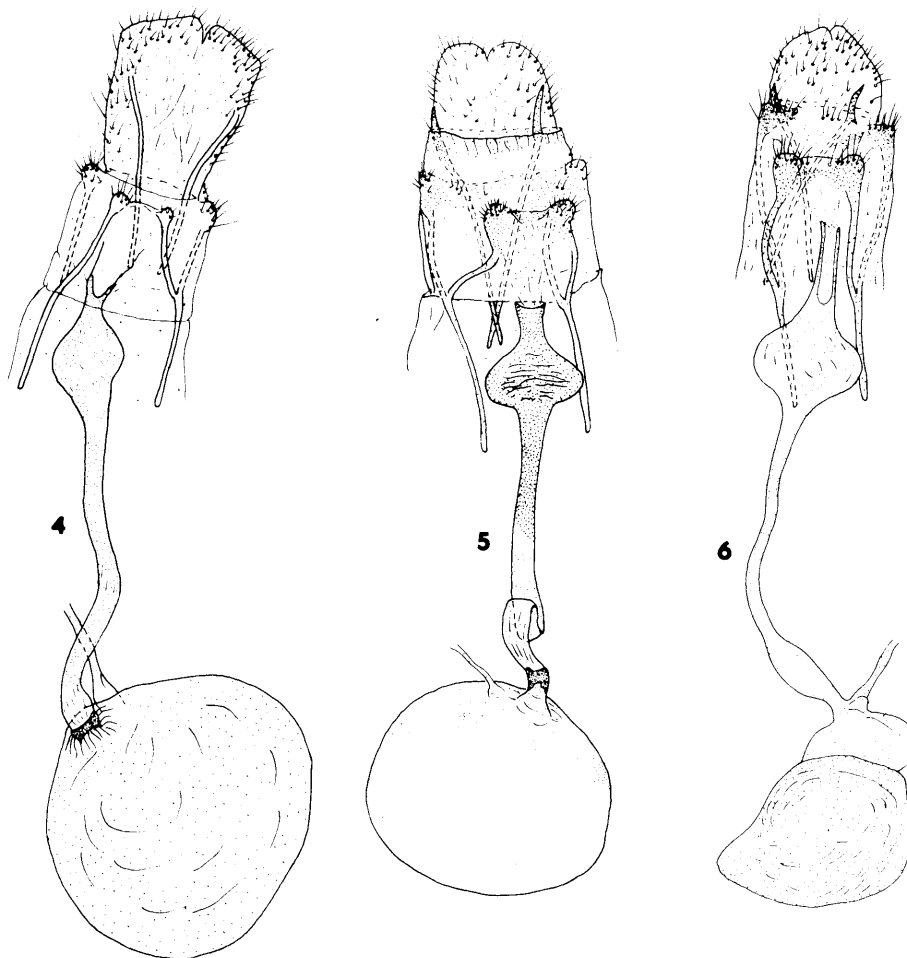
Ryc. (Fig.) 3. *Rh. senilella* (ZETT.): a – aparat kopulacyjny (male genitalia), b – walwa (valva), c – edeagus (aedeagus)

wejsie przewodu do torebki w postaci mocno schitynizowanej wąskiej obrączki. Torebka kopulacyjna owalna, błoniasta z dwoma bardzo delikatnymi znamionami utworzonymi przez zgrupowania drobnych sklerytów.

Gatunek znany z niewielu rozproszonych stanowisk w całej Europie.

Rhigognostis senilella (ZETTERSTEDT, 1839)

Stanowiska z piśmiennictwa: WR97 Topieliska koło Dusznik Zdroju (WOCKE, 1858); WR98 Duszniki Zdrój (ASSMANN, 1851); XR36 Śnieżnik (WOCKE, 1874; GROSCHKE, 1939); XR47 Bielice (STEPHAN, 1925); WS33 Szklarska

Ryc. (Fig.) 4-6. Aparaty genitalne (female genitalia): 4 - *Rhigognostis amulatella* (CURL); 5 - *Rh. incarnatella* (STEUDEL); 6 - *Rh. senilella* (ZETT.).

Poręba (ASSMANN, 1851; WOCKE, #874); XR18 Kłodzko (WOCKE, 1889); Tatry: DV15 Dolina Kościeliska, DV26 Dolina Ku Dziurze, Dolina Za Bramką (STACH, 1936).

Stanowiska zweryfikowane: WR97 Topieliska koło Dusznik Zdroju (UW); WR98 Duszniki Zdrój (UW); XR36 Śnieżnik (UW); Tatry: DV15 Dolina Kościeliska (IZS), Hala Pyszna (EB), DV25 Dolina Kondratowa (EB), Dolina Małej Łąki (EB), Droga Pod Regłami (EB), Giewont (B, EB), Sarnia Skała (B, EB), DV26 Zakopane (EB), Zakopane-Księży Las (EB), DV35 Dolina Jaworzynki (EB).

Materiał zweryfikowany: 41 imagines.

Motyle pojawiają się w jednym pokoleniu w sierpniu i po przezimowaniu w marcu i kwietniu. Stadia rozwojowe niezbyt dobrze poznane, gąsienice żerują na gęsiówce piaskowej (*Arabis arenosa* (L.) SCOP.) i stulisze psiej (*Descurainia sophia* (L.) WEEB.) (SPULER, 1910).

W aparacie kopulacyjnym samca (Ryc. 3) tuba analna bardzo długa, błoniasta. Wyrostki dodatkowe w zarysie trójkątne, pokryte rzadko rozmieszczonymi, długimi kolcami. Winkulum długie i cienkie, sakus długi, na wierzchołku zaokrąglony. Walwa (Ryc. 3b) wyraźnie szersza w części wierzchołkowej, wcięcie od strony brzusznej (oznaczone strzałką) łagodne. Sakulus wydłużony z gęstym nalotem długich, włosowatych kolców. Edeagus (Ryc. 3c) cienki, dłuższy od walwy, w połowie swojej długości wyraźnie zagięty, w części wierzchołkowej z bardzo delikatnym nalotem drobnych sklerytów.

W aparacie genitalnym samicy (Ryc. 6) wargi pokładełka bardzo szerokie, krótkie. Przydatki tylne i przednie długie i cienkie. Płytki postwaginalna wąska z głębokim wcięciem w części środkowej. Wejście do przewodu silnie wydłużone. Końcowy odcinek przewodu silnie rozdęty, tylko nieznacznie mocniej schitynizowany niż przewód. Przewód torebki na całej swojej długości jednorodnie schitynizowany, tylko przed wejściem do torebki kopulacyjnej nieznacznie rozszerzony. Torebka kopulacyjna błoniasta, o nieregularnym kształcie, znamienia brak.

Znany z niewielu rozproszonych stanowisk w Europie Środkowej i Północnej (SVENSSON, 1981).

PIŚMIENNICTWO

- Anonim, 1843: [Bericht zur schlesischen Schmetterlings-fauna], Ber. Schles. Tausch-Ver. Schmett., Brieg, 3: 1-24.
- Anonim, 1845: [Bericht zur schlesischen Schmetterlings-fauna], Ber. Schles. Tausch-Ver. Schmett., Brieg, 7: 1-10.
- ASSMANN A., 1851: Berichtigung und Ergänzung der schlesischen Lepidopteren - Fauna (Schluss). Ent. Zeit., Brealau, 5: 69-78.

- BÜTTNER F. O., 1880: Die Pommerschen insbesondere die Stettiner Microlepidopteren. Ent. Ztg., Stettin, **41**: 383–473.
- FORD L. T., 1951: The *Plutellidae*. Proc. Trans. s. Lond. Ent. Nat. Hist. Soc.: 85–93 + 1 tabl.
- GROSCHE F., 1939: Die Kleinschmetterlinge der Grafschaft Glatz (Unter besonderer Berücksichtigung des Gebietes der Reinerzer Weistritz und mit Ausnahme der *Zygaenidae*, *Sesiidae*, *Cossidae*, *Psychidae* und *Hepialidae*). Mitt. Münch. Ent. Ges., **29**: 643–734.
- HERING M., 1921: 25 Kleinschmetterlinge und Fliegen neu für die Mark Brandenburg. Dtsch. Ent. Zeit.: 273–277.
- MOESCHLER H. B., 1884: Bemerkungen zu dem Verzeichniss der Falter Schlesiens von Dr M. F. WOCKE. Zeit. Ent., N. F., Breslau, **9**: 28–45.
- PIERCE F., METCALFE J., 1935: The Genitalia of the British Tineina. An account of the morphology of the male clasping organs and corresponding organs of the female. Oundle, Northants. 116 ss. + 68 tabl..
- PRÜFFER J., 1923: Studia nad motylami Tatr polskich. Spr. Kom. Fizyogr., **57**: 89–170 + 2 tabl..
- SCHILLE F., 1905: Fauna lepidopterologiczna doliny Popradu i jego dopływów. Część VII. Spr. Kom. Fizyogr., **38**: 3–6.
- SCHILLE F., 1914: Motyle drobne Galicji. Kosmos, seria A, **39**: 519–598.
- SKALA H., 1942: Falter aus Mahren und Schlesien. Z. Wien. Ent. Ges., **27**: 289–294.
- SPLER A., 1910: Die Schmetterlinge Europas, II Stuttgart. 523 ss.
- STACH S., 1936: *Microlepidoptera* Tatr polskich. Spr. Kom. Fizyogr., **60**: 135–141.
- STANDFUSS G., 1851: Lepidopterologische Beiträge zur Kenntnis der Seefelder und ihrer Umgebung bei Reinerz. Beschreibung zwei neuer Schaben. Zeit. Ent., Breslau, **5**: 59–60.
- STEPHAN J., 1925: Die spannerartigen Nachtschmetterlinge und die Kleinschmetterlinge der Grafschaft Glatz. Dtsch. Ent. Zeit., „Iris”, **39**: 65–133.
- SVENSON I., 1981: Anmärkingsvärda fynd av *Microlepidoptera* i Sverige 1980. Ent. Tidskr., **102**: 83–97.
- TOLL S., 1935/1936: Przyczynek do fauny motyli tzw. drobnych województw poznańskiego i pomorskiego. Pol. Pismo Ent., 14/15: 227–261.
- WOCKE M. F., 1858: Ein Beitrag zur Lepidopterenfauna von Reinerz. Jh. Schles. Ges. Vaterl. Cult., **36**: 100–101.
- WOCKE M. F., 1859: [Motyle z Międzyzdrojów na wyspie Wolin]. Jh. Schles. Ges. Vaterl. Cult., **37**: 100–102.
- WOCKE M. F., 1874: Verzeichnis der Falter Schlesiens. Zeit. Ent., N. F., Breslau, **4**: 2–108.
- WOCKE M. F. 1889: Ueberwinterende schlesische Schmetterlinge. Zeit. Ent., N. F., **14**: 11–16.
- ŻEBRAWSKI T., 1868: Dodatek do spisu owadów motylowatych. Spr. Kom. Fizyogr., **2**: 127–129.

RECENZJE

POOLE R. W., 1989: *Noctuidae* (część 1-3). W: *Lepidopterorum Catalogus* (118). E. J. Brill/Flora & Fauna Publications., Leiden – New York – Kobenhavn – Köln. 1314 ss.

W nowej serii historycznego dzieła „Lepidopterorum Catalogus” redagowanej przez dr. J. B. HEPPNER’a, ukazała się część 118, opracowana przez dr. Roberta W. POOLE’a poświęcona sówkowatym (*Lepidoptera, Noctuidae*).

Omawiana, praca będąca trzytomowym dziełem o formacie A-4, jest pierwszym kompletnym katalogiem obejmującym całość światowej fauny *Noctuidae*, uwzględniającym informacje publikowane do 1985 roku. Łączna liczba wszystkich taksonów szczebla gatunkowego z uwzględnieniem synonimów zamieszczonych w katalogu wynosi 38000. Uwzględnione zostały wszystkie taksony opisane od 1758 do 1985 roku.

Katalog składa się z trzech części: alfabetycznego wykazu rodzajów i występujących w nich gatunków, bibliografii oraz indeksu.

Główna część katalogu, przegląd gatunków, opracowana jest w ujęciu alfabetycznym. Wpłynęły na to poglądy autora, który uważa, że systematyka *Noctuidae* jest jeszcze zbyt słabo rozpracowana i nie należy w obecnej chwili kompilować filogenezy tej rodziny. Kolejne rodzaje ustawione są alfabetycznie od *Abablemma* NYE, 1975 do *Zutragum* NYE, 1975, a w obrębie rodzajów także alfabetycznie ustawiono gatunki.

Każdy takson szczebla rodzajowego zaopatrzone jest w następujące informacje: dane bibliograficzne dotyczące opisu z podaniem stron, gatunek typowy, wszystkie synonimy, a także przynależność do podrodziny.

Dla taksonów w randze gatunków podano następujące informacje: dane bibliograficzne dotyczące opisu, miejscowość typową z informacją czy istnieją typy bądź holotypy z podaniem instytucji w której są przechowywane, zacytowano literaturę w której zobrazowano imago, morfologię narządów genitalnych, autora opisu larwy z podaniem źródła, rośliny pokarmowej gąsienic oraz na koniec, wszystkie znane synonimy.

Dla taksonów będących synonimami podano dane bibliograficzne dotyczące opisu, wskazano miejscowości typowe oraz kolekcje, w których przechowywany jest materiał typowy, a także jakiego gatunku jest to synonim.

Omówiona część obejmuje pierwsze dwa tomy pracy. Trzeci tom zawiera dane bibliograficzne skupiające całą światową literaturę zawierającą opisy taksonów *Noctuidae* (około 5000 tytułów). Końcowe 200 stron omawianego opracowania stanowi indeks gatunków. Zestawione są w nim wszystkie taksony w randze gatunku z podaniem autora opisu oraz przynależności rodzajowej.

Omawiany katalog jest najnowszym i jedynym opracowaniem sówkowatych w skali całego świata. Jest on kompilacją istniejących danych literaturowych oraz wielu uwag dotyczących systematyki, będących wynikiem własnych badań autora, a także wynikami badań innych lepidopterologów, często jeszcze niepublikowanych. Wprowadza on wiele nowych synonimów oraz przywróconych na nowo nazw dla młodszych homonimów.

Książka ta, to fundamentalne dzieło podsumowujące u schyłku XX wieku, wiedzę na temat systematyki i stanu poznania światowej fauny *Noctuidae*.

JANUSZ NOWACKI, Poznań

Przezierniki (*Lepidoptera, Sesiidae*) miasta Poznania i okolic*

The Clearwings (*Lepidoptera, Sesiidae*) of Poznań and vicinity

MAREK BĄKOWSKI

Zakład Zoologii Systematycznej Uniwersytetu Adama Mickiewicza, ul. Fredry 10, 61-701 Poznań

ABSTRACT. Fifteen species of *Sesiidae* were recorded from Poznań and vicinity.

Wielkopolska pod względem występowania *Sesiidae* zbadana jest bardzo słabo. Sporadyczne informacje znajdują się w opracowaniach faunistycznych z przełomu XIX i XX wieku (SCHULTZ, 1890; SCHUMANN, 1902–1903; MANGELSDORFF, 1904) oraz opracowaniach późniejszych (KARCZEWSKI, 1939; KLONOWSKI, 1975).

Badania nad rodziną *Sesiidae* prowadzono na terenie miasta Poznania oraz na północ od granic miasta, w sąsiedztwie Góry Moraskiej (XU22) oraz Dziewiczej Góry (XU32). Na południu teren badań obejmował wschodnią część Wielkopolskiego Parku Narodowego na linii Mosina, Osowa Góra, Puszczykówko, Puszczykowo, Łęczyca (XT29) oraz tereny po drugiej stronie Warty od Czapor przez Wiórek do Sasinowa (XT39).

Materiały do niniejszego opracowania autor zbierał w latach 1983–1991, przy czym większość okazów zebrano podczas ostatnich trzech lat. Gatunki wykazano na podstawie 880 stwierdzeń obecności: gąsienic, poczwerek, egzuwów, imagines i typowych żerowisk. Oznaczeń dokonano posługując się kluczem SCHNAIDERA (1961).

Układ systematyczny, który ciągle jeszcze nie jest ujednolicony, przyjęto za pracą LASTUVKA'İ (1990). Materiały dowodowe znajdują się w zbiorach Zakładu Zoologii Systematycznej UAM w Poznaniu.

W celu uproszczenia zapisu informacji zastosowano skrótową formę oznaczenia czasu dokonania zbioru: cyfry rzymskie oznaczają miesiące, cyfry arabskie dekady (np. VIII/3 – oznacza trzecią dekadę lipca). Przed stanowiskami podano kwadraty siatki UTM.

* Druk pracy w 30% sfinansowany przez Zakład Zoologii Systematycznej UAM.

Systematyczny przegląd znalezionych gatunków

Pennisetia hylaeiformis (LASPEYRES, 1801)

Stanowiska: XT29 Niwka, XU22 Góra Moraska; Poznań: XU20 Grunwald, Junikowo, XU21 Marcelin, XU32 Umultowo.

Materiał dowodowy: 15 gąsienic (III/3–IV/3), 3 egzuwia (VII/1), liczne żerowiska.

Szkodnik plantacji malinowych (ŁĘSKA, 1970).

Sesia apiformis (CLERK, 1759)

Stanowiska: XT29 Łeczyca, Mosina, Stara Niwka; Poznań: XU20 Junikowo, XU21 Ławica, Marcelin, Wola, XU30 Dębiec, XU31 Malta, Ogrody, Wilda, Winogrody, XU32 Umultowo, XU40 Kobylepole, XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 12 gąsienic (III/3–V/1), 9 poczwerek (V), 2 imagines (V/3), 2 egzuwia (V/3).

Sesia melanocephala (DALMAN, 1816)

Stanowiska: Poznań: XU21 Gołęcin, XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 3 gąsienice, 2 poczwarki, 1 imago, 9 egzuwiów (wszystkie stadia zebrano w V/3).

Paranthrene tabaniformis (ROTTENBURG, 1775)

Stanowiska: XT29 Mosina, XT39 Wiórek; Poznań: XU20 Junikowo, XU21 Marcelin, XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 64 gąsienice (II/1–V/2), 15 poczwerek (IV/2–V/2), 1 imago (VIII/3), 41 egzuwiów (V/3).

Synanthedon scoliaeformis (BORKHAUSEN, 1789)

Stanowiska: XT29 Osowa Góra, Puszczykówko.

Materiał dowodowy: Gatunek wykazano na podstawie starych żerowisk na pojedynczych brzożach.

Synanthedon spheciformis (DENIS et SCHIFFERMUELLER, 1775)

Stanowiska: XT39 Wiórek; Poznań XU20 Junikowo, XU21 Marcelin, XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 15 gąsienic (II/1–V/2), 3 poczwarki (V/1–2).

Synanthedon culiciformis (LINNAEUS, 1758)

Stanowiska: XT29 Osowa Góra, Stara Niwka, XT39 Czapury, Sasinowo, Wiórek; Poznań. XU20 Junikowo, XU21 Marcelin, XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 211 gąsienic (II/1–V/1, VII/3, X–XI), 116 poczwarek (III/2–V/2), 3 imagines (V/1), 31 egzuwiów (V/2).

W Wielkopolsce gatunek odłowiony wcześniej tylko w Kowanówku (KARCZEWSKI, 1939).

Synanthedon formicaeformis (ESPER, 1779)

Stanowiska: XT29 Mosina Pożegowo, Stara Niwka; Poznań: XU20 Junikowo, XU21 Marcelin, XU32 Umultowo, XU41 Zieliniec.

Materiał dowodowy: 21 gąsienic (I/3–V/1), 1 imago (VI/1).

Synanthedon vespiformis (LINNAEUS, 1761)

Stanowiska: Poznań: XU21 Marcelin, XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 15 gąsienic (I/3–III/2), 30 egzuwiów (VI).

Z terenu Wielkopolski odnotowany w Kowanówku (Karczewski, 1939).

Synanthedon myopaeformis (BORKHAUSEN, 1789)

Stanowiska: XT29 Mosina, Puszczykówko; Poznań: XU20 Grunwald, XU21 Marcelin, XU31 Stare Miasto, Winogrady.

Materiał dowodowy: 3 gąsienice (IV/2, V/3, X/3), 2 poczwarki (V/3), 3 imagines (VI/1–VII/1), 21 egzuwiów (VI–VII).

Szkodnik sadów (SCHNAIDER, 1961). W Poznaniu licznie żerował na jarzębinach w centrum miasta.

Synanthedon tipuliformis (CLERCK, 1759)

Stanowiska: XT29 Mosina; Poznań: XU20 Grunwald, XU21 Ławica, Marcelin, XU32 Umultowo, XU41 Zieliniec.

Materiał dowodowy: 12 gąsienic (III/2–V/1), 2 poczwarki (V/2), 9 imagines (VI/2–3).

Szkodnik porzeczek (ŁĘSKA, 1966).

Bembecia ichneumoniformis (DENIS et SCHIFFERMUELLER, 1775)

Stanowiska: XT29 Osowa Góra; Poznań: XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 2 imagines (VII/3).

W Polsce odławiany na nielicznych stanowiskach. Nie był dotychczas podawany z Wielkopolski.

Synansphecica triannuliformis (FREYER, 1845)

Stanowiska: XT29 Puszczykowo.

Materiał dowodowy: 1 imago (VII/3).

Niedawno wykazany z terenu Polski (BUSZKO, 1973). W Wielkopolsce został odłowiony wcześniej w Puszczykowie i Poznaniu-Kobyłepolu (SOSIŃSKI, 1987).

Synansphecchia muscaeformis (ESPER, 1783)

Stanowiska: XT29 Puszczykowo; Poznań: XU20 Junikowo, XU21 Gołęczin, XU31 Wilczy Młyn, XU32 Umultowo, XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 47 gąsienic (IV/3–V/1, VII/1), 21 poczwarek (V/3, VII/1), 42 imagines (VI/1–VII/1).

Chamaesphecchia empiformis (ESPER, 1783)

Stanowiska: XT29 Łęczycza, Mosina Pożegowo, Puszczykówko, XU32 Dziewicza Góra; Poznań, XU20 Junikowo, XU21 Marcelin, XU30 Dębiec, XU32 Umultowo, XU40 Kobylepole, XU41 Miłostowo, Nowa Wieś, Zieliniec.

Materiał dowodowy: 80 gąsienic (V, X), 3 imagines (V/2, VII/3).

Ogółem autor wykazał 15 gatunków *Sesiidae* na 23 występujące w Polsce. Najlepiej zbadanymi terenami w okolicach Poznania są: kompleks leśny na Marcelinie oraz Wielkopolski Park Narodowy. Na 880 jednostkowych stwierdzeń odłowiono tylko 68 imagines, co stanowi 7,7% ogółu danych. Najliczniej odławiano imagines *S. muscaeformis* i *S. tipuliformis*. Do najczęstszych gatunków *Sesiidae* zaliczono: *S. culiciformis* – 361 stwierdzeń (41%); *P. tabaniformis* – 121 stwierdzeń (14%); *S. muscaeformis* – 110 stwierdzeń (12%); *Ch. empiformis* – 83 stwierdzeń (9%). Do rzadkości zaliczono *S. scoliaeformis* i *S. triannuliformis*. *B. ichneumoniformis* wykazano pierwszy raz z Wielkopolski. Mimo poszukiwań, nie odnaleziono *Chamaesphecchia leucopsiformis* (ESPER, 1779), wykazanego z Poznania (SCHULTZ, 1890; MANGELSDORFF, 1904) oraz z Zaniemyśla (SCHUMANN, 1902).

SUMMARY

From Poznań and vicinity 15 species of *Sesiidae* were recorded on the basis of collected adults, preimaginal stages, pupal shells and feeding traces. Most common species were: *S. culiciformis*, *P. tabaniformis*, *S. muscaeformis* and *Ch. empiformis*. For *S. scoliaeformis* and *S. triannuliformis* only single records are known. *B. ichneumoniformis* is new to Wielkopolska region.

PIŚMIENNICTWO

- BUSZKO J., 1973: *Chamaesphecchia triannuliformis* FRR. (*Lepidoptera*, *Aegeriidae*) – nowy dla fauny Polski gatunek przeziernika. *Przegl. Zool.*, 17: 190–192.
- KARCZEWSKI W., 1939: Motyle większe Kowanówka i okolicy (Poznańskie), zebrane w latach 1915–1919. Przyczynek do znajomości fauny lepidopterologicznej Wielkopolski. *Spraw. Kom. Fizyogr.*, 73: 285–306.

- KLONOWSKI J., 1975: Materiały do fauny motyli większych Wielkopolski. Bad. Fizjogr. nad Polską Zach., C, **28**: 140–161.
- LASTUVKA Z., 1990: Der Katalog der Europäischen Glasflügler (*Lepidoptera, Sesiidae*). Scripta-Journ. Fac. Sci. Masaryk Univ. Brno. Vol. **20**; 9–10: 461–476.
- ŁĘSKA W., 1966: Badania nad biologią przeziernika porzeczkowca *Synanthedon tipuliformis* CL. (*Lepidoptera, Aegeriidae*). Pol. Pismo Ent., ser. B. **43–44**: 245–261.
- ŁĘSKA W., 1970: Badania nad biologią przeziernika malinowca (szerszenki) – *Bembecia hylaeiformis* LASP. (*Lepidoptera, Aegeriidae* syn. *Sesiidae*). Pol. Pismo Ent., **40**: 841–855.
- MANGELSDORFF P., 1904: Der Fang am Licht in der Stadt Posen. Z. naturw. Abt. Naturw. Ver. Provinz Posen, **11**: 21–32.
- SCHNAIDER J., SCHNAIDER J., SCHNAIDER Z., 1961: Motyle – *Lepidoptera*, Przezierniki – *Aegeriidae*. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Warszawa, XXVII, 37: 1–42.
- SCHULTZ H., 1890: Nachtrag zu dem in der Festschrift des naturwissenschaftlichen Verein 1887 gefertigten Verzeichnisse der bis jetzt in Posen und Umgebung gefangenen Lepidopteren von H. SCHULTZ. Iber königl. Berger Real Gymnas. Posen, 1886–87.
- SCHUMANN E., 1902–1903: Die in der Provinz Posen beobachteten Grossschmetterlinge. Z. Naturw. Abt. Dt. Ges., Posen, **9**: 33–109.
- SOSIŃSKI J., 1987: Uwagi o rzadko spotykanych w Polsce gatunkach motyli (*Lepidoptera*). Przegl. Zool., **31**: 489–492.

RECENZJE

NYE I. W. B., FLETCHER D. S., 1991: The Generic Names of Moths of the World. Volume 6. *Microlepidoptera*. Natural History Museum Publications, London. XXIX + 368 ss.

Z kilkuletnim opóźnieniem pojawił się od dawna sygnalizowany, szósty tom wykazu nazw szczebla rodzajowego motyli, obejmujący większość rodzin *Microlepidoptera*. Jest on dziełem tych samych autorów, którzy wspólnie przygotowali tomy 4 i 5 (m.in. nadrodziny *Cossoidea*, *Zygaenoida*, *Sesioidea*, *Pyraloidea*) i niezależnie od siebie tomy 1–3.

Zgodnie z synopsis (s. IX) obejmuje wykaz nazw szczebla rodzajowego oraz rodzinowego. Są to taksony należące do 22 nadrodzin wymienionych na s. VII–VIII, w kolejności od *Alucitoidea* do *Micropterigoidea*, a więc w porządku odwrotnym do systematycznego. Każdej z tych nadrodzin przyporządkowane są odpowiednie rodziny, uszeregowane alfabetycznie, w łącznej ilości 64, ponadto trzy rodziny określone są jako kopalne. Do najobszerniejszych należą nadrodziny *Gelechioidea* (16 rodzin) i *Tineoidea* (9 rodzin).

Po bardzo krótko ujętych informacjach wstępnych następuje alfabetyczny wykaz 390 taksonów szczebla rodzinowego (s. XI–XXVIII). Dla każdego z nich obok nazwiska autora umieszczona jest wskazówka bibliograficzna odnosząca się do jego oryginalnego opisu. Stanowiące ją skróty tytułów czasopism naukowych oraz tytuły innych wydawnictw cytowane są zgodnie z „World List of Scientific Periodicals” (Ed. 4), 1963–1965 oraz z „Catalogue of Books, Manuscripts, Maps and Drawings in the British Museum (Natural History)”. Poniżej wskazówki podany jest rodzaj typowy omawianego taksonu i jego aktualny status systematyczny.

Zasadnicza część dzieła to wykaz alfabetyczny 5750 taksonów szczebla rodzajowego (s. 1–327). Podobnie jak w wykazie rodzinowym, tak i tu nazwa każdego taksonu uwzględniająca jej autora i datę, uzupełniona jest wskazówką bibliograficzną dotyczącą oryginalnego opisu. Następnie podana jest przynależność taksonu do określonej rodziny i często podrodziny oraz gatunek typowy z uwzględnieniem sposobu jego wyznaczenia.

Jednak szczególnie cenne są uwzględnione dla znacznej ilości taksonów, bardzo nieraz obszerne dane na temat rozmaitych zagadnień nomenklatorycznych – przydatności i nieważności nazw, nieprawidłowej pisowni, homonimii i synonimiki, bądź postanowień Międzynarodowej Komisji Nomenklatury Zoologicznej, które tłumaczą aktualny status w systemie nomenklatury zoologicznej i wyjaśniają rozmaite wątpliwości.

Dlatego omawiane dzieło jest niezbędne wszystkim tym, którzy w swych opracowaniach taksonomicznych i systematycznych spotykają się z problemami o charakterze nomenklatorycznym. Będzie dla nich stanowić bardzo poważną pomoc, mimo że z reguły pominięto informacje, że określone taksony są młodszymi synonimami.

Kończy się ono wykazem gatunków typowych (s. 328–368).

TADEUSZ RIEDL, Gdańsk

Biochemiczne wskaźniki warunkujące wybór i akceptację rośliny
żywielskiej przez mszyce zbożowe (*Homoptera, Aphididae*)

Biochemical markers determining choice and acceptance host plant by cereal
aphids (*Homoptera, Aphididae*)

ANTONI PIOTR CIEPIELA

Wyższa Szkoła Rolniczo-Pedagogiczna, Instytut Biologii, Zakład Biochemii, ul. B. Prusa 12,
08-110 Siedlce

Akceptacja rośliny jako miejsca składania jaj, zera, kryjówki lub brak tej akceptacji wiąże się z określonymi cechami rośliny i zachowaniem się owada. Mszyce z reguły żyją i rozwijają się w pobliżu swoich roślin żywicielskich. Zasiedlanie tych roślin odbywa się zwykle w następstwie powolnej dyspersji, w której – obok uskrzydłych i bezskrzydłych form dorosłych – mogą brać udział także nimfy (DIXON, 1985). Uskrzydłone dzieworódki w strefie granicznej migracji kontrolują kierunek lotu za pomocą fototaksji oraz optometrii (KENNEDY, FOSBROOKE, 1972). Podczas lądowania najważniejszym bodźcem odbieranym przez migrantki są określonej długości fale świetlne odbite od powierzchni roślin, w znacznym stopniu zależne m.in. od barwy roślin (KENNEDY, 1976). Uskrzydłone mszyce wykazują zwykle dodatnią fototaksję w kierunku różnych odcieni barwy żółtej (KRING, 1972).

We wstępnym okresie zasiedlania pszenicy ozimej przez uskrzydłone migrantki mszycy zbożowej *Sitobion avenae* (F.) LESZCZYŃSKI (1987) stwierdził wyraźne różnice w akceptacji badanych odmian przez te owady. Równoległe prowadzone przez autora obserwacje badanych pszenic w warunkach pól uprawnych pozwoliły dostrzec znaczne różnice w barwie roślin poszczególnych odmian. Rośliny odmiany „Grana” były ciemnozielone, odmiany „Saga” żółtozielone, a pozostałych odmian charakteryzowały się pośrednim odcieniem zieleni. Jedną z przyczyn tak dużej zmienności barwy, zwłaszcza wśród odmian odpornych, były znaczne różnice w zawartości barwników roślinnych. W liściach flagowych pszenicy odmiany „Grana” stwierdzono wysoki poziom barwników zielonych (suma chlorofilu a i b) natomiast rośliny odmiany „Saga” zawierały naogół znacznie mniej chlorofili.

Odwrotne zależności odnotował natomiast LESZCZYŃSKI (1987) w badaniach zawartości barwników żółtopomarańczowych (suma flawonoli i karotenów). Najwięcej tych substancji stwierdził w liściach flagowych odmiany „Saga”, a najmniej w roślinach „Grany”. Podobnie jak w przypadku chlorofili różnice międzyodmianowe w zawartości barwników żółtopomarańczowych były istotne statystycznie. Wynikały one głównie z bardzo wyraźnych różnic w zawartości flawonoli, natomiast zawartość karotenów w poszczególnych odmianach nie różniła się istotnie w czasie sezonów, podczas których prowadzono badania.

Szczególne czułość mszycy zbożowej w stosunku do długości fal świetlnych odbijanych od powierzchni liści zbóż jest wyrazem adaptacji tego owada do odnajdywania roślin żywicielskich na podstawie koloru (DICKMAN, 1974). KENNEDY i inni (1961) uważają, że decydującą rolę w tym procesie odgrywa nasycenie barwy i intensywność światła odbitego od rośliny. Uskrzydłone migrantki szczególnie silnie są przyciągane przez żółtozielone młode lub starzejące się liście, znacznie intensywniej odbijające światło niż dojrzałe liście zielone (MOERICKE, 1955).

Według PROKOPY'ego (1972), liście zawierające wysoki poziom żółtych barwników roślinnych, emitują fale świetlne o podobnych długościach jak liście ciemnozielone, lecz o znacznie większej energii. Takie fale świetlne są odbierane przez migrantki w postaci dużo mocniejszych bodźców (super bodźców), które znacznie silniej przyciągają migrujące mszyce.

Żółtozielona barwa młodych lub starzejących się liści z reguły jest dodatnio skorelowana z wysokim poziomem przyswajalnych form azotu (MOONEY, GULMON, 1982). Natomiast ciemnozielona barwa jest na ogół charakterystyczna dla liści dojrzałych, ubogich w składniki pokarmowe. Barwa roślin spełnia więc dla migrujących mszyc funkcję specyficznego sygnalizatora, informującego o właściwościach pokarmowych potencjalnego żywiciela.

We wstępnym okresie zasiedlania przez mszyce o wyborze i akceptacji rośliny żywicielskiej decydują również bodźce zapachowe (KLINGAUF, 1975). JÖRDENS i KLINGAUF (1977) uważają, że atraktantami ułatwiającymi mszycom odnalezienie gospodarza mogą być niskocząsteczkowe związki lotne. PETERSON (1970) udowodnił, że zarówno samice jak i *sexuparae* mszycy czeremchowo-zbożowej *Rhopalosiphum padi* (L.) odnajdują pierwotnego żywiciela *Prunus padus* (L.) w wyniku podrażnienia receptorów przez bodźce zapachowe. Akceptorami bodźców zapachowych u tych form mszycy czeremchowo-zbożowej są pierwotne rynnaria występujące na piątym i szóstym członie czułków, atraktantami zaś – pośrednie metabolity prunasyny – glikozydu specyficznego dla czeremchy. Spośród produktów rozpadu prunasyny badane formy *R. padi* najsilniej reagowały na obecność aldehydu benzoowego. Podobne wyniki przyniosły badania JÖRDENS-RÖTTGER'a (1979), które wykazały, że bezskrzydłe samice *Aphis fabae* (SCOP.) odznaczały się znacznie większą chemotaksją w kierunku ekstraktów z liści wyki i buraka zwyczajnego zawierającego substancje lotne niż w kierunku ekstraktów oczyszczonych z tych substancji.

Przeprowadzone przez CIEPIEŁĘ i innych (1991) badania wykazały również, że związki lotne otrzymane podczas destylacji z parą wodną, z liści flagowych pszenicy ozimej odmiany odpornej „Saga” posiadają właściwości repelentów w stosunku do badanych stadiów rozwojowych mszycy zbożowej. Każde z testowanych stężeń izolowanych z odmiany „Saga” związków lotnych działało odstraszająco na samice uskrzydłone. Samice bezskrzydłe były natomiast odstraszane dopiero wówczas, gdy stężenie badanych związków uzyskanych z odmiany „Saga” wynosiło 1 i 4 mg/cm³. Odmienne reakcje samic *S. avenae* obserwowano gdy obiektem badań były substancje lotne otrzymane z liści flagowych podatnych odmian pszenicy („Emika”, „Liwilla”).

Wykonane za pomocą chromatografu gazowego analizy składu mieszaniny związków lotnych wykazały 8 frakcji w liściach każdej z badanych odmian pszenicy. Stwierdzone różnice międzyodmianowe w ilościowej zawartości analizowanych związków lotnych dotyczą głównie składników 6, 7 i 8. Przypuszczać można, że obniżenie stężeń składników 6 i 7 oraz wzrost zawartości składnika 8 w podanych odmianach „Emika” i „Liwilla” ułatwia mszycy zbożowej zasiedlanie liści flagowych tych pszenic. Wzrost akceptacji roślin odmiany „Liwilla” przez uskrzydłone migrantki *S. avenae* we wstępnym okresie zasiedlania może być związany ze znacznie niższym stężeniem związków lotnych w liściach tej odmiany w stosunku do odmian odpornych. Uzyskane wyniki są zgodne z badaniami TOMCZYK i innych (1988), które wykazały, że roślinne związki lotne nabierają właściwości repelentów dopiero w wyższych stężeniach; w niższym stężeniu mogą spełniać rolę atraktantów mających wpływ na wybór i akceptację rośliny żywicielskiej przez owady.

Przedstawione wyniki badań prowadzonych nad wpływem związków lotnych na zachowanie się mszyc zbożowych dowodzą, że zawartość tych substancji w roślinie może być biochemicznym wskaźnikiem jej wyboru i akceptacji przez mszyce. Jednocześnie jak wykazały badania PROKOPY’ego i OWENS’a (1983) zakres oddziaływania bodźców zapachowych na mszyce może być znacznie mniejszy niż bodźców wzrokowych.

SUMMARY

Basing on results obtained in Department of Biochemistry, Agriculture and Pedagogic University (WSR-P) in Siedlce and recent literature data author describes biochemical parameters referring to processes of choice and acceptance of winter wheat by cereal aphids.

The results indicate that the high concentration of green chlorophylls and steam distillate extracts as well as low level of yellow flavonols make biochemical criterion for choice and acceptance of winter wheat by grain aphid *Sitobion avenae* F.

PIŚMIENNICTWO

- CIEPIELA A., SEMPRUCH C., NIRAZ S., 1991: The influence of steam distilled chemical compounds from winter wheat on the biology of the grain aphid, *Sitobion avenae*. Proc. Conf. Insect Chem. Ecol., Tabor: 307-312 ss.
- DICKMAN D. A., 1974: Color and light intensity preferences of four species of alate cereal aphids. Ph. D. thesis, S. Dak. State Univ. Brookings: 28 s.
- DIXON A. F. G., 1985: Host selection. W: Aphid Ecology, ed. A. F. G. DIXON. Blackie, Glasgow, London: 6-22, ss.
- JÖRDENS-RÖTTGER D., 1979: The role of phenolic substances for host-selection behaviour of the black bean aphid *Aphis fabae*. Entomol. Exp. Appl., **26**: 49-54.
- JÖRDENS D., KLINGAUF F., 1977: Der Einfluss von L-DOPA auf Ansiedlung und Entwicklung von *Aphis fabae* SCOP. an synthetischer Diat. Med. Fac. Landbouwn. Rijksuniv, Gent., **42**: 1411-1419.
- KENNEDY J. S., 1976: Host-plant finding by flying aphid. Symp. Biol. Hung., **16**: 121-123.
- KENNEDY J. S., FOSBROOKE J. H. M., 1972: The plant in the life of an aphid. W: Insect-Plant Relationships, ed. VAN EMDEN H. F. Royal Entomological Society, Blackwell Sci. Publ., London: 129-140 ss.
- KENNEDY J. S., BOOTH C. O., KERSHAW J. S., 1961: Host finding by aphids in the field. III. Visual attraction. Ann. App. Biol., **49**: 1-21.
- KLINGAUF F., 1975: Die Frühphase in der Wirtswahl von Blattläusen. Med. Fac. Landbouwn. Rijksuniv. Gent., **40**: 351-364.
- KRING J. B., 1972: Flight behavior of aphids. Ann. Rev. Ent., **17**: 461-492.
- LESZCZYŃSKI B., 1987: Mechanizmy odporności pszenicy ozimej na mszycę zbożową *Sitobion avenae* F. ze szczególnym uwzględnieniem roli związków fenolowych. Wyd. WSR-P Siedlce: 40-47 ss.
- MOERICKE V., 1955: Über die Lebensgewohnheiten der geflügelten Blattläuse (*Aphidina*) unter besonderer Berücksichtigung des Verhaltens beim Landen. Z. Ang. Ent., **37**: 29-31.
- MOONEY H. A., GULMON S. L., 1982: Constraints on leaf structure and function in reference to herbivory. Bioscience; **32**: 198-206.
- PETTERSON J., 1970: Studies on *Rhopalosiphum padi* (L.). I. Laboratory studies on olfactometric responses to winter host *Prunus padus*. Lantbrukshogskolans Annaler. **36**: 381-399.
- PROKOPY R. J., 1972: Response of apple maggot flies to rectangles of different colors and shades. Environ. Entomol., **1**: 720-726.
- PROKOPY R. J., OWENS E. D., 1983: Visual detection of plants by herbivorous insects. Ann. Rev. Ent., **28**: 337-364.
- TOMCZYK A., KIELKIEWICZ M., KROPCZYŃSKA B., 1988: Podstawy odporności roślin na przędziorki. Prace Inst. Sad. i Kw. Skierniewice, 1-2: 97-98.

MATERIAŁY HISTORIOGRAFICZNE

Pamięci prof. CLAUDE DELAMARE DEBOUTTEVILLE
(1918–1990)

In Memoriam prof. CLAUDE DELAMARE DEBOUTTEVILLE
(1918–1990)

WANDA MARIA WEINER

Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAU, ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków

Dnia 2 października 1990 roku zmarł Profesor Claude DELAMARE DEBOUTTEVILLE, zoolog i ekolog francuski, wybitny specjalista w grupie owadów bezskrzydłych (*Apterygota*), uczony i wychowawca wielu naukowców, z odejściem którego nauka francuska i światowa społeczność naukowa poniosła wielką stratę.

Urodzony 12 września 1918 roku w Rouen, swoje całe wykształcenie zdobył w Paryżu. Karierę naukową rozpoczął w Muzeum Narodowym Historii Naturalnej w Paryżu, następnie na Sorbonie i w Laboratorium Arago w Banyuls-sur-Mer. W roku 1960 zostaje profesorem tytularnym na Wydziale Nauk Przyrodniczych (Faculte des Sciences) Uniwersytetu w Nancy, a w rok później dyrektorem Muzeum Historii Naturalnej w tym mieście. Dla lata później zostaje profesorem i dyrektorem Laboratoire d'Ecologie Générale Muzeum Narodowego Historii Naturalnej z siedzibą w Brounoy. Od 1966 roku był równocześnie dyrektorem Laboratoire Souterrain (Laboratorium do Badań Podziemnych) należącego do Centre National de la Recherche Scientifique.

Profesor DELAMARE DEBOUTTEVILLE zajmował się systematyką i ekologią skoczogonków (*Collembola*), a także wielu innych grup zwierząt bezkręgowych. Opisał szereg nowych gatunków i rodzajów, a wielu taksonom nadano nazwy na Jego cześć, aby w ten sposób uczcić Jego zasługi. Był autorem około 400 prac oryginalnych i artykułów przeglądowych. Przedmiotami jego badań były środowiska glebowe, jaskinie, wody kontynentalne czy litoralne, a szczególnie strefy przejściowe między tymi środowiskami. Badał skoczogonki termitier i mrowisk, *Zoraptera*, *Empididae* (*Diptera*), skorupiaki jaskiniowe, a także mikrofaunę gleb stref umiarkowanych i tropikalnych. Zajmował się fauną środowisk interstycjalnych i fauną kopalnych *Collembola*. Podobnie jak środowiska będące szczególnie relikdami, także niektóre regiony Ziemi przyciągały uwagę Profesora, a to: Australia, Tasmania czy Nowa Kaledonia. W tych tak różnych badaniach największym zainteresowaniem cieszyły się jednak owady bezskrzydłe, a wśród nich skoczogonki – *Collembola*. Odzwierciedleniem

Prof. Claude DELAMARE DEBOUTTEVILLE (maj 1976 roku)
 Prof. Claude DELAMARE DEBOUTTEVILLE (Mai 1976)

tego zainteresowania jest fakt, że na 298 prac dotyczących tylko fauny bezkręgowców glebowych 1/3 to prace poświęcone tej grupie owadów. Drugą grupą owadów cieszącą się dużym zainteresowaniem Profesora były *Zoraptera*, które do dziś są grupą o niezbyt pewnym stanowisku systematycznym. Kilka prac poświęcił ich budowie morfologicznej, a także ich ekologii i etologii. W czasie, gdy rozpoczynał swoją karierę naukową (lata czterdzieste) prędko zorientował się, że we współczesnej biologii poznanie organizmów glebowych będzie jednym z głównych celów badawczych. Jemu zawdzięczamy jedno z najważniejszych czasopism poświęconych badaniom biologii gleby, które po raz pierwszy ukazało się w 1964 roku: „Revue d'Ecologie et de Biologie du Sol”.

Był członkiem wielu towarzystw francuskich i międzynarodowych, komitetów naukowych i programów (między innymi był członkiem Francuskiego Komitetu Międzynarodowego Programu Biologicznego i z tego okresu datowała się jego przyjaźń z Profesorem K. PETRUSEWICZEM).

Wykształcił wielu uczniów, którzy kontynuują badania zainicjowane przez Profesora w tak rozmaitych dziedzinach, a w Jego laboratorium zdobyło szlify wielu specjalistów z różnych krajów świata (między innymi autorka niniejszej noty). Dla nich drzwi Jego laboratorium stały zawsze otworem, a On sam poświęcał swój czas służąc im swoją wiedzą i pomocą.

Zgromadzona przez Niego kolekcja *Collembola*, obejmująca skoczogonki z najróżniejszych stron świata, w tym również typy opisanych rodzajów i gatunków została przewieziona i zdeponowana w Laboratoire d'Entomologie, Muzeum Narodowego Historii Naturalnej w Paryżu, natomiast gromadzony przez Profesora księgozbiór zasilił biblioteki Laboratorium Entomologii (Paryż) i Ekologii (Brunoy) oraz służy Jego uczniom kontynuującym Jego badania.

Z pośród bogatego dorobku Profesora pragnę podać dokonany przeze mnie wybór kilkunastu reprezentowanych prac z zakresu entomologii poświęconych głównie owadom żyjącym w glebie.

WYBÓR PUBLIKACJI Prof. Claude DELAMARE DEBOUTTEVILLE

- DELAMARE DEBOUTTEVILLE CL., 1945: Notes faunistiques sur les Collemboles de France (2ème note). Contribution à l'étude des *Anurophorini*, *Pentapleotoma pearmani* (ZOM.). Le genre *Micranurida* C. B. Rev. Fr. Ent., **12**, 1: 22–31.
- DELAMARE DEBOUTTEVILLE CL., 1945: Collemboles récoltés par Ch. Alluaud et R. Jeannel en Afrique Orientale, les *Pseudachorutes* et les *Ceratimeria* (1911–1912). Première note. Mém. Mus. Nat. Hist. Nat., **21**, 5: 153–174.
- DELAMARE DEBOUTTEVILLE CL., 1947: *Les Parajapygidae* d'Afrique (Thysanoures). Morphologie, Ecologie et Systématique. Bull. Mus. Nat. Hist. Nat., **19**, 3: 275–281.
- DELAMARE DEBOUTTEVILLE CL., 1948: Sur la morphologie des adultes Aptères et ailés Zoraptères. Ann. Sc. Nat. Zool., **9**, 2: 145–154.
- DELAMARE DEBOUTTEVILLE CL., 1948: Recherches sur les Collemboles termitophiles et myrmécophiles (écologie, éthologie, systématique). Arch. Zool. Exp., **85**, 5: 261–425.
- DELAMARE DEBOUTTEVILLE C., 1948: *Phylliomeria africana* n. g. n. sp. Nouveau type de Collemboles d'Afrique Orientale. Rev. Fr. Ent., **15**, 3: 182–185.
- DELAMARE DEBOUTTEVILLE C., 1951: Caractères sexuels céphaliques de type intermédiaire chez les mâles aptères de *Zorotypus delamarei* PAULIAN. Le Naturaliste Malgache, **3**, 1: 37–38.
- DELAMARE DEBOUTTEVILLE C., 1951: Microfaune du sol des pays tempérés et tropicaux. Vie et Milieu, Supp. 1, Actualités scientifique et Industrielles, 1060: 1–360.
- DELAMARE DEBOUTTEVILLE C., 1953: Collemboles du Kilimandjaro récoltés par le Dr. George SALT. Ann. & Mag. Nat. Hist., ser. 12, **6**: 817–831.
- DELAMARE DEBOUTTEVILLE C., 1953: Collemboles marins de la zone souterraine humide des sables littoraux. Vie et Milieu, **4**, 2: 290–320.
- DELAMARE DEBOUTTEVILLE C., MASSOUD Z., 1962: Description d'un nouveau genre néo-calédonien de Collembole suceur *Caledonimeria mirabilis* n. g. n. sp. Bull. Soc. Zool. Fr. **87**, 4: 330–337.
- DELAMARE DEBOUTTEVILLE C., MASSOUD Z., 1963: Collemboles Symphypléones. Biol. Amér. australe, **2**: 169–289.
- DELAMARE DEBOUTTEVILLE C., MASSOUD Z., 1967: Un groupe panchronique: les Collemboles. Essai critique sur *Rhyniella praecursor*. Ann. Soc. Ent. Fr., (N. S.) **3**, 3: 625–629.
- DELAMARE DEBOUTTEVILLE C., MASSOUD Z., 1967: Description d'une nouvelle espèce du genre *Bovicornia* DELAMARE DEBOUTTEVILLE, 1947 (Collemboles Symphypléones) et clé de détermination des espèces de genre. J. Nat. Hist. **1**: 69–74.

DELAMARE DEBOUTTEVILLE C., MASSOUD Z., 1968: Révision de *Protentomobrya walkeri* FOLSOM, Collembole du Crétacé, et remarques sur sa position systématique. Rev. Ecol. Biol. Sol, **5**, 4: 619-630.

DELAMARE DEBOUTTEVILLE C., CANCELA DA FONSECA J. P., VANNIE G., 1969: La biologie des sols. Atomes, **24**, 267: 421-427.

DELAMARE DEBOUTTEVILLE C., 1970: *Zoraptera*. W: Taxonomist's Glossary of Genitalia in Insects. Munkgaard Copenhagen. 46-55 ss.

SUMMARY

Life and works of late prof. Claude DELAMARE DEBOUTTEVILLE, a great French entomologist and ecologist, is briefly described.

KRÓTKIE DONIESIENIA

45. Nowe stanowiska polskich *Tachyporinae* (Coleoptera, Staphylinidae)

New records of Polish *Tachyporinae* (Coleoptera, Staphylinidae)

Podrodzina *Tachyporinae* w obrębie kusakowatych należy do stosunkowo dobrze poznanych, jednak rewizje niektórych rodzajów wniosły korekty do rozmieszczenia szeregu gatunków, a z wielu krain nie są znane nawet gatunki uchodzące za pospolite. Poniżej podaję nowe stanowiska dla szeregu gatunków. Większość była złowiona przeze mnie, toteż nie podaję w tych przypadkach nazwiska zbieracza.

Lordithon striatus (OLIVIER, 1795)

– Roztocze, rezerwat „Bukowa Góra”, 22–23 VI 1990, 1 ex.

Rzadki gatunek, notowany tylko z 10 krain, zwłaszcza górskich. Nowy dla Roztocza.

Mycetoporus splendidus (GRAVENHORST, 1806)

– Roztocze, Lipowiec k. Zwierzyńca, 14 VI 1989, 1 ex.

Pospolity gatunek, notowany z 15 krain. Nowy dla Roztocza.

Sepedophilus binotatus (GRAVENHORST, 1802)

– Dolny Śląsk, Wrocław-Wojnów, VI 1990, 1 ex., Rezerwat „Zwierzyniec” k. Oławy, 5 IV 1991, 1 ex.

Niezmiernie rzadki gatunek, związany ze starymi dębami zaatakowanymi przez kozioroga dębosza – *Cerambyx cerdo* L. U nas znany tylko ze starych doniesień z Dolnego Śląska.

Sepedophilus lividus (ERICHSON, 1839)

– Pojezierze Pomorskie, rezerwat „Bielinek”, 14–16 XI 1987, 1 ex., leg. L. BUCHHOLZ.

Rozmieszczenie w Polsce nieznane, gdyż gatunek ten był do niedawna uważany za synonim *S. pedicularius* (GRAV.). Na pewno występuje na Dolnym Śląsku i w Beskidzie Wschodnim. Nowy dla Pojezierza Pomorskiego.

Sepedophilus marshami (STEPHENS, 1832)

– Nizina Wielkopolsko-Kujawska, Ruda Milicka, 25 VII–8 VIII 1989, 2 exx.

– Dolny Śląsk, Stary Wołów, 9 V 1976, 1 ex.; Wrocław-Mokry Dwór, 26 VI 1988, 3 exx.;

Wrocław-Wojnów, VI 1990, 1 ex.; Rezerwat „Zwierzyniec” k. Oławy, 5 IV 1991, 2 ex.

– Roztocze, Krasnobród, 16–25 VI 1990, 1 ex

Rozmieszczenie w Polsce słabo poznane, gdyż nie był odróżniany od *S. testaceus* (F.). Notowany z 9 krain, nowy dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Dolnego Śląska i Roztocza.

Sepedophilus obtusus (LUZE, 1902)

– Nizina Wielkopolsko-Kujawska, Ruda Milicka, 25 VII–8 VIII 1989, 1 ex.

Rozmieszczenie słabo poznane, gdyż nie był odróżniany od *S. pedicularius* (GRAV.). Podany ogólnikowo ze Śląska, a ostatnio złowiony w Puszczy Białowieskiej.

Tachinus corticinus GRAVENHORST, 1802

- Wyżyna Małopolska, Pińczów-Skowronno, 10-15 V 1991, 2 exx.
- Roztocze, Krasnobród, 16-25 VI 1990, 2 exx.

Pospolity gatunek, znany z 13 krain, ale z Wyżyny Małopolskiej i Roztocza nie podawany..

Tachyporus abdominalis (FABRICIUS, 1871)

We wcześniejszej notatce (BOROWIEC, 1990: PPEnt., 59: 818) podałem z Tarnogóry k. Izbicy *T. formosus* MATTHEWS, 1838, którego występowanie w Polsce budzi szereg wątpliwości. Okaz z Tarnogóry po porównaniu z seriami dobrze oznaczonych okazów z obu gatunków powinien być zaliczony do *T. abdominalis*, a nie *T. formosus*. *T. abdominalis* jest w Polsce rzadki, nie był wykazywany z Wyżyny Lubelskiej.

Tachyporus dispar (PAYKULL, 1789)

- Puszcza Białowieska, 15 VI 1991, 2 exx., leg. J. KANIA.
- Dolny Śląsk, Wrocław-Wojnów, 15 V 1988, 2 exx.; Wrocław-Mokry Dwór, 10 VII 1988, 1 ex.
- Sudety Wschodnie, Kletno, 16 IX 1975, 1 ex.

Gatunek uważany do niedawna za synonim pospolitego *T. chrysomelinus* (L.). Według zagranicznych autorów oba gatunki są bardzo pospolite w całej Europie Środkowej, w tych samych siedliskach. *T. dispar* nie był podawany z Polski.

Tachyporus pulchellus MANNERHEIM, 1843

- Dolny Śląsk, Wrocław-Wojnów, 15 V 1988, 1 ex.

Rzadki gatunek, notowany tylko z Białowieży i Pojezierza Mazurskiego. Nowy dla Dolnego Śląska.

LECH BOROWIEC, Wrocław

46. Nowe stanowiska *Abax schueppeli rendschmidtii* (GERM.) (Coleoptera, Carabidae) w Beskidach Zachodnich

New localities of *Abax schueppeli rendschmidtii* (GERM.:) (Coleoptera, Carabidae) in western Beskidy Mts.

Podgatunek, *Abax schueppeli rendschmidtii* (GERM.), w Polsce znany z nielicznych stanowisk rozmieszczonych w łuku Karpat Zachodnich, zamieszkuje przede wszystkim niższe położenia górskie, a nawet pogórza. Podawany był również z Tatr przed ponad stu laty. gdzie jego obecność wymaga potwierdzenia. W Beskidach Zachodnich znany z Babiej Góry i okolic Żywca (Beskid Żywiecki), okolic Krościenka (Beskid Sądecki) i z Łapanowa (Pogórze Wielickie). W ostatnich latach był kilkakrotnie poławiany na obrzeżu Myślenic (Beskid Makowski): 17 V 1963, 1 ♀ w zbiorach Katedry Entomologii Leśnej AR w Krakowie; 13 V 1983, 1 ♀, którą złowiłem w szkółce leśnej na północnym zboczu góry Uklejna; 4 VIII 1988, 1 ♀ w zbiorze mgra D. KUBISZA z Katedry Entomologii Leśnej AR w Krakowie. Ponadto 14 VIII 1992 w pn.-wsch. części Gorców, w pobliżu wsi Zabrzeż, zebrałem okaz samca na zboczu zalesionego jaru potoku, pod kamieniem, na wys. 430 m n.p.m.

TADEUSZ WOJAS, Kraków

47. Biegaczowate (*Coleoptera*, *Carabidae*) nowe dla polskich Bieszczadów

Ground beetles (*Coleoptera*, *Carabidae*) new to the fauna of Polish part of Bieszczady Mts.

Karabidofauna polskich Bieszczadów jest, jak dotychczas, zbadana w stopniu niedostatecznym. Wykazano stąd zaledwie 140 gatunków (138 w „Katalogu fauny Polski” – cz. XXIII, t. 2 i 3 oraz 2 gatunki nowe dla Polski, podane przez L. BOROWCA), podczas gdy na tym obszarze, zajmującym około 2100 km², występuje przypuszczalnie co najmniej 250 gatunków biegaczowatych. Np. około 30 gatunków, pospolicie lub często w kraju spotykanych, nie było z Bieszczadów wykazywanych, choć zapewne tu występują. Poniżej podaję 15 gatunków, jak dotąd z tego obszaru nie znanych; wszystkie zebrane przez autora.

- *Bembidion (Notaphus) obliquum* (STURM) – 11 VI 1992, 1 ex., Ustrzyki Górne, na brzegu potoku Wołosatego;
- *Bembidion (Sinechostictus) millerianum* HEYD. – 24 IX 1992, 2 exx., Ustrzyki Górne, na brzegu Wołosatego;
- *Bembidion (Peryphus) andreae bualei* (JACQ. – DUV.) – 24 IX 1992, 1 ex., Ustrzyki Górne, na brzegu Wołosatego;
- *Bembidion (Peryphus) ustulatum* (L.) – 24 IX 1992, kilka exx., Ustrzyki Górne, na brzegu Wołosatego;
- *Bembidion (Ocydromus) decorum* (PANZ.) – 24 IX 1992, kilka exx., Ustrzyki Górne, na brzegu Wołosatego;
- *Lasiotrechus discus* (FABR.) – 11 VI 1992, 1 ex., niewybarwiony, Ustrzyki Górne, na brzegu Terebowca, pod kamieniem, 670 m npm.;
- *Patrobus atrorufus* (STRØM) – 16 VI 1992, 1 ex., Ustrzyki Górne, zalesiony jar potoku na stoku g. Kiczery, 700 m npm.;
- *Nebria* (s. str.) *jockischii* STURM – 29 V 1989, 1 ex., Ustrzyki Górne, na brzegu Terebowca;
- *Stomis pumicatus* (PANZ.) – 3 X 1992, 2 exx., Ustrzyki Górne, w piwnicy budynku mieszkalnego, pod stosem drewna opałowego;
- *Pterostichus (Poecilus) caerulescens* (L.) – 15 VI 1992, kilka exx., Ustrzyki Górne, na łące, 700 m npm.;
- *Pterostichus (Argutor) strenuus* (PANZ.) – 15 i 18 VI 1992, 2 exx., Ustrzyki Górne, na otwartych, wilgotnych miejscach, 670–680 m npm.;
- *Pterostichus (Steropus) cordatus* LETZN. – 19 VI 1992, 1 ex., połonina Szerokiego Wierchu, pod kamieniem, 1290 m npm.;
- *Agonum (Anchomenus) albipes* (FABR.) – 26 IX 1992, kilka exx., Ustrzyki Górne, na brzegu Wołosatego;
- *Amara (Celia) bifrons* (GYLL.) – 7 X 1992, 1 ex., Ustrzyki Górne, wieczorem, na ścianie budynku mieszkalnego;
- *Lionychus quadrillum* (DUFT.) – 12 VI 1992, 1 ex., Ustrzyki Górne, na kamienisto-piaszczystym brzegu Wołosatego.

TADEUSZ WOJAS, Kraków

48. *Quedius (Microsaurus) ochripennis* (MÉNÉTR.) (Coleoptera, Staphylinidae) w Bieszczadach

Quedius (Microsaurus) ochripennis (MÉNÉTR.) (Coleoptera, Staphylinidae) in Bieszczady Mts.

Quedius (M.) ochripennis (MÉNÉTR.) to gatunek szeroko rozmieszczony w południowej części Palearktyki. W Polsce bardzo rzadko znajdowany, wykazany z kilku stanowisk w zachodniej części kraju (okolice Poznania, Wrocław, Legnica, Świdnica, Lubań Śl., Karkonosze) oraz z pojedynczych stanowisk na Górnym Śląsku i w okolicach Przemyśla. Wzmianki te pochodzą w większości sprzed kilkudziesięciu lat. Chrząszcz żyje w próchniejącym i przegrzybiałym, wilgotnym drewnie, w gniazdach drobnych ssaków, trzmieli i szerszeni, bywa też znajdowany w jaskiniach i w piwnicach. W Bieszczadach, gdzie gatunek ten nie był notowany, autor złowił 3 samce, 3 X 1992, w Ustrzykach Górnych, w piwnicy budynku mieszkalnego, pod stosem częściowo przegrzybiałego, bukowego drewna opałowego. Zebrane okazy przekazano do Muzeum Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie.

TADEUSZ WOJAS, Kraków

49. Nowe stanowisko *Dirhagus lepidus* (ROSENH.) (Coleoptera, Eucnemidae) w dolinie Dunajca (Karpaty Zachodnie)

A new locality of *Dirhagus lepidus* (ROSENH.) (Coleoptera, Eucnemidae) in the Dunajec valley (W. Karpathians)

Rodzina *Eucnemidae* reprezentowana jest w faunie Polski przez 17 gatunków, z których większość odławiana jest sporadycznie i należy do gatunków rzadkich. Zasięg występowania *Dirhagus lepidus* (ROSENH.) obejmuje Europę od Pirenejów aż do Uralu, na północ sięgając do Norwegii, Szwecji i Finlandii. Mimo szerokiego rozprzestrzenienia, gatunek spotykany jest lokalnie i nielicznie. W Polsce nie był poławiany od 60 lat i znany jest z 4 stanowisk: Gdańska, Bud Wielkich koło Przemyśla, okolic Cieszyń (Katalog Fauny Polski, cz. XXIII, t. 10, 1985) oraz okolic Krzeszowic. To ostatnie zostało podane w niedawno wydanym „Kluczu do oznaczania owadów Polski” (cz. XIX, z. 35–37, 1991) i nie zawiera danych źródłowych. Chodzi tutaj o okazy z kolekcji W. MAĆZYŃSKIEGO znajdującej się w zbiorach Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, opisane na etykietkach:

– „Krzeszowice Czerna (Galicja), 7/VII 1902, w zgniłej wierzbie”, 7 exx. (miejscowość mieści się w kwadracie DA06 siatki UTM).

Podane przeze mnie stanowisko położone jest na styku trzech pasm górskich: Pienin, Gorców i Spiszu, w dolinie Dunajca i potwierdza współczesne występowanie *D. lepidus* w Polsce:

– Podbrzezie ad Czorsztyn (UTM – DV47), 17 VI 1992, 1 ♀ zebrana czerpakiem, leg. S. KNUTELSKI.

Okaz został zebrany w zarastających pozostałościach po zabudowaniach i ogrodzie nad rzeką.

Teren porośnięty był roślinnością krzewiastą (młode wierzby, czeremcha, róża) oraz zielną (pokrzywy, osty).

Gatunek, według danych z literatury, związany jest z grubym drewnem drzew liściastych. Rozwija się w miejscach pozbawionych kory lub w dziuplach, w martwym białobutwiejącym drewnie. W bliskiej okolicy miejsca znalezienia podanego wyżej okazu, nie stwierdzono środowisk zbliżonych do przedstawionych w piśmiennictwie.

Stwierdzone stanowisko *D. lepidus* już w 1995 roku zostanie niestety zalane przez zbiornik wodny Zapory Czorsztyńskiej i występowanie tego gatunku w Polsce wymagać będzie ponownego potwierdzenia.

MAŁGORZATA OSSOWSKA, Kraków

50. Stanowiska rzadkich gatunków ryjkowców (*Coleoptera, Curculionidae*) w Polsce

New records of Polish weevils (*Coleoptera, Curculionidae*)

W dziele „Katalog fauny Polski” (część XXIII) w najbliższych latach mają ukazać się tomy poświęcone *Curculionidae*. Wobec konieczności uaktualnienia danych o występowaniu tej grupy owadów w naszym kraju, uważam za niezbędne podanie stanowisk kilkunastu interesujących gatunków ryjkowców, ograniczając swoje uwagi do niezbędnego minimum. Poza jednym przypadkiem wszystkie okazy pochodzą z mojej kolekcji.

Lixus bardanae (FABRICIUS)

- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Skoroszów k. Milicza, 12 VII 1990, 1 ex. zebrany w czepak na podmokłej łące, leg. R. KRÓLIK.

Lixus myagri (OLIVIER)

- Śląsk Dolny: Wrocław-Świniary, 29 IX 1992, 1 ex. zebrany w czepak na ściernisku, leg. L. BOROWIEC.

Cyphocleonus tigrinus (PANZER)

- Śląsk Dolny: Wrocław-Swojec, 30 VIII 1946, 1 ex. ze zbiorów M. KŁAPACZA (IZ PAN); Wrocław-Świniary, 29 IX 1992, 1 ex. na ściernisku, leg. J. KANIA;
- Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Tyniec k. Krakowa, 14 IV 1984, 1 ex., leg. D. KUBISZ.

Notaris aterrimus HAMPE

- Sudety Zachodnie: Jagniątków, 1987, 1 ex. z pułapki Barbera, leg. J. A. LIS;
- Sudety Wschodnie: Łądek Zdrój, 29 IV 1990, 6 exx. z pułapki Barbera, leg. M. WOŻNY.

Orthochaetes setiger (BECK)

- Bieszczady: Dołżyca, 1 VII 1980, 1 ex., leg. J. KANIA.

Anthonomus ulmi (DE GEER)

- Śląsk Dolny: Wrocław-Rędzin, 2 VI 1991, 1 ex., leg. L. BOROWIEC.

Curculio elephas GYLLENHAL

- Nizina Wielkopolsko-Kujawska; rez. „Stawy Milickie”, 27–31 VII 1992, 24 exx., na światło lampy rtęciowej (400 W), leg. J. KANIA.

Acalles hypocrita BOHEMAN

- Sudety Wschodnie: Złoty Stok, 11 VII – 11 VIII 1991, z pułapki Barbera, leg. M. WOŻNY.

Baris cuprirostris (FABRICIUS)

- Wyżyna Małopolska: Góry Pieprzowe k. Sandomierza, 14 V 1988, leg. R. KRÓLIK.

Ceutorhynchus alliariae H. BRISOUT

- Śląsk Dolny: Wrocław – Las Osobowski; 5 V 1978, 1 ex., leg. J. R. POMORSKI.

Ceutorhynchus picitarsis GYLLENHAL

- Śląsk Dolny: Kamieniec Wrocławski, k. Wrocławia, 6 VI 1990, 3 exx. leg. J. KANIA.

Microplontus edentulus (SCHULTZE)

- Wyżyna Małopolska: Chotel Czerwony k. Buska Zdroju, 30 IV 1990 1 ex., leg. J. KANIA.

Boraginobius dimidiatus (FRIVALDSZKY)

- Wyżyna Lubelska: Gródek k. Hrubieszowa, 8 VII 1992, 5 exx., zebranych z wierzchniej warstwy ściółki spod *Nonnea pulla* (L.) DC wraz z licznymi okazami *Boraginobius austriacus* (CH. BRISOUT), leg. J. KANIA.

Trichosirocalus horridus (PANZER)

– Śląsk Dolny: Wrocław-Świniary, 29 IX 1992, 11 exx., zebranych w czerpak w środowisku ruderalnym, leg. L. BOROWIEC et J. KANIA.

JAROSŁAW KANIA, Wrocław

51. Nowe stanowiska *Chrysis rutilans* OLIVIER, 1790 i *Ch. longula* ABEILLE DE PERRIN, 1879 (*Hymenoptera, Chrysididae*) w Polsce*

New records of *Chrysis rutilans* OLIVIER, 1790 and *Ch. longula* ABEILLE DE PERRIN, 1879 (*Hymenoptera, Chrysididae*) from Poland

Chrysis rutilans OLIV. (synonim: *Chrysis splendidula* DAHLBOM (nec ROSSI), 1845) jest gatunkiem palearktycznym, zasiedlającym jednak tylko cieplejsze tereny (Fauna ČSR, t. 3, 1954). Z Polski w obecnych granicach, znanych jest kilka jego okazów złowionych na początku bieżącego stulecia w okolicy Nakła nad Notecią, Mieściska (dawny powiat Wągrowiecki) i Bydgoszczy oraz dwa okazy złowione w 1935 i 36 r. pod Poznaniem (Wielkopolski Park Narodowy) (Katalog Fauny Polski, cz. XXVI, t. 3, 1980). Częściej podawano go z przydniestrzańskich rejonów zachodniego Podola, na zachód do linii Zaleszczyki – Bilcze (Rozpr. Wiad. Muz. Dzieduszyckich, t. 5–6, ss. 191–232, 1922).

Ch. rutilans zaobserwowałem niedawno w pobliżu administracyjnej granicy Warszawy (gmina Wola, UTM: DC99, 30 VII 1992, 1 ♀). Złotolotka oblatywała przymiotno kanadyjskie, *Erigeron canadensis* L. (*Compositae*) w fitocenozie ze związku *Sisymbrium* (*Chenopodietea*), wkraczającej na piaszczysto-gliniaste hałdy. Spośród innych *Chrysididae* nierzadko pojawiało się *Hedychrum gerstaeckeri* CHEVR., a także *Hedychridium ardens* (COQ.) i *Omalus pusillus* (FABR.). Zwraçała również uwagę obecność pasożytniczej pszczoły *Coelioxys conoidea* (ILL.) (*Megachilidae*).

W kontekście rozważań nad pochodzeniem tego stanowiska, godnym uwagi wydaje się istnienie w jego bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk pontyjskiego tarczycy *Cassida pannonica* SUFFR. (*Coleoptera, Chrysomelidae*).

Ponadto należy wspomnieć o występowaniu na łąkach w niezbyt odległym kompleksie leśnym (siedlisko boru mieszanego, *Pino-Quercetum*) *Chrysis longula* ABEILLE DE PERRIN (UTM: DC99, 8 VIII 1992, 2 ♀♀) na goryszu pagórkowym, *Peucedanum oreoselinum* (L.) MOENCH (*Umbelliferae*). Gatunek ten jest rozprzestrzeniony w Europie i Azji Mniejszej. W Polsce notowany dotąd w dziewięciu krainach, nie znany m.in. z Pomorza, Mazur i Podlasia. Podobnie jak *Ch. rutilans*, nowy dla fauny Mazowsza.

PRZEMYSŁAW SZAFRAŃSKI, Warszawa

* Druk pracy w 100% sfinansowany przez autora.

KRONIKA ENTOMOLOGICZNA

XLI Zjazd Polskiego Towarzystwa Entomologicznego Wrocław, 18–19 września 1992 r.

Czterdziesty pierwszy ogólnokrajowy Zjazd PTEnt. przypadł na okres obaw i niepewności co do dalszych losów Towarzystwa. Wstrzymanie dotacji na cele wydawnicze i statutowe przez Polską Akademię Nauk oraz brak decyzji w sprawie dofinansowania tej działalności przez Komitet Badań Naukowych zmusiły Zarząd Główny do zastosowania polityki skrajnej oszczędności, także w zakresie organizacji Zjazdu, którego obrady odbyły się w nieodpłatnie udostępnionej sali im. Benedykta Dybowskiego, Instytutu Zoologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Z tradycyjnych, nicoficjalnych części programu: wspólnej kolacji i wycieczki, zaplanowano tylko wspólną kolację, sprawę wycieczki pozostawiając do decyzji Zjazdu.

Porządek dzienny przewidywał w pierwszym dniu obrad (18 IX) sesję naukową oraz obrady Walnego Zgromadzenia, a w drugim dniu (19 IX) – posiedzenia naukowe w sekcjach.

W Zjeździe wzięło udział 56 członków zwyczajnych i jeden członek honorowy Towarzystwa oraz osiem osób zaproszonych, w tym dwie delegacje zagraniczne, z ramienia Litewskiego Towarzystwa Entomologicznego (prof. dr Rimantas RAKAUSKAS i dr Jonas ALGIMANTAS) oraz Słowackiego Towarzystwa Entomologicznego (doc. dr Ludovit CAGAŃ i mgr Monika WINIARSKA).

Obydwie sesje naukowe, ogólna i w sekcjach, odbyły się zgodnie z programem, a streszczenia referatów znalazły się w materiałach zjazdowych, których powielenie i dostarczenie było osobistą zasługą p. mgra Piotra BANASZKIEWICZA. W referatach sesji ogólnej dominowała tematyka związana z problemami ochrony roślin użytkowych oraz z badaniami nad gatunkami owadów o znaczeniu gospodarczym.

Walne Zgromadzenie zajęło godziny popołudniowe pierwszego dnia obrad. Otworzył je prezes ustępującego Zarządu Głównego, prof. dr hab. Andrzej WARCHAŁOWSKI, proponując wybór przewodniczącego Walnego Zgromadzenia, którym został prof. dr hab. Tadeusz RIEDL. Wobec stosunkowo małej liczby uczestników Zjazdu, dla nadania prawomocności decyzjom Walnego Zgromadzenia przyjęto jednomyślnie, że jego obrady odbywają się w drugim terminie.

Porządek dzienny Walnego Zgromadzenia został zaproponowany przez Przewodniczącego i w głosowaniu jawnym przyjęty jednomyślnie. Obejmował on część sprawozdawczą (zatwierdzenie protokołu z poprzedniego Walnego Zgromadzenia, sprawozdania ustępującego Zarządu Głównego i Komisji Rewizyjnej), dyskusje nad przyjęciem sprawozdań i nad ordynacją wyborczą w wyborach nowych władz Towarzystwa, wreszcie same wybory.

Zgodnie z podaną kolejnością, prezes ustępującego Zarządu Głównego odczytał protokół z poprzedniego Walnego Zgromadzenia (1989), a po jego przyjęciu złożył sprawozdanie z działalności Towarzystwa, poszerzone o dodatkowe wyjaśnienia dotyczące spraw finansowych. Sprawozdanie to zostało przyjęte pięćdziesięcioma głosami przy sześciu głosach wstrzymujących się i przy braku głosów sprzeciwu.

Kolejne sprawozdanie przedstawił przewodniczący Komisji Rewizyjnej, prof. dr hab. Piotr NIEZGODZIŃSKI, który zakończył je wnioskiem o udzieleniu absolutorium ustępującemu Zarządowi Głównemu. Walne Zgromadzenie absolutorium udzieliło 48 głosami przy 8 głosach wstrzymujących się i przy braku głosów sprzeciwu.

Po ustaleniu i przegłosowaniu ordynacji wyborczej Walne Zgromadzenie dokonało czterokrotnych wyborów: prezesa, Zarządu Głównego, Komisji Rewizyjnej i Sądu Koleżeńskiego. Wybrano: na prezesa PTEnt. – prof. dr hab. Andrzeja WARCHAŁOWSKIEGO (54 głosy popierające kandydaturę i dwa głosy wstrzymujące się przy braku głosów sprzeciwu);

na Zarząd Główny w składzie: prof. dr hab. Andrzej WARCHAŁOWSKI – prezes, prof. dr hab. Czesław KANIA – wiceprezes, prof. dr hab. Jerzy PAWŁOWSKI – wiceprezes, prof. dr hab. Józef BANASZAK, dr hab. Jarosław BUSZKO, dr Antoni KUŚKA, dr Waldemar MIKOŁAJCZYK, dr Romuald POMORSKI, dr Dariusz TARNAWSKI – sekretarz, mgr Marek WANAT (wybór jednomyślny w głosowaniu jawnym);

na Komisję Rewizyjną w składzie: dr Tadeusz ZATWARNICKI – przewodniczący, mgr Zdzisław KLUKOWSKI, mgr Beata KUBICA-BIERNAT, mgr Andrzej WOŹNICA (wybór jednomyślny w głosowaniu jawnym);

na Sąd Koleżeński w składzie: prof. dr hab. Piotr NIEZGODZIŃSKI – przewodniczący, prof. Stefan ALWIN, prof. dr hab. Maria GOOS, doc. dr hab. Alicja KORCZ (wybór jednomyślny w głosowaniu jawnym).

Na wniosek Oddziału PTEnt. w Poznaniu, Walne Zgromadzenie w głosowaniu jawnym przyznało tytuł Honorowego Członka Naszego Towarzystwa prof. Zofii GOŁĘBIEWSKIEJ oraz prof. Bohdanowi KIELCZEWSKIEMU.

Wnioski, zgłoszone w dyskusjach zostały zaprotokołowane i przekazane nowemu Zarządowi Głównemu do realizacji. Nie było wśród nich propozycji dotyczących zmian w statucie. Jedyną zmianą, która polega na zastąpieniu nazwy obszaru działalności Towarzystwa z „Polska Rzeczpospolita Ludowa” na „Rzeczpospolita Polska” zostanie dokonana w trybie urzędowym.

Część oficjalna Zjazdu zakończyła się wieczorem dnia 19. IX. 1992, ze wspólnej wycieczki postanowiono zrezygnować.

Zarząd Główny PTEnt., Wrocław

XV Sympozjum Sekcji Lepidopterologicznej PTEnt., Laski koło Kępna 3–4 października 1992 r.

W dniach 3–4 października 1992 roku w Laskach koło Kępna w bursie Leśnego Zakładu Doświadczalnego – Siemianice, Akademii Rolniczej w Poznaniu, odbyło się XV Sympozjum Sekcji Lepidopterologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego. W spotkaniu udział wzięło 30 lepidopterologów z Polski oraz jeden gość zagraniczny – dr Ivars SULCS z Łotwy.

Tematem wiodącym spotkania była analiza aktualnej znajomości fauny motyli w Polsce. Tematowi temu poświęcona była większość referatów wygłoszonych w trakcie obrad pierwszego dnia sympozjum. Wśród nich:

- Mgr Barbara MARCINIAK przedstawiła aktualny stan poznania koszówkowatych (*Psychidae*) Wyżyny Łódzkiej.
- Dr Edward BARANIAK zapoznał uczestników sympozjum z aktualnym stanem znajomości rozszedlenia przedstawicieli rodziny namiotnikowatych (*Yponomeutidae*) w Polsce.

- Mgr Marek BAKOWSKI omówił rozszedlenie gatunków z rodziny przeziernikowatych (*Sesiidae*).
- Dr Janusz NOWACKI przedstawił aktualny stan poznania rozszedlenia sówkowatych (*Noctuidae*) w Polsce oraz perspektywy dalszych badań.
- Dr hab. Jarosław BUSZKO zapoznał zebranych z założeniami, metodami i wstępnymi wynikami prac nad atlasem rozszedlenia motyli dziennych w Polsce.
- Dr Grażyna WINIARSKA przedstawiła stan zbiorów lepidopterologicznych w Muzeum i Instytucie Zoologii PAN w Warszawie.

W popołudniowej części sympozjum obok wystąpienia dr Ivarsa SULCS'a na temat aktualnego stanu znajomości fauny motyli Łotwy, przedstawiono także kilka doniesień na różne tematy:

- Mgr Janusz SOSIŃSKI zapoznał uczestników sympozjum z własnymi obserwacjami dotyczącymi zmienności motyli, związanej z zamieszkiwaniem różnych ekosystemów oraz dotyczącymi rzadkich gatunków motyli w Polsce.
 - Edmund FUGLEWICZ zaprezentował ciekawe gatunki motyli złowione na światło w okolicach Żagania.
 - Stanisław FUGLEWICZ zapoznał zebranych z dotychczas stwierdzonymi gatunkami pochwikowatych (*Coleophoridae*) w okolicach Koźuchowa. Wystąpienia braci FUGLEWICZÓW zobrazowane były licznymi interesującymi przezroczami wykonanymi z natury, co znacznie je uatrakcyjniło.
 - Mgr Antoni KWICZAŁA omówił wyniki hodowli wybranych gatunków rodzaju *Colias* F.
- Ostatnie dwa wystąpienia dotyczyły zagadnień związanych z ochroną motyli w Polsce:
- Dr Andrzej SKALSKI poruszył problem roli parków i rezerwatów przyrody w ochronie reliktowych i zanikających populacji motyli w Polsce.
 - Mgr Jerzy BUDZIK w interesujący sposób przedstawił problemy związane z restytucją *Parnassius apollo* (L.) w Pieninach oraz reintrodukcją tegoż gatunku w Sudetach.

Po długim i wyczerpującym dniu obrad, w godzinach wieczornych wszyscy uczestnicy sympozjum spotkali się przy ognisku. Podczas tego spotkania dotychczasowy przewodniczący sekcji podziękował za trzyletnią współpracę aktywnym członkom sekcji oraz dokonano wyboru przewodniczącego na kolejną kadencję. Został nim dr hab. Jarosław BUSZKO z Instytutu Biologii UMK w Toruniu.

Drugiego dnia sympozjum odbyła się wycieczka po środowiskach leśnych LZD Siemianice. Podczas wycieczki zwiedzono także tartak w Laskach, w którym znajduje się czynna maszyna parowa z końca XIX wieku. Sympozjum upłynęło w miłej, koleżeńskej atmosferze, przejawiającej się licznie prowadzonymi rozmowami kulturalnymi, którym sprzyjało zorganizowanie całości imprezy w jednym budynku.

JANUSZ NOWACKI, Poznań

Entomologia leśna na „IUFRO Centennial Meeting” Berlin/Eberswalde, Niemcy, 31 VIII – 4 IX 1992

W setną rocznicę powstania Międzynarodowej Unii Leśnych Organizacji Badawczych (International Union of Forestry Research Organizations – IUFRO) w Berlinie i Eberswalde, w dniach 31 VIII – 4 IX 1992 r. odbyło się jubileuszowe spotkanie. W uroczystości pod auspicjami Prezydenta Republiki Federalnej Niemiec Dr R. VON WEIZSÄCKER'a wzięło udział ponad 1500 uczestników z pięciu kontynentów. Z Polski przybyło 27 osób, w tym 5, których pobyt był finansowany przez IUFRO, a wśród nich pisząca tę informację.

Ceremonia otwarcia uroczystości miała miejsce 31 sierpnia, w XIII-wiecznym Kloster Chorin w pobliżu Eberswalde-Finow. Zebranych powitał Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego Prof. dr H. F. JOACHIM oraz Prezydent IUFRO dr M. N. SALLEH. W ceremonii otwarcia wzięli udział również przedstawiciele lokalnych władz oraz dr C. H. MURRAY z ramienia FAO. Uroczystość uświetniły koncerty, m.in. Brandenburski Nr 3, J. S. S. Bacha i Symfonia Nr 6 op. 68 „Pastorale”, L. von Beethovena.

Przez następne dwa dni w budynkach „Technische Universität” w Berlinie odbywały się sesje plenarne. Referaty i doniesienia prezentowane były w sześciu grupach tematycznych (Divisions). Entomologia leśna była umieszczona w grupie drugiej: Forest plants and forest protection (Rośliny leśne i ochrona lasu). Dr W. BALTENSWEILER (Szwajcaria) wygłosił referat pt. „IUFRO's role in the history of forest entomology research”, którego współautorem był R. STARK (USA). Dr BALTENSWEILER przedstawił analizę historyczną rozwoju entomologii leśnej w kontekście z Międzynarodowym Kongresem Entomologii i IUFRO. Stwierdził m.in., że rozpoczęcie działalności entomologicznej w ramach tej organizacji, było związane z powstaniem Grupy Dyskusyjnej „Population Dynamics” na XII Światowym Kongresie IUFRO w Oxfordzie w 1956 r. Nowa struktura organizacyjna IUFRO przyjęta na XV Światowym Kongresie IUFRO w Gainesville, Florida, USA (1971) uwzględniła 5 nowych grup roboczych (Working Parties) dotyczących entomologii leśnej. Obecnie działa 8 grup roboczych, bardzo zróżnicowanych tematycznie.

Dr J. P. VITÉ (Niemcy) przedstawił współautorski referat (z dr T. L. PAYNE, USA) pt. „Current and future problems in forest entomology”. Stwierdził m.in., że szkody w drzewostanach leśnych i surowcu drzewnym, powodowane przez owady, były, są i będą w przyszłości. Szkodliwe owady przeważnie należą do trzech grup: „Defoliators”, które redukują przyrost, „subcortical insects”, powodujących zabijanie drzew i obniżanie wartości surowca oraz „insect vectors”, przenoszących choroby drzew. Z uwagi na działalność człowieka predyspozycje lasu do występowania gradacji jak również gradacje będą nasilać się. W przyszłości entomolodzy będą rozwiązywać problem szkodliwych owadów bez zastosowania pestycydów.

Na sesji posterowej zaprezentowano 10 prac. Dotyczyły one m.in. monitoringu *Lymantria monacha* L. przy użyciu feromonu (D. HAUSSLER, Niemcy), gradacji oraz zmian hemolimfy u *Bupalus piniarius* L. (R. KÄTZER; C. MAJUNKE, Niemcy), obecnych i przyszłych metod badań owadów w szyszkach i nasionach (A. ROUQUES, Francja), dynamiki populacji *Matsucoccus pini* GREEN (H. WAWRZYŃIAK, Niemcy), długoterminowych badań faunistycznych owadów – szkodników grzybów (E. B. YAKOVLEV, Rosja). Piszcząca sprawozdanie przedstawiła poster nt. entomofauny szyszek jodły i świerka w Polsce. Streszczenia wszystkich prac zawarto w „Proceedings”.

Jubileuszowe spotkanie było precyzyjnie przygotowane. Uczestnicy m.in. zwiedzili kolebkę badań leśnych w Eberswalde. Na ścianach Akademii Leśnej wmurowane zostały dwie tablice: jedna dla uczczenia pamięci W. L. PFEL'a – pierwszego dyrektora wspomnianej Akademii, druga, upamiętniająca 100-lecie IUFRO.

Uczestnicy spotkania zostali przyjęci w Reichstagu przez Senat Berlina i Władze Brandenburgii.

Udział w Jubileuszowym Spotkaniu IUFRO należy uznać za bardzo pożyteczny, gdyż umożliwił zapoznanie się z najnowszymi osiągnięciami w szeroko pojętym leśnictwie, sprzyjał wymianie poglądów i nawiązywaniu kontaktów naukowych.

Autorka pragnie serdecznie podziękować Komitetowi Organizacyjnemu IUFRO-Centennial za przyznanie stypendium oraz Panu Dr. W. BALTENSWEILER'owi i Panu Prof. dr hab. R. SIWECKIEMU za poparcie i pomoc w uzyskaniu wspomnianego stypendium.

MAŁGORZATA SKRZYPCZYŃSKA, Kraków

● Piśmiennictwo do artykułów należy dołączyć na oddzielnej stronie. Powinno ono dotyczyć tylko pozycji cytowanych w tekście i być zestawione według alfabetycznego porządku nazwisk autorów, z podaniem nazwiska i inicjałów imion, roku wydania, pełnego tytułu pracy, skróconego tytułu wydawnictwa, miejsca wydania, (w przypadku wydawnictw ciągłych nie będących czasopismami), tomu (ewentualnie także zeszytu) i liczby pierwszej i ostatniej strony. Np.

MARCINKOWSKI H., 1984: Rzadkie gatunki motyli większych (*Macrolepidoptera*) z Gór Sowich. Pol. Pismo Ent., **54**: 229-230.

BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1985: Chrząszcze *Coleoptera* – *Buprestoidea*, *Elateroidea* i *Cantharoidea*. Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **10**: 1-401.

Przy wydawnictwach zwartych należy podać ponadto nazwę instytucji wydawniczej z jej siedzibą. Np. „JURA C. (red.), 1988: Biologia rozwoju owadów. PWN, Warszawa. 250 ss.

● Transliterację z alfabetów nielacińskich należy przeprowadzać według Polskiej Normy.

● Do prac historiograficznych, przedstawiających sylwetki entomologów, należy dołączyć możliwie pełny wykaz ich publikacji z zakresu entomologii, a w treści tychże prac zaprezentować pozostałą, entomologiczną spuściznę materialną danego entomologa (zbiory, księgozbiór itp.) z podaniem jej aktualnych losów.

● W artykułach i doniesieniach (za wyjątkiem recenzji, sprawozdań, komunikatów i materiałów kronikarskich) należy przy nazwach systematycznych rodzajów i gatunków cytowanych po raz pierwszy w pracy, umieszczać nazwiska (lub ich skróty) odpowiednich autorów (według zasad przyjętych w „Międzynarodowym Kodeksie Nomenklatury Zoologicznej”).

● Zaleca się:

- podawanie elementów daty w kolejności – dzień, miesiąc, rok, przy czym miesiące należy oznaczać słownie lub liczbami rzymskimi;
- podawanie przy nazwach stanowisk, oznaczeń według siatki UTM;
- nie stosowanie w maszynopisach ukośnej kreski w zamian za nawias okrągły.

● W celu zapewnienia odpowiedniego poziomu merytorycznego, artykuły przed przyjęciem do druku będą przedstawiane do zaopiniowania specjalistom z odpowiedniej dziedziny. Nadsyłanie do „Wiadomości Entomologicznych” artykułów o identycznej treści jak wysyłane do publikacji w innych czasopismach jest – rzecz jasna – niedopuszczalne.

● Materiały do druku prosimy przysyłać na adres Redakcji. Do przesłanych materiałów należy dołączyć: adres korespondencyjny z telefonem oraz kserokopię dowodu uiszczenia opłat statutowych PTE za rok bieżący (lub inny dokument potwierdzający ich uiszczenie). Pierwszeństwo druku, przy dużej ilości nadsyłanych prac, mają prenumeratorzy „Wiadomości Entomologicznych”.

● Autorzy artykułów otrzymują bezpłatnie 50 nadbitek. Autorzy doniesień naukowych, komunikatów, sprawozdań i materiałów kronikarskich otrzymują nadbitki według każdorazowo ustalonego podziału, natomiast autorzy recenzji nadbitki nie otrzymują.

„Wiadomości Entomologiczne” drukują odpłatnie ogłoszenia drobne i reklamy popularyzujące wyroby i usługi mające zastosowanie w szeroko pojętej działalności entomologicznej. Za treść ogłoszeń i reklam Redakcja nie odpowiada. W ogłoszeniach drobnych opłata wynosi 540.– zł od znaku, a w reklamach 150.000 zł za 1/8 szpalty (60 × 50 mm). Członkom rzeczywistym i wspierającym Polskiego Towarzystwa Entomologicznego przysługuje 20% zniżka.

WARUNKI PRENUMERATY – SUBSCRIPTION ORDERS

PRENUMERATA KRAJOWA

- Prenumeratę krajową dla osób nie będących członkami PTE prowadzi Redakcja. Wpłaty na rok 1992 przyjmowane są na konto:

PTE Oddział w Poznaniu
PKO Bank Państwowy, I O/Poznań
nr 63513-2596-132

w wysokości 60 tys. zł. Przy zakupie powyżej 30 egzemplarzy udzielamy 20% rabatu.

- Prenumeratę dla członków PTE, z 20% zniżką, przyjmuje Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Entomologicznego (ZG PTE, ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław, B.H.K. SA o/Wrocław nr 489209-1179-132)
- Sprzedaż pojedynczych numerów oraz subskrypcję na stałą dostawę prowadzą Oddziały ORPAN na terenie całego kraju.

FOREIGN SUBSCRIPTION

Subscription order and all payments should be addressed:
Polskie Towarzystwo Entomologiczne, Oddział w Poznaniu, Dąbrowskiego 159,

60-594 Poznań, Poland. Our account:

No. 63513-2596-132

is placed in:

PKO Bank Państwowy, I O/Poznań, Poland.

Price (1992): institutional – 30 USD, personal – 20 USD, single fascicles – 10 USD each.